

M L A D I K A

LETNIK VH. DRUŽINSKI LIST S PODOBAMI 1926. ŠT. 4.

Kruh.

Povest Slovenske Krajine. — Spisal Matija Malešič.

Šesto poglavje.

Na marofe.

V temi in megli in dežju zasvetijo luči in se bližajo.

»Ritoper!«

»Kaj res misli, da pojdemo v tem vremenu na marofe?«

»Zapisan si mu!«

Med delavci se preriva Časar.

»Prisluškoval je, da pove Ritoperju.«

Časar se izvije iz množice.

»Ritoper!«

»Malo dolgo sem se zamudil. Nisem mogel drugače. Še to in ono sem moral urediti in se porazgovoriti, pa je minil čas.«

»Da se le nisi vgreznil v zemljo! Da si čul, kako so te preklinjali!«

»Horvat?!« kipi v Ritoperju.

»Horvata nisem čul! Ali drugi! Vsi!«

Pet svetilk prisveti za Ritoperjem na postajališče. Može, ki jih nosijo, so oblečeni v nepremočljive plašče, pa še godrnjajo nad dežjem in blatno potjo.

Siloma potlačijo dečki in deklice in žene jok. Pretrganih in zamolklih vzdihov ne morejo zadržati.

»Ljudje, stopite semkaj v vrsto!«

»Na dež?« vpraša glas iz lope.

»Dovolj ste se nalajali! Ven! V vrsto!« Časarjev glas je sirov.

»Ali ga čujete? Kriči kot nad hudodelci!«

»Ritoper, zdaj čuješ sam! Niti ene tvoje dobrote niso vredni!«

»Tak vstopite v vrsto! Saj vas ne raztopi ta pohlevni dežek!«

Pa je težko pripraviti tiste v lopi, da stopijo na dež. Boje se, da se vrinejo drugi na njihova mesta v lopi.

Dve žarki luči zasvetita v temi. Po cesti prihaja topot konjskih kopit in ropotanje koles.

»Hitro, hitro! V vrsto!« Ritoper grabi po bližnjih in jih ureja.

»Kaj naj to pomeni?«

»Gospod pride in vas pogleda. Hitro, hitro! Kočija je že tu.«

Časar ves oživi. Poravnava, naravnava in izravnava vrsto.

»Ali zapove k pozoru ko pri vojaškem raportu?«

»Kaj hoče Ritoper s to komedijo?«

»Ko živina ste! Niti trohice smisla nimate za red in disciplino!« se jezi Časar in vleče v vrsto Horvata, ki je stal ob strani.

Pred postajico se ustavi kočija. Ritoper steče k njej in že med potom sname klobuk z glave. Iz kočije stopi petdesetleten gospod, si zaviha ovratnik in vpraša: »Kje so?«

»Spreдай, na peronu!« Ritoper se priklanja.

Gospod pride z urnimi koraki pred vrsto, vzame najbližjemu možu v dežnem plašču svetiljko, jo dvigne nad glavo in posveti po delavcih.

Časar šteje delavce, ko ga osvetli luč, preneha šteti, stopi h gospodu, udari s peto ob peto, vzboči prsi in dvigne glavo. »Gospod... gospod upravitelj, javljam: delavci in delavke pripravljeni!«

Gospod osupne. »Kdo je to?«

»Moja desna roka! Moj pomočnik!« pojasnjuje Ritoper.

Gospod poniža svetiljko in premotri Časarja od nog do glave. Ničesar ne reče, stopi k ženskam in si vsako ogleda, Ritoper in Časar mu sledita.

Moškega si gospod ne ogleda vsakega. Pred Gezo pa obstoji, motri njegovo mestno obleko in njegove žolte dokolenice. »Kako delo bo opravljal tale?«

»Kuhar!« pove Ritoper.

Gospod še enkrat premotri Gezo od nog do glave.

Ritoper opazi v Horvatovih očeh besen srd in odkrito sovrašтво. Še gospoda zanimajo sršeči pogledi iz rdečih, krvavih oči.

»Mož mi je dolžan... Izterjati dolgovo skoro ne morem drugače ko da ga jemljem s seboj na delo!« skuša pojasnjevati Ritoper.

Gospod zamahne z roko, vrne možu svetiljko in odhaja h kočiji. »Ni baš najboljši materijal!«

»Izmučeni so od dolge vožnje in čakanja v dežju.«

»Deset, dvajset moških bi bilo, vsi drugi...«

»Delo bo opravljeno, kakor je pogojeno! To je glavno!« se vsili Časar v pogovor.

»Le glejte, Ritoper!« Gospod sede v kočijo.

»Brez skrbi, gospod upravitelj!«

Gospod ukaže pognati. Ritoper se globoko priklanja, Časar stoji zravnano ko sveča.

»Čemu ta komedija?« vpraša glas v vrsti. »Kar hodim na delo, je še ni bilo podobnel!«

»Čemu?« Strupeno se zakrohoče Horvat. »Tudi živino priženo na semenj, da si jo ogleda, kdor jo hoče kupiti.«

Ritoper in Časar se vračata.

»Semenj...« izreče nekdo v sredini vrste.

Ritoper pograbi svojo pletenico in sili k odhodu.

»Tako se nismo pogodili!« vzroji mož z Ravenskega. »Še zajec se stiska v suhem in varnem zavetišču, mi pa naj brodimo v tej noči po blatu in dežju?!«

»Moramo! Tudi grad je daleč! Bolje, da pridemo še danes na svoja mesta na marofih.«

»Do kože nas premočil!«

»Saj smo že mokri do kože!«

»Ali je lepše ozebat na mestu ko hoditi in se ogreti in priti pod streho?« vpraša Časar.

Možje v dežnih plaščih in s svetilkami odhajajo.

»Kdor ostane, naj sam sebi pripiše!« odloči Časar in hiti za svetilkami.

Delavci jo ubero za njim.

Brodijo po razmočenih potih, gazijo po blatu, blodijo v črno, mokro noč.

Pota ni konca, pota ni kraja. V noč se zajeda megla in slepi petero luči, ki jih nosijo možje v dežnih plaščih.

»Ko bi mati znali, kako mi je...« iztisne Andraž iz sebe, ko telebi po dolgem v mlako.

Ivan si zagriže zobe v spodnjo ustnico, da mu ne uide krik, ki bi ga izdal.

Veren molče prenaša trpljenje. Na gorkem in pod streho je deca. Morda sanja o belem kruhu, ki ga prinese oče v jeseni.

»Luč!« krikne nekdo.

»Marof, marof!«

Je luč, je marof. Up zazveni v srcih. Mož s svetiljko jim pokaže hlev in kozelc. Ko omoteni obstoje. Premočeni, izčrpani, premraženi — pa naj spijo pod odprtim kozelcem na golih tleh? Cule so premočene, mokro je perilo v njih, v kovčege se je vsilil dež — kdo se more preobleči v suho perilo? Nekaterim šine pametna misel v glavo. In navalijo na hlev. Gorke sape je nadihala živina, udobneje bo v hlevu ko pod odprtim kozelcem.

Ritoper jih zadržuje in jih določi šestdeset, ki ostanejo na tem marofu.

Horvat zamolklo zakolne, Andraž žalostno poveši glavo, Ivan si do krvi zagriže zobe v spodnjo ustnico, Veren očitajoče gleda Ritoperja, Geza ga gleda proseče. Ni jih določil, da ostanejo.

Mož z dežnim plaščem, ki je pokazal hlev in kozelc, želi srečno pot in odide v sobo.

Štiri svetiljke svetijo. Še napornejša je pot.

Pritavajo do drugega marofa. Šestdeset delavcev ostane. Horvat in Andraž in Ivan in Veren in Geza morajo na pot v noč in meglo in dež. Tri svetiljke jim svetijo.

Pritavajo do tretjega marofa. Šestdeset jih odbere Ritoper, Horvata in Andraža in Ivana in Verena in Geze ni med njimi.

Za dvema svetilkama tavajo do četrtega marofa. Težko je vleči noge iz razmočene zemlje, culo bi človek odvrigel, da bi laže hodil. V izmučenosti plešejo kolobarji rdečih luči pred očmi.

Šestdeset jih določi Ritoper. Veren razdraženo pogleda palirja. Horvat mu zre v oči ko ris, ki se pripravlja na skok. Geza poveša pogled. Ivan sede na prag hleva, ko da je določeno, da ostane na tem marofu. Andraž sede k njemu in si ne upa pogledati Ritoperja v oči, ko da ga je sram, da je izčrpal svoje mlade moči.

»Zadnji smo, kaj pa?« vpraša Horvat zamolklo.

»S teboj nisem še govoril. Pogovoriva se na petem marofu.«

»Kar povej! Čimprej je konec, tem boljše!« Horvat govori hripavo in vrže jezno culo in kovčeg in kosišče ob tla. Stopi proti Ritoperju. Pesti ima stisnjene, korak mu omahuje, oči so rdeče ko zalite s krvjo.

»Mislim, da ti bo ljubše, če govoriva na samem.«

»Dovolj mi je vsega! Govori!«

»Zdaj poč!« pomisli Veren. In vkljub silni utrujenosti stopi med Horvata in Ritoperja. »Kaj bi razpravljala pred tujimi očmi in ušesi.« In pokaže na delavce, ki so kljub izmučenosti pozorni in motrijo Horvata.

»Če pa sam hoče...« zmigne Ritoper malomarno z ramo.

»Hočem! Govori!«

»Bodi pameten, Horvat!«

»Znorim, če me še nadalje muči z grožnjami. Govori!«

»Ako hočeš, se vrni, Horvat! Ne silim te, da delaš pri meni.«

Molk.

»Zdaj veš!«

Horvat je bled, ustnice in nosnice mu drhtijo, ves se trese. »In kaj potem?« vpraša presekan in votlo. »Kaj storiš, če ne delam letos pri tebi?«

»Govoril bo zakon svojo besedo.«

»Boben bo pel!« pravi Časar.

Horvat poskoči in vzdigne desnico. Veren ga zgrabi za roko. »Ali si ponorel?«

»Še žal ti bo, Ritoper,« sika Horvat, »zapomni si moje besede!«

»Na jasnem sva! Stori, kakor ti je ljubo in kakor ti kaže. Zlepa dosežeš pri meni vse, z zbadanjem in grđenjem in hujskanjem ničesar!«

»Dopolnjeno je!«

»To je hvaležnost, da si mu posojeval!« mahne z roko Časar.

»Goljufal me je! Z vinom me je omotil!«

»Ali te je prosil, da piješ?«

»Pusti, Časar, prerekanje! Kakor hoče! Pojdimo dalje!«

Ivan se ne gane s prağa.

»Ali ti je ljubše, Ivan, da ostaneš med tujimi ko domačimi? Kakor hočeš! Mislil sem, da boš rajši med domačimi.« Sladak in očetovski je palirjev glas. Ko da ni govoril prej ledenomrzlih besed Horvatu.

Ivan se ne gane.

»Tudi ženske iz naše vasi, ki pridejo h košnji in žetvi za nami, pridejo na peti marof.«

Naglo ga Ivan pogleda in vstane. V očeh mu gori jeza. Ritoper se umakne, ko da se boji, da mu pljune v obraz.

Ivan zagriže zobe v spodnjo ustnico in dvigne culo in kosišče s tal.

Veren pobere Horvatovo culo in mu jo potisne v roko.

* * *

Ledeno jutro podi temo, sive megle ne more prepoditi. Mož v dežnem plašču pokaže hlev in kozelc. Nekateri navalijo na hlev, ženske in dečki stoje onemogli in izčrpani, cule jim padajo iz rok, brezizrazno pogledujejo kozelc, hlev, Ritoperja. Odpovedale so jim moči.

»V hlev, topleje bo ko pod kozelcem!« sili Veren ženske in dečke.

»Geza, povej Verenu in Ivanu in Andražu in tudi ujcu, če hočeš, da imam za vas boljše stanovanje. Na skrivnem povej, da drugi ne čujejo. Ritoper govori naklonjeno in očetovsko.

In ko da ga ni premočil dež in ko da ga ni utrudil dolg in naporen pot, je Ritoper čil in misli na vse in misli za vse.

Obokan prostor ob hlevu z majhnim, zamreženim okencem in kamenitim podom je namenil Ritoper svojim najbližjim sosedom.

»Da ne porečete, da vas nimam rajši ko drugih. Pa ste godrnjali, ker niste ostali že na prvem marofu. Takega prostora ni na nobenem marofu. Tega sem izbral za vas. Saj to je lepa in prijetna sobica!«

Ni lepa in prijetna sobica, vlažna, nizka in temna kuhinja je, iz katere morajo odnesti poljsko orodje in razno šaro, če hočejo napraviti prostore, da ležejo.

»Prihranil sem nekaj za vas,« govori Ritoper, odpre pletenico in izvleče steklenico. »Drugim nisem hotel dati, vam postrežem z veseljem!« Odmaši steklenico, jo nastavi na usta, krepko potegne in jo pomoli Časarju. Časar pije in jo ponudi Verenu. Veren pije in jo pomoli Horvatu. Horvat se obotavlja.

»Le potegni, Horvat! Sam si kriv, če je prišlo do ostrih besed. Zakaj pa zbadaš! Potegni — in pozabljeno naj bo!«

Horvat zgrabi z obema rokama za steklenico, jo nastavi na usta in pije, pije. Globoko zasope, ko odmakne steklenico od ust, in jo ponudi Andražu. Andraž pije v globokih požirkih in ponudi Ivanu. Ivan vzame steklenico v roke in jo nese k ustom. V tem hipu se ujame njegov pogled z Ritoperjevim. Ne da bi pil, ponudi Ivan steklenico Gezi, stopi hlastno k zamreženemu okencu in se zazre v gosto meglo. Ritoperja osupne Ivanovo vedenje. Vprašaje pogleda Časarja.

»Slame ali sena imate gotovo na marofu?« se obrača Ritoper k možu v dežnem plašču in mu ponuja piti. »Na golih tleh ne morejo ležati.«

Vsak prinese naročaj slame, le Ivan se ne gane od okenca. Ko jetnik, ki hrepeni v ječi po svobodi, zre skozi zamreženo okence.

»Naj spi na trdem, če je trmast!« odloči Časar.

Veren prinese naročaj slame in jo razprostre zanj poleg svojega ležišča.

Ko snop se zavalj Andraž oblečen in obut in premočen na slamo in si zakrije obraz z rokami. Telo mu pretresa trepet, ki ga ne more zatajiti.

»Otrok je šel!« meni Časar.

»Kdo je otrok?« plane Andraž s slame.

Ritoper iztisne Časarja iz luknje. »S teboj bi rad govoril besedo, Veren!«

Veren gre za Ritoperjem.

»Časar ne bo mogel biti vedno na tem marofu in stati za vsakim delavcem. Marof je precej od rok. Veš, kaj mislim o tebi, Veren; popazi, da bo šlo delo hitro od rok in tako, kakor želim. Ne bo zastoj. Pri-maknem ti pri plačilu, verjemi mi. Tudi to sobico sem priboril le radi tebe. Do letos niso bili delavci v njej.«

Veren ga trudno in dvomljivo pogleda, reče ne ničesar.

»Geza, nekaj ti naročim!«

Ko blisk naglo je Geza pri Ritoperju.

»Samo radi tebe sem izsilil to sobico od vele-
posestva. Niso jo hoteli dati! In samo radi tebe sem
odpustil ujcu. Sam si slišal, kake je kvasil danes.«

Geza je razočaran. Vse kaj drugega je pričakoval iz Ritoperjevih ust.

»Veliko stavim nate, Geza!« Očetovsko ga potrepja po rami palir in ga prijazno gleda. Geza ves rdi v zadovoljstvu. »Saj izpolniš moje upe?«

»Izpolnim! Zadovoljni boste z menoj!«

»Tak mi ugajaš, Geza! Vedno sem mislil o tebi najbolje!« Na uho mu pošepče: »Pripeljal sem te na ta marof, da nekoliko popaziš na druge in... in krotiš ujca! Saj razumeš?«

»Razumem!«

»Veš, iz malega in z malim moraš začeti, Geza! Pojde, kakor je šlo pri meni! Le dobro se drži in napravi preskušnjo. Plačilo dobiš!« In palir ponudi Gezi roko.

Z obema rokama zgrabi Geza za ponujano desnico in jo krepko stisne. Zajeclja: »Gospod Ritoper... Pozdravite... pozdravite... Lino!« V oči se ne upa pogledati palirju.

Ritoper odhiti po poti, po kateri so prišli. Svojo košaro nosi s seboj ko da ni košara, ampak slamnata bilka. Časar ga komaj dohaja.

»Ivan, lezi!« Veren položi roko na Ivanovo ramo.

Nejevoljno otrese Ivan Verenovo roko s svoje rame.

»Ne bodi trmast! Kaj ti koristi, ko si že tu!«

»Pustite me!«

»Naj se cmeri! Baš njemu je bilo treba iti! Mi moramo za kruhom, njemu ni treba! Zdaj ima, ko vidi, kako je pri palirjih!« godrnja Horvat.

Ivan se strese in se naglo obrne. »Kdo se cmeri?« Glas mu je ves drhteč.

»Pusti ga, Horvat! Ivan ti ni storil nič žalega!« miri Veren.

Horvat pogleda Ivanu v obraz. Bled obraz, sledovi zob na spodnji ustnici, temni pogledi iz pordečelih oči, drhteče nozdrvi mu povedo, kaj je pretrpel v tej dolgi noči.

In še pikremu in godrnjavemu Horvatu kriči izraz na Ivanovem obrazu toliko in tako, da umolkne.

Ivan pade po dolgem na ležišče, ki mu ga je pripravil Veren, in zarije obraz v slamo.

Sedmo poglavje.

Besede ljubezni.

Prelepo sije nedeljsko solnce na marof. Osamelijagnedi že zelenijo. Dolge razorane njive blestijo v rjavem sijaju.

Veren sedi na kamnu ob steni in zre po njivah, od brazde do brazde gre njegov pogled; skoro bi določil, katero je odrezal plug, za katerim je hodil. Po nerazoranih strniščih gre njegov pogled; skoraj bi določil, koliko brazd bo moral odrezati plug na tem, na onem strnišču in kolikokrat bo prehodil njivo gori in doli, doli in gori. Toplo sije solnce; zamižal bi in bi si siloma vtepel v glavo misel, da sedi na klopici pred svojo kočjo na Goričkem. Odpreš oči, pa nisi na Goričkem; pred teboj ni gosposkih dvorov, ni belih cest po ravnem polju, ni belih vasic, ni vijugastega pasu po ravnini! In za tem pasom ni belih cerkvic in vinskih goric! Še najbližjega marofa ne vidiš, le po daljnih vrhovih osamelih jagnedov sodiš, kje je. Pa da zamižiš in si vtepeš v glavo misel, da se greješ na solncu na Goričkem, — bi nekaj manjkalo. Glasovi Štefana in Matjaža, Mariške in Margitke, Ludvika in Jožka bi ne zveneli na uho. Daleč, daleč je Goričko in osem src, ki bi jih rado zazrlo oko in čulo uho.

Veren stopi v shrambo, poišče v kovčegu papir, se vrne na svoj kamen ob steni in si pripravi na kolenu papir za pisanje.

V luknji smrči na slami Horvat. Ivan sedi na slami — nepopisan papir leži na njegovih kolenih. Podpira glavo in gleda na papir in pogleduje na zamreženo okence. Ko da ne ve, kako bi pisal; ko da je preveč tistega, o čemer bi rad pisal, pa mora izbrati samo nekaj. Pisati mora! Med tednom pride Ritoper in vzame pisma s seboj. Med tednom pa ni kedaj pisati.

Andraž pol čepi, pol leži na slami, grize svinčnik in pripiše po dolgih razmišljanjih po kako besedo na papir. Ko da ne more napisati tistega, kar bi rad napisal in kar mu teži srce.

Nemirno pohajkuje Geza okoli marofa. Pogleduje po Verenu, pogleduje skozi vrata na Ivana in Andraža; opazuje dečke, ki donašajo vodo na marof in premišlujejo, kako bi prebili nedeljsko popoldne; opazuje dekleta, ki so oblekla nedeljske obleke in so žalostna, ker jih ne morejo razkazovati pred cerkvijo; opazuje moške, ki pohajkujejo okoli marofa in ne vedo, kam bi s svojim hrepenenjem po Slovenski Krajini.

Ko da gre krast se splazi Geza k najbolj oddaljenemu jagnedu, se ozre, ali ga nihče ne opazuje, zdrkne na kolena, izvleče bel papir in začne pisati.

In vsi molče in vsi pišejo.

Piše Veren: Draga žena! Vedno mislim nate in na deco. Ob nedeljah, ko ne delamo, pa sem še celo ves božji dan v mislih pri tebi in deci...

Ne utrčaj se mi z delom, žena! Ako le moreš, se ne zadolži, tudi tedaj ne, ko pride tvoja ura...

Ako pa nikakor ne moreš brez dolga, ne posodi si pri Ritoperju...

Ivan piše: Ljubljena Ilonka! Prvo pismo v svojem življenju pišem Tebi. Kako težko čakam, da prideš na marof! Tako sam sem in zapuščen...

Ali se spomniš kedaj na tisti trenutek ob najinem slovesu? Ves dan so moje misli pri Tebi. Ponoči sanjam o Tebi. Pridi, pridi kmalu! Piši mi, če kedaj misliš name in na najino skrivnost, ki je vzklila ob slovesu.

Težko pričakujem Tvojega pisemca. Nestrpno čakam, da prideš, in štejem dneve.

Mislim na najino skrivnost, prelepo skrivnost.

Pridi, pridi kmalu! —

In še to pripiše Ivan: Ne povej naši Liziki, ne povej materi, da mi je težko. Reci jima, da mi je dobro...

Andraž piše: Ljuba mati! Pozdravljam Vas čez ravnine in goričke griče. Srečno smo prišli... Le brez skrbi bodite. Dobro mi je in zdrav sem... Veren mi je ko oče, Ivan mi je ko brat... Kruha prinesem s seboj, ne bova ga stradala, ko sva ga stradala zadnjo zimo in vsa ta leta...

In Geza piše: Lina! Ne zameri, da Ti pišem! Ne morem drugače. Vedno si mi bila dobra... Zapisana si v mojem srcu — ne morem si pomagati!...

Lina, Linica, bodi mi dobra, kakor si mi bila dobra dosedaj! ... Na mojem srcu počiva tvoja kita rožmarina. Noč in dan ...

Prosim Te, ne pravi o tem pismu očetu ... Pismo Ti prinese Ilonka. Poprosim Ivana, da ga skrije v pismo, ki ga pošlje Ilonki ...

Piši mi, Lina, piši mi! Če drugega ne, mi piši vsaj, da se ne jeziš name ...

Geza na skrivnem in plaho pogleda, ali ga nihče ne opazuje. Zapečati pismo, napiše naslov in korači k Ivanu.

Ujec smrči na slami, Andraž piše pismo.

Nejevoljen je Ivan, da ga Geza moti v njegovih mislih. Gezov obraz pa je tako poln skrivnosti in tihe prošnje, da se ga Ivan usmili in gre z njim za hlev. Čudom se čudi, ko čuje njegovo prošnjo.

»Lini pišeš?« In ne more verjeti.

»Molči, molči!« Geza mu hoče z dlanmi zatisniti usta. »Ni še zrelo za ljudi, nihče ne sme vedeti! Le ona, ti in jaz!«

Ivan maje z glavo in ne more doumeti, vendar se vda prošnjam in vzame pismo. (Dalje prihodnjic.)

Na Oljski gori.

Težko visi nebó na Oljsko goró,
kot Bog sam bi stiskal ga k zemlji s srdito roko.
Oblak grozeč za oblakom čez goro vihra.
V bolestih ko žena v porodu zemlja je vsa.
Skoz veje oljk grozničav drhti trepet,
kot jéčanje umirajočih je listja šepet.
Iz dalje zdaj zdaj posveti bliska svit —
in spet ves svet je v smrtno temo zavít.

V votlini na vrtu Božji Sin kleči,
za grehe sveta trpi in se pokori.
Krog njega v trenutkih razsvetljene noči
jagóde rdeče, sama boleča kri.
Drhti Sin Božji. Izvije se glas mu boleč,
k Očetu v višave dvíga se vzkrik proseč:
»O Oče v nebesih, pa nisem več tvoj sin?
Kot človek noben sem pogreznjen v morjé bolečin!
Še človek več nisem, črv sem, v prah poteptan,
zapuščeno, bolestim, obupu predan.
O Oče, odzemi ta kelih, naj mimo gre,
če volja je tvoja — v vsem hvaljeno tvoje ime!«

Trpeče-proseče v nebo skozi noč gre glas.
Odgóvora ni ... In zruši se v prah na obraz.
In več in več krog njega rož cveti,
in roža slednja boleča božja je kri.

Krog njega pekla pošasti se zgrinjajo v roj,
čuteče, da luči in teme zdaj zadnji bo boj.

Kdo zmagal bo v boju? Pekel ali nebo?
»Zdaj zberi, o pekeli, zlobo in moč svojo vso,
uniči ga, ki brez moči tu v prahu leži!
Zastrupi Judo, proda naj nedolžno kri!
In naglo bo tisočletni boj končan,
ko mrtev bo prórok, ves trud bo njegov zaman.
Človeštvo v propad bo, v pogubo večno bo šlo. —
Kdo zmagal bo? Pekel, nikoli, nikoli nebo!«
Tak zmagoslavje slavi zlih pošasti roj.
Kaplja Sinu Božjemu v prah krvavi znoj.
Spet prosi: »O Oče, pa nisem več tvoj sin?
Če sem, ozri se name z nebes visočin,
besedo eno vsaj tolažbe mi daj!«
In glej, v višavah odpre se nebeški raj,
in angel Gospodov z nebeških višin pohiti,
da Sinu besedo Očetovo sporoči:
»Glej, svet ves v zlem je, ves v grehe potopljen,
če braniš se križa, ves bode pogubljen.«

Pa dvigne Sin v višave drhteče roke
kot lastovke brze besede v višave hite:
»O Oče, saj hočem! Vzemi, vzemi me v dar,
razpni me v tisočih bolestih na križa oltar,
le dušam, dušam rešitev, življenje daj,
odpri jim s smrtjo mojo spet vrata v raj!«

Vse plašne strahotne pošasti pekla beže.
Iz mesta z vojaki v Getzemani Juda gre.

Ksaver Meško.

Kdo te razume?

Kdo te razume, moje srce? —
Kot Magdalena padem pod križ.
Ti, o Gospod, ki na križu visiš,
Ti razumeš moje srce,

Janez Pucelj.

Veliki petek.

Legenda. — Zapisala Iva Breščakova.

Vtisti uri, ko je Odrešenik umiral na križu, je dolg in težak vzdih objel zemljo; temni oblaki so skrili solnce, blisk se je kakor kača potegnil čez nebo, skale so se razpočile in hribi so se stresli. Ljudje in živali so iskali zavetja. Mrtvaški mir je legel na zemljo. Le drevesa so plaho šepetala med seboj.

Bor iz Damaska je zašumel: Umrl je On! V znak žalovanja bodo poslej vse moje igle temne in jaz sam bom iskal samotnih krajev.

Trta iz Sorenta je rekla: Umrl je On! Tudi jaz Mu hočem razodeti svojo globoko bol: od tega dne bodo vse moje jagode črne, in ko bo trgač naložil in stisnil v stiskalnici moje grozde, mu bom dala vino, ki se bo imenovalo: solzice Kristove.

In ko je vrba čula vzdih, ki je prihajal s Kalvarije, je ječala: Umrl je On! V znak žalosti se bo slednja moja veja nagnila proti tihim vodam in bo jokala solze svetle ko čista rosa.

Vrba žalujka je vzdihnila: Umrl je On! V znak žalovanja hočem senčiti le mrzle gomile; niti golobica niti penica ne bo gnezдила med mojimi vejami.

Perunika se je užalostila: Umrl je On! Zakriti hočem svojo zlato čašo s temnovijoličasto tančico in bom večno žalovala.

V tisti uri je tihi vzdih, ki se je izvil iz prsi umirajočega Boga, pretresel zeleni pušpan do korenin. Od groze so mu zledeneli sokovi v deblu in vseh listih, grčaste veje so se plaho objele. In je vzdihnil: Kristus je umrl! Strdila se mi je zelena kri za večno. V znak žalovanja bom rastel le na skalnatih in pustih hribih, in moji listi bodo senčili mrtve ceste pokopališč.

Vrtnice so otresle liste, glog je usul beli cvet na sivo zemljo in platana je slekla grbavo lubad.

Povsod, v gozdih in preko globokih dolin, se je čul tih jok, slednje drevo je trepetalo v boli.

Samo ošaben in brezčuten topol je ostal miren. Kaj mi je to žalovanje! On je umrl radi grešnih ljudi, jaz sem nedolžen in ne jočem za Njim.

Slišal je te mrzle besede beli angel, ki je letel nad topolom, noseč zlati kelih, poln božje krvi. Slišal je topol, ki je mrmral in ni točil solz; tedaj je nebeški poslanec nagnil zlati kelih in padle so kaplje Odrešenikove krvi na nesrečni topol.

In angel mu je zašepetal: Tvoji listi se niso tresli v tej uri, ko je vsa narava trepetala, se solzila in mrla od žalosti. Ti edini si ostal mrzel. Vedi pa, da se boš od tega dne, ko bodo v toplem poletju vsa druga drevesa počivala, ti od korenike do vršička tresel in se boš imenoval: trepetljika.

Jeruzalem, dolina Kidron in Oljska gora.

Fot. dr. Jehart.

Velikonočne misli.

Himna vstajenja gre preko grobov —
pojoč, vriskajoč
trka na duri in drami iz sna:
Velika noč! ... Velika noč! ...

Njen zvonki klic
je sladko vznemiril
jate molčečih golobic
vsekrižem po rosni dolini:
vasice tihe in bele,
zasanjane v solnčne dalje — — —

Vse svetle so misli,
ubrane v korale bogate:
kot zarje jutranje blestijo iz dna,
kot mavrice vzpenjajo se preko trate,
vijó kot bršljan se od srca do srca,
kot rože od kože do kože
cveto vonjive in božajoče ...

Skrivnostna moč
je v njih in opojno kipenje:
Vera v vstajenje, v Veliko noč!

Miroslav Kunčič.

Velika noč.

Velika noč! ...
z mehko rokó
je seglo v dušo ... Tako sladko
zvonovi pojo ... pritrkavajo ...

Velika noč! ...
Užgalo v očeh se je toplo, iskreno.
Obrazi so kot prerojeni, novi,
praznično dihajo beli domovi;
njih smeh je ves drug — svetel, božajoč.

Trudnega romarja kmečki domovi
vabijo vase:

»O ti, ki iščeš po svetu miru
in sanjaš v prelepe davne čase —
postoj za trenutek ... preženi bridkost,
bodi naš gost!

Glej, tu — glej, tu
pod našo streho je vse kot nekaj:

Tiha ubranost, preprost sijaj —
vse je svečano ...

Še stari hlapec Anže
je kot pomlajen: z žilavo rokó
seka zlate oranže
in smeje se deci objestni ...
Vse gorko, domače, lepo kot v snu.

Glej, tu — glej, tu
še polni bokali in tolste krače
in sladke potice in piruhi rdeči
diše po blagoslovu in božji sreči ...

O romar, pri nas ostani!«
— — — — —

Velika noč! O, zlati spomini!
Zvonovi pojó sladko kot v davnini ...
Velika noč! O, želje srca!
V njih je skrivnost brez meje, brez dna ...

Miroslav Kunčič.

Pomladna balada.

Iz kota ob cerkvi se je pojavila
bolniku v sanjah in ga pozdravila:
Vrtič svoj pomladni očisti, oplevi,
na pot te pridem povabit že drevi! ...

Prebudil se je in se v mater ozrl:
»Kaj res že nocoj, že nocoj bom umrl? —
Joj, mati, ljubljena mamica,
kak mrzla brez tebe bo jamica ...«

In kukavica oglasila se je
s trikratnim pozivom iz solnčnih logov ...
»Ne drevi še, mati, čez tri dni, kajne,
bom z ženo šel belo k Očetu domov? ...«

In mati ob zglavju obupno jeclja:
»Čez tri dni še ne in ne drevi ...
tri leta so bila ti šteta ... da, da —
ne dnevi, moj sinko, ne dnevi ...«

»Tri leta so nama kot dnevi trijè,
morda le tri urice kratke, kdo ve? —
Joj, mati, ljubljena mamica,
kak mrzla brez tebe bo jamica ...«

Tri ure prešle so, prišel je večer
in bela je žena vstopila,
nekod iz temè je skoviknil skovir —
brez sina je mamica bila ...

Leopold Turšič.

»Piruh.«

F. S. Finžgar.

Čevljar Primož Stiskar je potegnil kopito iz dodelanega čevlja, ko je sedla žena tik nje na klop. Mož jo je pomeril z očmi in videl skrb na njenem obrazu. Snel je kneftro s kolena in se obrnil do nje.

»No, Mina, ali še ne pojdeš spat?«

»Ti,« je začela in takoj nehala. Primož je ta »ti« predobro poznal. Takoj je vstal od čevljarske mizice, sunil nekaj škrpetov pod klop, vzel svetiljko in jo prestavil na mizo. Tudi žena se je presedla k mizi.

»Le povej, Mina,« je poprosil mož in privil luč, da je bilo le na pol svetlo po sobi.

»Ah, saj sam veš,« je rekla žena, pogledala po sebi in povesila oči.

»To že; toda čemu skrb?«

»Tak poglej no!« je pokazala žena po sobi, kjer jih je ležalo dvanajst: po klopeh, na peči, v zibki in še v kamrici. »Za božjo voljo, ali te ni strah, Mene je.«

Mož je pogledal po otrocih, ki so spali, kamor je koga vrglo. Za hipec je pomolčal, nato je rekel veselo:

»Strah? Takele žive družbe? Tam je strah, kjer je v zakonih prazen dolgčas.«

»Že; ali je pa treba tega tolikanj?«

»Mina, nikar! Treba ali ne treba, tega ne veš ne ti ne jaz. Če boš precejala ta 'treba', ga ne boš nikoli precedila. 'Treba, treba!' Potem takem se ustavi pri vsakem pajku in vprašaj: ali te je treba? Pri osatu na njivi godrnjaj: ali te je treba? Če se ti mozolj izrine na nosu, ali boš stala ves ljubi dan pred zrcalom in tuhtala, ali ga je treba. In vojsko smo imeli, ali jo je bilo treba? In davke imamo — deset sort, in ministre in gosposko — ali je vsega tega treba? — Vsega je treba, dobrega in slabega, tako je.«

»Toliko teh drobljancev pa vendar ni treba. Zlasti k bajti ne. Saj je tako kot bi hruško oklatil.«

Žena je spet pogledala po hiši.

Primož se je pa razvnel: »Pa prav tega je treba in takihle je treba. Poglej jih no! Zapečeni so kot štruklji, trdo vzrejeni in vsako delo jim stoji k rokam. Janez je tako popravil peto, da je veselje. Micka ti odleže za deklo. Vsako leto bo bolje.«

»Nič ne bo bolje, ko je vsako leto eden več. Treba ga ni.«

»Pa ga je, in kakor sem rekel, prav takih je treba. Ali ti nisem pravil, da se je v nedeljo pet kmetov pulilo za našega Tončka? Še danes se spopadejo zanje; za vse, če bi jih hotel dati od hiše.«

»Kdo jim bo doma služil kruha? Vsem!«

»Mina, ali si bila kdaj lačna pri meni?«

»Tega ne trdim.«

»Ali so otroci lačni?«

»Doslej še ne!«

»Tako torej. Cvrtja in pečenke nimate, to je res. Pa poglej tamle sosedove! Ves dan ti pojo: 'Mama, piškotka, bonbončkov, pogače,' in spet: 'Tega nočem, ne bom, me trebuh boli. Kaj pa imajo od tega? Saj jih poznaš, te gliste blede.«

»Gosposki so, in v šole jih pošljejo.«

»Naj jih le. Midva jih pa ne bova dajala šolat več, kar je prav treba. Učene in gosposke revščine je preveč danes ta dan. Naših bi se polovica že sedaj sama preživljala. Le nič ne skrbi, Mina.«

»In če bi nam ti padel?«

»Tudi ta skrb je nepotrebna...«

Primož se je ozrl v kot, kjer je visel Bog, in vse polne vere so bile njegove oči. Žena je umolknila in tudi mož je pomolčal. Potem je segel čez mizo po njeni roki, jo stisnil in izpregovoril mehko:

»Mina! Ali ni tako?«

Še žena je pogledala v kot in rekla:

»Primož, kam naj se denem v tej gneči, ko pride čas? Poleti smo jih spravili na slamo, sedaj je premraz. To premisli.«

Primož ni bil zlepa v zadregi, sedaj pa se je popraskal za ušesi.

»O, veš kaj,« se mu je posvetilo, »v mesto bi šla. Ali ne?«

»Stane.«

»Kaj bi stalo. Vsak večer pridodam eno uro, tudi dve, dela imam preveč; kar pojdi, prav nič se nam ne bo poznalo.«

»In doma?«

»O ti ljuba skrb,« se je zasmel Primož, skočil k ženi in jo objel.

* * *

Tihi teden je žena res zgínila. Rano jutro jo je vzelo. Vrišču, ki je vstal med otroki brez mame, bi ne bil nihče kos. Primož mu je bil. Za vsakega je našel odgovoren opravke: Primožek je gospodaril po hlevčku, Micko je zastavil pred ognjišče, Tonček je nosil drva in vodo, Štefan in Jakec sta pestovala. Seveda je moral sam kajkrat vstati s trinožnika in skočiti na pomoč. Če je Micka zavpila: Kuhano! je planil Primož v vežo, stisnil lonec pod pazduho, vzel vilice in so zaplesali rumeni žganci v piskru, da je bilo kaj. Nato je vzel golido in šel mlest. Tako se mu je penilo mleko, kot bi bil deset let za planšarja. Res, take zadrege je imel, da je še na žvižgo pozabil. Šele zvečer, ko so otroci pospali in je pelo njegovo kladivo in škripala dretna, si je žvižgal. Toda nič kaj vesele niso bile tiste žvižgane pesmi in tudi glasne ne. Vse mu je šlo na dolgčas. Vsak dan je gonil po dva otroka na pošto in čim dlje je čakal, tiše je požvižgaval.

Šele peti dan, ko sta se vrnila otroka s pošte in prinesla dopisnico, se je razživil in ga celo otroški vrišč ni več mogel zmotiti. Take okrogle si je narejal, da so se ljudje ozirali v bajto in se je pobožna Rád-gand pohujševala: Tihi teden, in si take frulil! Primož se pa ni menil ne za ljudi ne za Rád-gando. Pred njim je stalo med čevljarstvo šaro na mizici pisemce: »Punčka je in vse je zdravo.« Niti na pošto bi ne bil več poslal, da niso silili otroci. Pa so prišli z novim pismom. Primož je utihnil, roke so se mu tresle, čevlji mu je zdrsnili izmed kolen.

»Pridi takoj!«

Samo to je bilo vse branje.

Ko bi bila žena videla tedaj njegov obraz, bi mu bila oponesla: »O, ti ljuba skrb, ti!«

Mož je šinil tak, kakor je bil, skozi vrata. Pred-pasnik je vihral za njim, ko je tekkel k Rád-gandi.

»Lepo te prosim, pojdi in popazi na otroke. Lej, v mesto moram,« ji je zasopel kazal dopisnico.

»Kaj pa je?« je poizvedovala Rád-gand.

»Ko bi vedel! Nesreča bo. No, brž, brž!«

Rád-gand si je stepavala pazderje, ki se je na-letelo ob kolovratu nanjo.

»Saj si dobra, nič se ne čedi. Brž, brž!«

Skočil je iz hiše in tekkel domov.

Ko je prišla Rád-gand, ki si ni mogla kaj, da ne bi potoma pomislila, ali ga ni Bog plačal za to njegovo pregrešno žvižgo, je bil Primož Stiskar že opravljen.

»Kakor ukreneš, je prav.« S tem ji je izročil go-spodinjstvo in odšel. Nič se ni menil za procesijo otrok, ki se je utrgala iz bajte za njim, hitro opešala ter se oplašena vračala nazaj.

Stiskar je hitel proti daljni postaji.

* * *

V bolnici je bila Mina z bogato ženo, ki je že dlje tamkaj pričakovala. Tudi njen mož je prišel z njo vred v mesto. Vsak dan po večkrat je pozvedoval po ženinem zdravju. In če ga niso pustili do nje, je pel telefon in so mu morali poročati.

»Kako Vas ima rad!« jo je poblagrovala Mina.

»Ali Vašega ne bo v mesto?«

»Kaj še!«

»Ali imate že družino?«

»Moj Bog, saj me je sram povedati.«

»Koliko?«

»Saj ne boste verjeli. — Dvanajst.«

»Dvanajst,« je povzela bogata žena in se čudila. Mini je šinila rdečica v lice.

»Blagor se Vam,« je izrekla žena in vzdihnila. Mini je odleglo.

»Pri nas pa tako čakamo in čakamo, kaj smo že vse poskusili! Zdravnike, toplice, o, in on je tako strašno nesrečen.«

Ženi so se udrle solze, Mini se je zasmilila.

»Nič ne jokajte; glejte, saj se Vas je Bog spomnil.«

»Ko me tako skrbi, — Ali Vas nič?«

»Da bi me kar nič, ne morem reči. Kdo ve kaj pa res ne.«

Bogata žena je pogledala Mino, ki je skrbno krpala revno otroško oblačilce. Ozrla se je na pre-krasno odejico in svilene petljice, ki so čakale njeno dete, spet vzdihnila in se zamislila skozi okno.

* * *

In prišla je ura, ko je bilo dopolnjeno, za obe hkrati. Dve deklici sta prišli na svet: ena, nebojgljena sirotka, ki je komaj rahlo dihnila in ugasnila, hčerka bogate žene; druga, ki se je zveselila življenja, hčerka Mine.

Prikrili so materi smrt za dva dni. Možu so tekle solze, mati pa je strmela nemo v strop od prevelike bolečine. Nato se ji je utrgal suh jok, obup se je za-črtal na njenih licih, dokler niso dobile pota solze.

Ko je ponoči tešila Mina malo Minco, se oglasi bogata žena:

»Vi, mati!«

»Prosim, gospa.«

Bogata žena je utihnila. Mina je mislila, da je govorila v snu. Pa se je spet oglasila:

»Vi, mati!«

»Ali Vam je slabo?«

Žena je okrenila glavo. V njenih solzah je od-sevala medla nočna lučka.

»Vi, mati, ali bi me uslišali, če Vas nečesa po-prosim.«

»Rada, če bom le mogla.«

»Vi, mati,« žena je premolknila, glas se ji je tresel, a se je premagala in izgovorila:

»Dajte Minco meni!«

Sedaj ni mogla odgovoriti Mina. Samo gledala je v tiste hrepeneče, od solz se lesketajoče oči.

»Oh,« je počasi začela, »to le kar tako pravite.«

»Ne, ne. Dajte mi jo, pritisnem si jo na srce in jo tešim sama in moja bo, in naša bo — o druge ne učakam nobene. Dajte jo!«

Žena je iztegnila bele roke iz postelje. Mini je bilo bridko in veselo: smilila se ji je bogata žena, ki jo je tolikrat v srcu blagrovala, in vesel ponos jo je prešinil, ko je prvokrat občutila, da je tako oblago-darjena.

»Premisliva to zadevo, prosim, gospa!«

»Saj vem, ne daste je.«

Bogata žena si je zakrila oči z dlanmi.

Ko jo je skušala Mina ogovarjati, se ji ni oglasila. Mina pa je premišljevala. »Primož ima prav. Nad nami je Bog. — Kaj, če me je nalašč poslal semkaj, da mi odvzame eno skrb?«

In preden je zazvonilo jutro, je Mina, dasi težko, sklenila dati Minco bogati ženi. Toda vselej se je priteknilo na koncu sklepa: Seve, če bo njemu prav.

Drugi dan sta ženi vse dognali. Potem pa je odšlo pismo po Primoža, ki ga je za čuda hitro prignalo v mesto. Pridehtel je k ženi.

»Mina, kaj pa je?«

»I, nič ni. Poglej jo, punčko!«

Primož je segel po njej s smolnatimi rokami in jo stisnil k sebi.

»Zakaj si me tako prestrašila? Kar na trnju sem bil, tako me je skrbelo.«

»Tebe? Saj te nikoli nič ne skrbi,« ga je podražila žena.

»Ej, Mina, Mina, kaj imaš? Le nič ne taji.«

»Veš, kaj je. Bog nama je tega otročička preskrbel za vselej. Tale gospa bi vzela Minco za svojo. Ali jo daš?«

»Oho,« se je zavzel Stiskar.

»Res, oče,« se je oglasila bogata žena. »Moja mi je umrla...« Solze so ji prišle v oči.

Primož je gledal Minco, gledal ženo, gledal tujo gospo.

»In ti, žena?« je počasi spravil iz sebe.

»Kakor hočeš.«

Spet se je zamislil. Obe ženi sta zrlí vanj.

»Nočem!« je izpregovoril odločno in tako glasno, da ga je bilo sram tuje žene.

»Ne morem,« je dodal rahlo proti bogati ženi. »Ne zamerite. Tak sem.«

Mina se je ozrla na bogato ženo, ki ni nič več prigovarjala. Bila je žalostna.

»Primož, če nisi prenašlo rekel? Pomisli, kaj nas je.«

Mož je vrtil klobuk v roki in gledal v tla. Izpod obrvi je kradoma opazoval tujo ženo. Ni mogel ponoviti še enkrat: »nočem.«

»Takole naj bo. Opravka imam v mestu. Potoma bom premišljal, ti se pa pripravi. Ko se vrnem, povem.« In je šel.

Mina je pričela pospravljati svojo revno prtljago v sveženj.

Gospa jo je po dolgem molku vprašala:

»Kaj se Vam zdi? Kako se bo odločil?«

»Ah, naš je tako sam svoj.«

Gospa je ni več nadlegovala. Obe sta slutili, kaj poreče, ko se vrne.

Mož se je boril po mestu sam s seboj. Brez načrta je taval, buljil predse, preudarjal in tehtal, dokler ni odločil:

»Eh, nič! Ne dam je.«

Tako glasno je izpregovoril, da so se ljudje ozrlí za njim in rekli, vinski je.

Stiskarju je pa odleglo, da je pozabil na svoje prepričanje, češ, denar je v trdih pesteh. Ustavil se je najprej pri jerbasu pomaranč in začel nakupovati za piruhe, nato je nabral za otroke igrače in še za ženo ruto in blaga za krilo.

Otvorjen s težko culo je prišel v bolnico po ženo. Obe sta ga vprašujoče gledali.

»Gospa, takole je: kjer jih je dvanajst, naj prisede še trinajsti. Nikar ne zamerite. — Mina, ali gremo?«

»Prav imate,« je rekla mirno gospa. »Na svetu je res vse prečudno natančno raztehtano in razdeljeno. Srečni!«

»Poglej in zahvali se,« je dvignila Mina pregrinjalce s spečega otroka, ki je bil ves v čipkah in svilenih pentljah.

»Gospa, to je preveč za nas!« je strmel Primož.

»Srečni!« je ponovila gospa, ko sta odhajala Stiskarja.

Doma so se usuli otroci krog njiju in bil je potisk med bratci in sestricami, kdo bo prvi pozibal ta prelepi »piruh«, ki ga jim je kazal oče. Primož je položil Minco v zibko. Otroci si niso upali dotekniti sestrice spricho prebele lepote, v katero je bila zavita.

Stiskar pa je prijel Mino za obe lici ter se smejal:

»Kakor je božja volja, jeli, Mina?« In je poljubil ženo, kot bi prišel z njo šele od poroke.

Hrepenenje.

Pa bi stegnil,
pa bi stegnil
jaz rokó,

pa utrgal
z neba zvezdo
bi svetló.

To bilo bi
v naši koči
prelepo!

Pa predaleč,
previsoko
je nebo.

Janez Pucelj.

Zapeljivci.

(Odlomek iz povesti.) — Ivan Zorec.

Neke sobote je v krčmi za široko staro mizo, otolčeno in odrto, glasno moževalo pet, šest kmetov. Zunaj je žvižgal hladan krivec, na zemljo se je poveznilo nizko oblačno nebo, okoli hiše je v golih vejah sadnega drevja, ki ga je bila obrala zmrzujoča in cmereča se jesen, otožno ječalo.

»Jutri bo belo,« je rekel kmet, pogledal v okno in prejezdil desno nogo čez levo koleno.

»Nemara da,« je kimal drugi in si tlačil tepkasto pipo. »Stržek čivka in škrjanci so tudi že pritisnili do hiš.«

»Aha,« je sosed kratko pritegnil in naglo izpil napitni kozarec vina. »Pa kaj to...! Meni je samo Pribil v mislih... Le kaj ga je zmotilo, da se je tako zavrgel?«

»Pepel!«

»E, Pepe je tič! V last si je kupil vse: poslopja, njive, travnike, hoste; še vinograd — čisto vse!«

»Kavelj je res kakor malokdo. Nikoli ne veš, kdaj te preloputne, tako se zna potuliti.«

»Včasih se tako naredi kakor negoden ptiček, ki še ni bil iz gnezda in je videl samo rep svojih starih.«

»Kadar se tako naredi, je najbolj nevaren: kar popade te in drži.«

»Kdo bi si bil pred vojno mislil, da si bo takole pijansko sentjè znalo tolako nakopati podse?«

»In ubogo je bilo in nebogljeno kakor star pipec ali pa tisti pritlikavi Poljanski Cvekek, ki hodi od hiše do hiše, — ná, zdaj pa se ti valja v denarju, skupuje kmetije in trguje s hrvaškimi in laškimi judi!«

»O, lahko ti hodi pokonci in gosposko počasi, kakor bi nosil škač vrele vode na glavi!«

»Sreča se je spoteknila obenj — kaj se mu mara!«

»Pa Plantaričev dohtar mu je pomagal; pravijo, da mu je gladil pot do kupčij.«

»Preklicano bogat mora biti šele Plantaričev sam! Tudi službo neki ima dobro.«

»Tako pravijo, da nima nič, še menj ko prej, in da je ves hromoten in bolan, hudo bolan.«

S studiranim človekom da ni nič, so možaki naposled ugenili. Po knjigah brska, a denarja iz kupčij in odrtij si delati ne zna. Uradniška ni zanič. Kaj je dandanes uradnik? Hlapec vsem in vsakomur, hlapec, ki se na dan trikrat umiva, jé pa samo dvakrat. Tudi »Dominus vobiscum« že strada kruha, ne samo »Et cum spiritu tuo«. Dobro živijo samo vojni bogatini in drugi prevejanci, ki vedo, kako je človeka ukaniti. Pa jih bo minilo, minilo... Ampak da si Plantaričev ni znal pomagati!

»I, menda res ni vsakdo za kupčije.«

»Zato pa je Pepe za vse lopovrije! Če govoriš z njim, dobro premisli, preden poveš, kaj misliš!«

»Nekateri ga že kolne; tudi Pribil si bo še pulil lase.«

»I, saj je Pribil prav za prav sam tiščal vanj.«

»Baš ti je tiščal: polakomnil se je denarja, ki mu ga je molil Pepe.«

»Kaj: molil, molil! Preslepil ga je, le meni verjemite.«

»Nihče ne ve, kako je bilo.«

»Kam bo Pribil zdaj?«

»Najprej bo pil, potlej pa jo bo potegnil v Ameriko.«

»Tako pravi sam.«

»Če ne bo prej vsega zapil. Odkar se je zavrgel, močno pije. Saj je čudno, da ga danes ni tu.«

»Dobro, da nima otrok.«

Pivci bi bili nemara še dolgo prerivali in pretikalali besede, pa so se odprla vrata in je v krčmo stopil Pribil sam. Za mizo je zavrelo kakor na mravljišču, če gosenica pade nanj.

»Ohoho —! Glej ga, Pribila!«

»Semkaj pridi! Ná, pij!« so ga vabili.

»Saj me res nekaj črviči po trebuhu,« se je Pribil, še mlad človek, nasmehnil in prijel za kozarec, ki

Fot. dr. Jehart.

Stopnice s Siona v kidronske dolino.

so mu ga porinili po mokri mizi. »Na dobro zdravje!« je napil. »Pa se res prileže po tem pustem vremenu zunaj,« je pohvalil in prisël.

»Ná —, še tegale kavsnik!« ga je gostil drugi. »Le stresni ga — primojdvakrat, saj ga moremo!«

Pili so in si nazdravljali, da se je razlitek cedil po nepogrnjeni mizi in močil krušne drobtine in skorje. Pribil je naročil smotk, vsak si je vteknil eno pod nos, od dobre volje so se silili še s petjem.

»Kaj se ti mara, Pribil!« so se začeli pikati. »Denarja imaš ko sam bognasvaruj, — skrbi nobenih več, glej!«

»Domačije pa tudi ne —!« je drugi uščenil.

»V Ameriki te čaka na kupe dolarjev.«

»O, Amerika —!«

»Kaj bi me izpodrecavali!« se je Pribil vznejevoljil. »Sit in naveličan sem bil vsega, zato sem prodal. Pri nas je zdaj slaba. Čez lužo pojdem. Ko bo bolje, se vrnem; prej že ne!«

»Kakšna sila ti je bila?«

»Priverim se ti, da res nikoli nisem imel misli, da bi prodal. Pa kaj hočeš? Jezen sem na čudne čase, ki gredo v dežel, posli so dragi, pridelek, ves pridelek pa ti požro davki.«

»Davki so res, da Bog pomaga!«

»Domačije je škoda,« je mencial plečat kmet.

»Kam se boš vrnil, če se boš kdaj vrnil?«

»Potrpi, tačas bo že tvoje naprodaj, če ti je že prej davki ne bodo požrli.«

Kmet, ki so mu šle te besede, je prebledel, malo pomolčal, potlej pa udaril ob mizo in zavpil:

»Nikoli, dokler sem jaz živ!«

»Vi vsi boste berači prej ko si mislite!« je vpil tudi Pribil. »Zato pa pravim: kdor more, naj se reši in zbeži iz domovine, ki je vsa pohabljená in nora, dá, nora!«

Pribil je bil občinski svetovavec in je rad govoril o politiki. Dokazoval jim je, da bo kmalu vsega konec, ker med nami ni več poštenjakov in pravih mož. Šleve, hinavske in ponižne, ki so se polastile najglasneje besede, bodo zdaj zdaj izdale in zapravile vse, kar je včasih veljalo za domače in dobro... Tega on ne more več gledati, rajši se umakne.

Možje so ga molče poslušali, glave so se jim pobešale na prsi, oči jim ležale na mizi.

Ko je umolknil, so godrnjali in vzdihovali:

»Za hudirja je res vse vkup...!«

»Kmetije gredo v nič, tako vam pravim!« je Pribil še bolj vpil. »Pa ne samo kmetije: — tudi obrt, domači in umetni, poštena trgovina, vse, vse...«

»Pa vendar se ne dam premekniti s svoje zemlje!« je kmet spet lopnil po mizi. »Če sem do zdaj trdo delal, bom pa posihmal še bolj rabotal; ampak domačije ne izpustim iz rok!«

»Vem, zaradi otrok jo moraš držati,« je rekel malo tiše in otožno Pribil. »No, le, če moreš! Jaz

otrok nimam. V teh časih sem že dostikrat zahvalil Boga za to, kakor je res, da mi je prej bilo nekaterikrat hudó, da sva sama z ženo... O, zdaj je to prav, svet mi je odprt na stežaj. Preden se bo mesec dvakrat pomladil, bom najbrž že v deželi svobode!«

»Aha, tako —? Tista svoboda te premika? Ali te je zemljemerec imel v šoli?«

»Zakaj?«

»No, saj tisto gosposko maslè dosti in povsod maslari o neki čudni svobodi — človek ga še razume ne.«

»Ali menj ko ga kdo razume, bolj mu nastavlja ušesa in bolj mu verjame!« je drugi pokimal.

»Bajtarji hodijo že kar široko, hlapci gledajo po sebi in bodejo izpod čela.«

»Svet je čuden: zmerom nekaj išče.«

»Jaz zase vem, kar vem!« se jih je Pribil otresal.

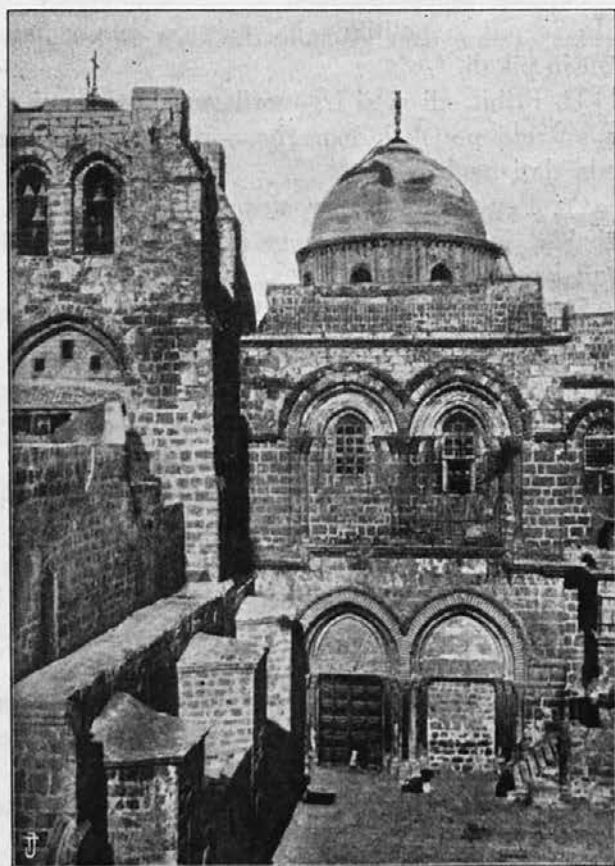
»Mar veš tudi to, kakov evangelij oznanja tisti jezični zemljemerec —? No, če veš in veruješ vanj, si nemara prav storil, ko si, kar si imel, spravil v denar in se z njim namenil v novi svet.«

»Kaj, kaj oznanja?«

»Da mora bajtar, da mora hlapec dobiti in imeti zemlje, kolikor je potrebuje.«

»No, ali je to kaj hudega?«

»Kaj pa to: da mora zemljo dati tisti, ki jo ima, torej jaz, ti, mi posestniki?«

Fot. dr. Jehart.

Cerkev božjega groba.

»Teža zemljemerec ne oznanja!« se je Pribil smejal. »On le pravi, da moramo vsi delati za vse in da tudi bajtar in hlapec ne smeta stradati; zemljo v obdelovanje naj jima da tisti, ki je ima preveč.«

»Kaj je imam preveč?!«

»Ti ne — graščina pa, in ta jo mora pošteno prodati, ne oddati kar tako. Če je imaš premalo, je utegneš še ti kaj dobiti.«

»A—a? Nisem vedel... To ne bi bilo tako napak...«

»Nisi vedel, opravljal in obrekoval pa si, vidiš!« je Pribil trdo rekel in si prižgal še drugo smotko.

Kmet, ki ga je bilo nekoliko sram te očitne graje, je segel po kozarcu in ga zvrnil vase.

»Zemlja, praviš, bi se dobila? Ali kdaj, kdaj?«

»Ko bodo na njej zrastle možje, ki si jo bodo znali vzeti in razdeliti, — tako pravi zemljemerec.«

»E, čenče!«

»Nič: čenče! Kmetje morajo spoznati svojo moč, delavci pa svojo, a kmet in delavec si morata seči v roko in potlej na ves glas zavpiti in na vso moč udariti, če ne bo šlo zlepa!«

»To je pa revolucija, ka-li?«

»Kar hočete: je, kar je!« je Pribil počasi dejal in se molče zagledal v modrikasti dim, ki se je kodravo sukljal iz tleče smotke.

»Pijmo, možje!« je kmet, ki je do zdaj molčal, skušal drugam obrniti pogovor. »Pijmo, kaj bi modrovali in se obirali kakor mokra kokoš!«

»Saj res, pijmo, pa je!«

In so pili in politikovali, vmes pa se po malem dražili in pikali.

»Ti, Pribil, ali si si izgovoril vsaj kot, ko si Pepetu v žrelo potiskal domačijo, — ali te bo občina morala dati na hiše?«

»Pri Pepetu ne bo prostora. Kaj ne veste, da se ženi?« je nekdo brž pomagal, preden je Pribil utegnil kaj reči.

»Saj res: ženi se. In še kako se ženi! Napol gospo bo imel.«

»Presneti Pepe, na Pristavčevo Maričko ti je vrgel oči!«

»Kajpak tudi ženitev mu je kupčija.«

»Res, Marička je bogata ko cesarična in lepa, da bi jo cigani ukrali.«

»Čudno, da mu jo Pristavec dá.«

»Kaj mu je ne bil! Tako bogatega ženina ne bi več dobila.«

»Samo malo premlada bo zanj.«

»Prevejani Pepe je res že čakal skoraj dvojno pasjo starost; pa bo že kako, saj mu gre vse po sreči.«

»E, v takih stvareh je treba zraven sreče še kaj. Nič se ne ve, kako še bo. Denar ni vse.«

»Dà, pravijo, tako na brž z vlečeno bogastvo da nima blagoslova.«

»O, če bi jaz imel Pepetov denar, bi prav rad prepustil blagoslov njemu ali pa tebi,« se je le na denar misleči samogoltnež posmehnil.

Beseda jim je šla o samem denarju in hudih časih brez denarja. Zaverovali so se v pogovor, postano vino v napol izpitih kozarcih jih ni več mikalo. Počasi so si zdihovaje priznavali, da so se začeli že hudo zadolževati.

»Denar nima nobene veljave, pridelki so pod ceno, vse gre v nič.«

»Predrto nam bo šlo še na drobno!«

»Kmet, ki ni bogat, je hlapec. Ubija se in ubija za redkejši močnik in za gosposko in je lahko vesel, kadar se mu ure iztečejo in mu je stegniti onemogle pete...«

»No, zdaj govorite že čisto po mojem!« se je Pribil muzal.

»E, saj je res pasje tako življenje!« se je jezil kmet, ki se ga je vino začelo prijemat.

»Ampak kako je nekaterim življenje polno in lepo!« je Pribil dražil. »Vse je kakor sèn —!«

Kar sredi stavka je umolknil, kakor da se je ob lastnih besedah zmedel in omamil, oči so mu gorele, lice rdelo.

»Kakor sèn —,« je čez čas tiho ponovil in pobesil oči.

»To je res —,« so pritrjevali in se spominjali znancev, ki so si med vojno znali napraviti srečo, da so zdaj na trdnem in da so jim družine — kako bi človek rekel? — že kar gosposke... Vojna, predolga in prekratka, je enemu vzela vse, drugemu pa nametala, kakor sam ni nikoli pričakoval. Med tistimi, ki jih je vojna osrečila, je tudi Pepe.

»Ampak bolj ko je bogat, bolj je lakomen.«

»Zdaj neki že kar skopari in še pije ne več tako očitno.«

Ko so tako govorili, je pred krčmo pridrdral kolesej. Vrata so široko zinila, v sobo je počasi stopil — Pepe.

Vsi so se molče spogledali, le tisti kmet, ki je udarjal ob mizo, je osorno revsknil:

»Ali ne znaš vrat zapirati? Kaj imaš doma kar lèso, ka-li?«

»Saj se menda ne bojiš, da bi se ti mleko prehladilo?« ga je Pepe ugriznil in zaloputnil vrata, ki jih je bil prej le malomarno prislonil.

Za vrati pri oknu se je dekla, ki je pomivala steklenice, veselo zasmejala.

»Le za mizo sedi, Pepe, in odteščaj se!« ga je pozdravljala krčmar, ki je prihitel precej za njim. »Hlapec ti izpreže konja, da bo tudi žival imela svoj počitek in užitek.«

Pepe ni rekel nobene. Gor in dol je hodil in se po sili smehljal. Ne da bi se dosti menil za pivce, ki so čisto umolknili, je počasi začel govoriti prazne besede, da bi skrnil neko zadrego.

Tudi Pribil ga je molčé opazoval.

»Kaj ga satan nosi za meno?« je ugíbal. »Pa ne, da bi hotel kupčijo mešati ali jo celo razdirati...? Zdaj, ko mi je denarja najbolj treba!«

Da bi videl, kaj je, se je odločil:

»Semkaj sedi pa pij!«

Pepe se je delal, kakor da ga ne sliši in da ne vidi kozarca, ki mu ga je natočil. Kar hodil je še gor in dol, se trobeče usekaval in vreščeče odkašljaval.

»Ti tresk ti, kako sršenasto bi vreme že bilo rado!« je govoril napol zase, napol za vse in si menal roke.

Ampak mogočnost, ki jo je razkazaval, je bila samo kar tako. V srcu mu je trepatal nemir. Pred kratkim je utrpel strašne denarne zgube. Kupil je bil les velikih smrekovih host in ga prav dobro prodal. Toda lira, lira, ta ga je vrgla. Pretresla mu je mogočno kopico bogastva in nekoliko izpodmeknila prešerno samozavest. Tisti, ki so bili z njim v kupčijski besedi, so to hitro začutili. Tudi je začel spoznavati, da so na svetu še drugi prevejanci, ki znajo strašno preloputniti človeka, če ni zadosti učen in zveden v vseh zvijačah, — spoznavati, da je pravilna, spretna gospodarnost velika velika učenost in da se mu brez nje pod rokami podira, kar mu je vihar ni čas tako naglo postavil... Tisto je že res, bogastvo je preveliko, da bi se mu hitro kaj poznalo; ali že naprej ga je pekla sramota in grizla jeza na tiste, ki bi mu privoščili nesrečo. In takih ni malo ne med tistimi, ki se ga bojijo, ne med tistimi, ki ga kar očitno mrzijo ali vsaj zaničujejo kot vojnega povzdignjenca.

Še tile zdelani siromaki, ki jih bo ves teden pekel mali zapitek, — kako ti umikajo oči! Samo Pribil mu je napil, vsi drugi ga z molkom odganjajo...

»Jaz imam še neko pot,« je tisti odločni kmet dejal in vstal.

»Tudi jaz imam dosti... ne utegnem več,« se je domislil drugi... tretji... vsi in so šli; le Pribil je ostal.

Pepe je pisano gledal za njimi.

Vse se je spremenilo, odkar je bogat. Če je v prejšnjih časih, ko je bil še ubog, prišel takole v družčino, so se ga veselili in ga klicali k mizi; zdaj naj samo stopi v krčmo ali kam drugam med može, pa se zagledajo predse ali pa kar vstanejo in se razpršijo kakor jagode pretrganega molka. Zakaj —? Samo gospoda ga še in še vabi medse in se mu laska. Zakaj ne tudi kmetje —, zakaj samo gospoda, ki pri njej človek nikoli ne ve, kdaj govori zares, kdaj se morda le prešerno norčuje —? Zakaj —?

Bridko se je nasmehnil in počasi sedel k Pribilu.

»Glej, vse kupnine ti nisem še odštel,« je začel kar naravnost. »Ali me misliš kaj kmalu terjati?«

Vodarja v Jeruzalemu.

Fot. dr. Jehart.

»Kajpak, potrebujem, da pojdem s poti, kakor sem se namenil.«

»Kaj ko bi se tako zmenila, da ti ne bi bilo treba riniti po svetu, ampak da bi mi kupnino pustil v kupčiji?«

»Ne maram! Kar odbrenkaj mi, kar mi gre!«

»Premisli, dobro bi ti vrglo!«

»Če ne bi hotel riniti v svet, ali misliš, da bi ti kdaj imel mojo zemljo?«

Pepe je malo pomislil. Skoraj ves denar mu je v kupčijah ali pa v bankah za podjetja, ki jih baš plete. Ampak če bi izplačilo kupnine zadržaval, bi prišel v jezike.

»Kakor hočeš!« je naglo rekel in vstal. »Svetoval sem ti prav. Denar ti odštejem, kadarkoli hočeš.«

»Že jutri?«

»Tudi jutri!« je rekel in šel, a ko je bil zunaj, je siknil:

»Sitno... Glej, ni se dal —. Kaj je to?«

Pribil je ostal sam, brezasto gledal v vrata, ki jih je Pepe trdo treščil za seboj, in si jezno sukalo brke:

»Kaj se ti izmisli —! Tu naj ostanem, ko bi se umeknil danes rajši ko jutri —! In gledam naj, kako bo on šaril po moji zemlji —! Fej —!«

»Plačam!« je zarežal v krčmarja, ki je vstopil, ko je odpravil Pepeta.

»Pljuješ za njim,« ga je ogovoril in mu zaeno pravil račun.

»Tebi nič mar,« mu je porinil denar na mizo in jezen odšel.

Krčmar, ki je bil bolj kmet kot krčmar, je pospravljaval in momljaval:

»Kaj denar! — Pravi kmet ne prodaja zemlje. Trda je kmečka, ampak trdna, trdna! — Boš že videl, Pribil.«

Pregled slovenske umetnosti.

Viktor Steska.

Langusova doba.

Francišek Kurz pl. Goldenstein.

Francišek vitez Kurz pl. Thurn in Goldenstein⁶⁰ se je porodil 20. januarja 1807 v Šmihelu na Solnograškem (Lungau). Obiskaval je osnovno šolo v Titmoningu, kjer je že kazal posebno veselje do risanja. Oče ga je dal učiti tudi glasbe, zato se je izvežbal v dobrega pevca in spretnega goslarja, ki je pridno pomagal na cerkvenem koru. Oče mu je namenil trgovski stan in ga poslal v Solnograd v trgovino. Mladi vajenec pa ni pozabil slikarstva, ampak je vse rane ure prebil pri slikarju Petzoldu. Bavil se je vedno tudi še z glasbo. Radi svojega krepkega tenorja se je celo mislil posvetiti gledališču. Prijatelji pa so mu to namero odločno odsvetovali, češ, da bi njegova previsoka postava ne prijala odru. Zato se je še bolj vglobil v slikarstvo. Iz Solnograda je šel v trgovino v Celovec in potem v Gradec. Tu pa se mu je trgovski poklic tako uprl, da ga je navzlic ugovoru svojih sorodnikov popustil in se docela oprijel slikarstva. Začel je pohajati stanovsko slikarsko akademijo, ki jo je vodil Jos. Avg. Stark. Radi svoje vztrajne marljivosti in svoje umetniške nadarjenosti je bil tri leta (1831—1834) Starkov najboljši učenec. Tedaj je ustanovil Jakob Mahr (19. oktobra 1834) trgovsko šolo v Ljubljani. Francišek vit. Kurz je prišel za učitelja risanja in slikanja na zavod. Preden se je v Ljubljano preselil, se je 31. decembra 1834 v Gradcu poročil. S svojo soprogo Terezijo je živel do njene smrti 2. marca 1861⁶¹ v najlepši slogi. Njeno smrt je poleg soproga objokavalo četvero sinov in pet hčera. Radi višje odgoje svojih sinov se je l. 1867 preselil v Gradec.

Kurz ni učil samo na trgovski šoli, ampak je ustanovil še svojo lastno risarsko šolo, ki je imela kmalu mnogo učencev. Deloval pa ni le kot učitelj, ampak tudi kot umetnik. Naslikal je okoli 1000 slik, ki se nahajajo večinoma po kranjskih cerkvah. Slikal je z vodenimi, z oljnimi in tempera-barvami. Napravil

je mnogo portretov, 252 pokrajinskih slik, 138 oltarnih podob, 9 križevih potov, 93 fresk razne velikosti, arhitektonske in figuralne slike. Tempera-slike je delal za gledališče in za zasebne zavode. Tudi božjih grobov je več naslikal z Jezusom na Oljski gori, grob s stražami, vstajenje s tremi sv. ženami, pot v Emavs itd. Ljubljanski muzej je 20. maja 1911 kupil 79 njegovih pokrajinskih akvarelov in 6 oljnih podob.⁶² Radi raznih naročil je namreč Goldenstein, tako so ga splošno nazivali, prehodil vso Kranjsko in si v svojo risanko začrtal pokrajinske slike. Nameraval jih je s fotografiranjem razmnožiti in izdati. Po Korytkovem navodilu je risal tudi jugoslovanske noše. Ker pa je Korytko tako nenadno umrl, je 12 slik izšlo šele 1844 v Carnioli. Vrezal jih je na Dunaju L. Bechmayer. Leta 1863 je dal Blaznik⁶³ te narodne noše drugič natisniti in kolorirati. Te slike so: 1. Tržačan, 2. Krakovčan, 3. Šiškar, 4. ljubljanski okoličan, 5. smleški okoličan, 6. Škofjeločan, 7. Bohinjec, 8. Pograjec, 9. Premec, 10. Vipavec, 11. Poljanec (Dol.), 12. Osilničan. Vseh 12 podob je stalo 2 gld., posamezne slike so bile po 30 kr.

Petja tudi v Ljubljani ni zanemaril. Leta 1841 se je vpisal v »Filharmonično društvo« in je ostal temu društvu zvest član do odhoda iz Ljubljane. Leta 1848 je postal celo vodja moškega zbora in l. 1857 društven častni član. Gregorju Riharju je več let na koru pomagal kot pevec, goslar in dirigent. Rad je postregel tudi pri prireditvah »Društva katoliških rokodelskih pomočnikov«, zlasti pri živih slikah. Rad je občeval z dostopnimi umetniki, n. pr. z A. Karingerjem, s ki-parjem Fr. Bajcem, z Jurijem Miskovičem.

Iz Ljubljane in pozneje iz Gradca je potoval v Italijo in na Nemško, da bi se bolj izobrazil v svoji stroki. Občeval je s Petrom Krafftom, Edvardom Engerthom, Jos. pl. Führichom, Leop. Kupelwieserjem in Vilj. Kaulbachom. Na obisku svoje najstarejše hčere v Badnu pri Dunaju je umrl 29. avgusta 1878.

Goldenstein se je učil pri Starku († 1838) in potujoč po Italiji, kjer je pridno kopiral Tiziana in Pavla Veronese; približeval se je romantikom, vendar pa je delal samostojno, lahko in hitro, da celo mnogo prehitro, v škodo pravi umetnosti; zato je med obilico njegovih slik le malo takih, ki bi nam ugajale. Potovanje po Nemškem in občevanje z monakovskimi in dunajskimi umetniki ga je dovedlo do fresk. Slikal jih je v Logu pri Vipavi, pri franciškanih v Ljubljani, v Kamniku in pri Sv. Petru v Ljubljani. Večinoma so

⁶⁰ Dr. J. Rauffl: Kunsthistorische Studien. Graz, 1908. Str. 67—76. — Izvestja Muzejskega društva, 1908, 76—78. — Carniola, 1908, 228. — Kukuljević: Slovník umjetnikah jugoslav., 210. — Dimitz: Geschichte Krains, IV, 131. — Radics: Letopis M. Sl., 1880, 55. — Strahl: Die Kunstzustände Krains, 48. — Njegov lastni portret iz l. 1848, njegovo fotografijo iz l. 1877 in osnutek freske na stropu cerkve v Logu pri Vipavi je objavila Carniola, 1908, tabla XVII in XVIII; Rauffl pa je v Kunsthistorische Studien objavil poleg teh slik še naslednje: Dvanajstletni Jezus v templju za Friderika Barağa v Sev. Ameriki (1841), Mladi Tobija (1841), Kristusov krst za Volosko (1858); ilustracijo: Sigurd dobi od Grimhilde na gradu kralja Ginka pijačo pozabljenja (1877).

⁶¹ Smrtna matica pri Sv. Jakobu v Ljubljani.

⁶² Poročilo dež. muzeja, 1911/12, str. 4.

⁶³ Novice, 1863, 117.

bile freske dekorativni oltarni nastavki. Oljne slike je slikal za Volosko (Kristusov krst), Kamnik, Vavto vas, Sotesko, Toperce, Planino, M. D. v Polju (sliko za veliki oltar), za Ameriko itd.

Ko sta bila cesar in cesarica l. 1856 v Ljubljani, je vodil od ljubljanskega mesta sklenjeno razsvetljavo. Leta 1865 je uprizoril na Prešernov rojstni dan 3. decembra v gledališču štiri prizore iz »Krstu pri Savici«.⁶⁴

Leta 1835 je naslikal na zid grajske kapelice na Kolovcu sv. Terezijo.⁶⁵

Leta 1840 je napravil izvesno sliko: »Pri lepi Angležinji«.⁶⁶

V letih 1842—44 je slikal stene svetišča in kapel v Logu pri Vipavi; l. 1845 v Planini pri Rakeku stenski okvir velikemu oltarju, podpis: Pinx. F. S. EQV. de Kurz a Thurn et Goldenstein, Salisburgensis Benevolis gratiis Patroni et Parochianorum Anno MDCCCVL. Leta 1847 je napravil veliko (3×3 m) oljno sliko za Strmec pri Sodražici. Isto leto je naslikal v nekdanji frančiškanski loretanski kapelici šest prizorov.⁶⁷ Leto pozneje je posnel portret Petra Pavla Glavarja za Mittheilungen des hist. Vereins f. Krain, 1848.

Ko je Prešeren l. 1849 umrl, so obžalovali njegovi prijatelji in častivci, da se ni dal nikoli slikati. Tedanji cestni asistent na Jesenicah, poznejši stavbni svetnik Fr. Potočnik, je ob Prešernovi smrti takoj pisal Mateju Langusu, naj gre v Kranj in napravi Prešernovo sliko, toda Langus ni šel, češ, da je sam bolan. Leto pozneje (1850) pa je napravil Goldenstein Prešernov portret po spominu. Potočnik trdi, da je prav dober, samo namesto otožnosti bi moral iz oči sevati hudomušen, a obenem dobrovoljen izraz.⁶⁸

Pri Sv. Petru v Ljubljani je slikal l. 1852 freske pri oltarju Jezusovega Srca za 200 gld. in l. 1854 na ograji pevskega kora za 50 gld., l. 1851 pa je naslikal dve mali banderci za 100 gld.⁶⁹

Za Vrhniko je napravil l. 1851 veliko sliko Spreobrnjenje sv. Pavla,⁷⁰ za Sostro l. 1853 sv. Jožefa z Jezuškom, za M. D. v Polju Marijino vnebovzetje l. 1853.⁷¹ V Toplicah je naslikal na mokri omet veliki oltar l. 1855 in oljno sliko sv. Jakoba l. 1856.⁷² V Soteski je nastavek velikega oltarja, slikan na suhi zid, po preteku mnogo let močno obledel. Proti jeseni 1855 je Goldenstein ta nastavek na novo naslikal na mokri omet, obenem pa je prenovil otemnele slike skrivnosti sv. rožnega venca na oboku nad velikim oltarjem, sliko sv. Erazma pa je naslikal doma.

⁶⁴ Novice, 1865, 402.

⁶⁵ Poročilo † Leop. Podlogarja.

⁶⁶ Carniola, 1840, 284.

⁶⁷ Novice, 1847, 52.

⁶⁸ Prešernov album (Ljubljanski Zvon, 1900, 857).

⁶⁹ Župnijska kronika.

⁷⁰ Novice, 1851, 224.

⁷¹ Novice, 1853, 368.

⁷² Zg. Danica, 1856, 135.

Na pročelju frančiškanske cerkve v Ljubljani je naslikal pet fresk l. 1859: 1. Štirje veliki cerkveni učitelji sv. Ambrozij, sv. Avguštin, sv. Hieronim in sv. Gregor Veliki molijo presveto Rešnje Telo; 2. sv. Frančišek, 3. sv. Klara, 4. in 5. angela. Te freske so se umaknile novim freskam Wolfovim in Roblekovim. Za isto cerkev je modeliral l. 1858 soho loretanske Matere božje, ki jo je izdelal pasar Matej Schreiner iz bakrenih ploč. Visoko na cerkvenem pročelju stoji in meri 12' ali 4 m, tehta pa 8 stotov ali skoro 448 kg.⁷³

Za šentjursko cerkev v šmarijski dekaniji na Štajerskem je napravil l. 1863 sliko sv. Cirila in Metoda.⁷⁴

Dr. France Prešeren.

Slikal Fr. Kurz pl. Thurn in Goldenstein, 1850.

Omenili smo že prej, da je ljubljanski muzej kupil leta 1911 šest oljnih slik in 79 akvarelov iz Goldensteinove zapuščine. Že prej pa je imel več njegovih slik, n. pr. nekdanji Šolski trg (sedaj Vodnikov trg), Zvezdo, Frančiškansko cerkev, vse tri iz leta 1856; Tivolski grad, Postojnsko jamo, Sv. Primož nad Kamnikom, Blejsko jezero, Žužemberk,⁷⁵ Škocijansko jamo, Most v Vintgarju, Slap Savice, Sv. Janez ob Bohinjskem jezeru, Kamnik, Zaprice, Ljubljana v jutranji zarji.⁷⁶

⁷³ Avg. Dzimski: Laibach und seine Umgebungen, 1860, 46.

⁷⁴ Novice, 1863, 220.

⁷⁵ Katalog retrospektivne razstave l. 1910, št. 96—104.

⁷⁶ Muzejski zapisnik. — Glej tudi »Glasnik Muz. društva, IV—VI, str. 17, št. 78—80, 82, 88—97.

Goldenstein je slikal tudi podobo za zaplaško romarsko cerkev,⁷⁷ za št. Vid pri Vipavi sliko velikega oltarja; za Belo cerkev sv. Lucijo, sedaj shranjeno; za Sorico bandersko sliko: a) sv. Nikolaj, b) Žalostno Mater božjo; za Moravče Brezmadežno za Marijine pobožnosti; za Smartno v Tuhinju sv. angela varuha, v atiki sv. Mihaela,⁷⁸ za Brezovico sv. Andreja in sv. Jožefa.

Leta 1836 je naslikal v pastelu rimsko soho, ki so jo tedaj izkopali ob polaganju temelja kazine v Ljubljani.⁷⁹

Njegov sin Ludovik Viktor, ki je bil rojen v Ljubljani 7. oktobra 1850, se je učil slikarstva na graški stanovski akademiji in pri očetu. Bil je profesor risanja na gimnaziji v Gradcu, kjer je mnogo risal, slikal in ilustriral. Spisal je mnogo umetniških ocen in popisal življenje svojega očeta.

Anton Karinger.

Anton Karinger⁸⁰ je zagledal luč sveta v Ljubljani 29. novembra 1829. Po dovršeni normalki je obiskoval Mahrovo trgovsko šolo. Oče ga je kot ugleden trgovec namenil trgovini; sin pa je imel največ veselja za lepopisje in risanje. Ko je bila l. 1844 v Ljubljani obrtna razstava, so njegovi lepopisni in risarski vzorci budili pozornost vseh obiskovalcev, celo slučajno tedaj v Ljubljani bivajočega cesarja Ferdinanda, ki mu je na čast tedaj zložil Koseski znamenito pesnitev »Slovenija cesarju Ferdinandu«. Leta 1845 je odšel Anton na dunajsko akademijo likovnih umetnosti ter se učil pri prof. Steinfeldu dve leti zelo pridno pokrajinskega slikarstva. Z veliko vnemo je slikal drevje. Njegove studije iz Pratra so zelo podrobno izvršene. S Steinfeldom se je udeležil izleta v Salzkammergut. Vtiski tega izleta so mu bili nepozabni, zato je ves čas svojega življenja vedno ljubil gorske pokrajine. Z Dunaja se je povrnil v Ljubljano, odtod pa je odšel v Monako, kjer se je popolnoma posvetil portretnemu slikarstvu pod vodstvom prof. Kirchnerja, gojil pa je tudi arhitektonsko slikarstvo. Nemiri l. 1848 so ga prisilili, da se je povrnil domov, kjer je začel precej slikati portrete.

Ko je odšel domači 17. pešpolk v vojno v Romagno, je vstopil Karinger 10. aprila 1849 kot kadet in se je udeležil vojne. Italija mu je radi umetniškega stremljenja posebno ugajala. Ves prosti čas je porabil za slikanje pokrajin. Naslikal je n. pr. mesto in trdnjavo Ankono. Osnutek je izvel v olju in ga daroval svojemu polkovniku Albertu Hablischeggu.

⁷⁷ Volčič: Življenje prebl. D. M., I, 217.

⁷⁸ Dr. Stele, Topografija, 224.

⁷⁹ Das Landesmuseum im H. Krain, 1836—1837, 19.

⁸⁰ Albin Arko: Anton Karinger. Ein Künstlerleben in Krain. 1875. Str. 3—7. — Radics: Letopis Matice Slovenske, 55. — Strahl: Die Kunstzustände in Krain, 53.

Leta 1850 je postal v Ankoni poročnik in bil premeščen v Ljubljano. Tu se je takoj lotil pokrajinskega slikarstva. Naslikal je grad Tivoli, ki je bil tedaj last maršala Radeckega. Sliko je poklonil maršalu, ki mu je zato podaril zlato uro in mu poslal priznalno pismo iz Monze dne 28. julija 1851.

Leta 1852 je bil nastavljen v Benetkah, kjer se je posvetil risanju mornarnice in arhitekture. Iz Benetk je bil premeščen v Verono, potem v Padovo. Tu je slikal vilo Pacherotti in zvezdarno. Leta 1854 se je preselil v Dalmacijo. Tu je preživel tri leta v marljivem delu: slikal je veličastne gorske pokrajine in slikovite noše. Kmalu za njim je dospel znameniti akvarelnik Werner. Sprijaznila sta se in skupaj napravljala izlete, n. pr. v Črno goro. Tu je slikal Karinger Cetinje in neko knezovo nečakinjo. Werner ga je seznanil s toplim koloritom svoje šole, kar je Karingerju zelo koristilo. Odslej je na svojih slikah združeval natančno opazovanje pokrajinskih lepot z žarom južne svetlobe.

Ko je saški kralj kot botanik prepotoval Črno goro, mu je Karinger l. 1863 poklonil sliko Pogled na Cetinje. V Presjeki je živel Karinger en mesec in je tu naslikal utrdbo. Odtod je šel do Skadra in Žabjaka ter naslikal tudi ti dve trdnjavi. Sliko je poklonil cesarju in prejel zato zlato svetinjo.

Prihod kneginje Darinke na Črno goro je posnel v dveh vodenkah. Eno je poklonil guvernerju podmaršalu Mamuli.

Leta 1857 je prišel zopet v Ljubljano. Tu je slikal največ portrete. Leta 1862 je naslikal po Angererjevi fotografiji veliko cesarjevo sliko za deželno dvorano. V tej dobi je naslikal Ljubljano s pogledom od Ižiškega mostu. V Ljubljani je tudi dokončal sliko trdnjave Molinari na Frijulskem. Ko je bival v Trevisu, je dovršil sliko »Črnogorec v zasedi«. Studijo za to sliko je zasnoval že v Dalmaciji. V vojni l. 1859 je narisal osnutke za Peschiero, Castelnovo in okolico. Tu se je nalezil mrzlice in dobil dopust. Ko se je l. 1861 zopet vrnil v Peschiero, ga je bolezen novič napadla. Zato je prosil za pokoj, ki ga je preživel v Ljubljani.

Ko se je oženil z bogato meščanko iz Recherjeve rodbine, se je lahko brezskrbno oprijel slikarstva. Prepotoval je Štajersko, Avstrijsko in Tirolsko. Ko je prišel v Ljubljano znameniti slikar Heinrich, je kot portretist na Karingerja dobro vplival. Naslikal je tudi Karingerjevega očeta.

Leta 1862 je portretiral Karinger imetnika 17. pešpolka barona Kuhna. Slika je bila v polkovni pisarni.

Ko je bil armadni komandant nadvojvoda Ernst v Ljubljani, ga je Karinger uprizoril kot lovca, ki strelja na divjega petelina.

Leta 1864 je Karinger uvel v Ljubljani razstave slik in je za vsako razstavo daroval po eno sliko. Dve taki sliki je dobil trgovec Viktor Wutscher.

Leta 1868 je potoval Karinger v Monakovo, kjer se je sešel s prof. Kirchnerjem. Skupaj sta krenila na Tirolsko in napravila več osnutkov slik gorskih pokrajin.

Karinger je razstavljal v Ljubljani, na Dunaju, v Pešti, Gradcu, Celovcu, Benetkah in drugod. Kritika je njegova dela pohvalno omenjala.

Karinger je bil resen umetnik, ki je hrepenel vedno kvišku. Stanovski posli so ga mnogo let ovirali, da ni mogel vseh svojih moči žrtvovati umet-

Sv. Jakobu v Ljubljani, mu je tudi Karinger nekoliko pomagal.⁸¹ Toda, ker ni bil vajen slikanja na mokri omet, je to opravilo kmalu opustil, češ, da je to grenko delo.⁸²

Za trgovino svojega očeta je Karinger posnel sliko srbskega kneza Miloša Obrenovića. Sneli so jo leta 1888.⁸³

Leta 1883 umrl baron Codelli je volil ljubljanskemu muzeju dve Karingerjevi sliki: 1. Pogled na Triglav iz Bohinja, A. K. 1861, in 2. Ljubljana, pogled

Anton Karinger: Pogled iz Bohinja proti Triglavu (1861).

nosti, vendar pa je dosegel lepe uspehe. Njegove pokrajinske slike spadajo med naše najboljše: risane so natančno po naravi, izvršene z ljubeznijo in v prikupnih barvah. Tudi kot portretnik je bil priljubljen. Poudarjal je močne svetlobne učinke, ki so sicer vzbujali pozornost, pa niso bili ne utemeljeni ne istiniti.

Umrl je v Ljubljani 14. marca 1870. Spomenik iz granita krije njegov grob.

Kot človek je bil vljuden in dobrohoten. Janez Šubic trdi, da je posebno blažilno vplival na Janeza Wolfa. Večkrat sta drug drugemu dopolnjevala slike. Ko je Wolf slikal l. 1869 ozadje velikega oltarja pri

z Ižiškega mostu. — Muzej pa hrani še več drugih Karingerjevih slik, n. pr. njegov lastni portret, portret njegove sestre, gospoda in gospe Gregorič, idilično pokrajino, 1869, gorsko pokrajino in nekaj miniaturnih.⁸⁴

Marijanišče v Ljubljani: Otok na Vrbskem jezeru (33×41). Pogled na jezero z Otoka, spredaj drevje in pod njim kmetiški par.⁸⁵

⁸¹ V. Steska: Slikar Janez Wolf, str. 61.

⁸² Poročilo slikarja Ant. Jebačina.

⁸³ Laib. Wochenblatt, 1888, Nr. 402.

⁸⁴ Katalog retrospektivne razstave l. 1910, št. 4, 5, 14, 17, 24, 25, 89, 128. — Dr. Mantuani v Glasniku Muz. društva, IV—VI, 20.

⁸⁵ Katalog zgodovinske razstave l. 1922, 47.

Gustav Nebenführer: 1. Triglavsko jezero, v ozadju planine, A. K. 1862. 2. Zaliv med skalnim gorovjem z ladjami ob obrežju mesta.⁸⁶

Jos. Hauffen v Ljubljani: 1. Savica (v velikosti 29×37 cm). 2. Sv. Lenart na Koroškem (v velikosti 280×355 mm).⁸⁷

⁸⁶ Katalog 1922, str. 52 in 53, št. 74, 75.

⁸⁷ Katalog 1922, str. 52 in 53, št. IX, 73 in 77.

Otmar Bamberg: 1. Maria Antoinetta v ječi, 1861, 2. Cigani, 1861. Bržkone kopiji.⁸⁸

G. Galle v Bistri: 1. Bohinjsko jezero (76×59 cm). Jezero s Triglavom na desni, v ospredju kočje in čreda ovac, A. K. 1862. 2. Bohinjsko jezero (76×59 cm) od druge strani.⁸⁹

(Dalje prihodnjč.)

⁸⁸ Katalog 1922, str. 53, št. 76, 79.

⁸⁹ Katalog 1922, str. 56, št. 95, 96.

Ure.

Marija Kmetova.

Kakor človek je ura: gleda, misli, dela in hiti. In ima vsaka zase svoje posebne lastnosti in navade. Imaš uro, ki je zadovoljna le tedaj, če jo imaš v žepu. In so ure, ki hočejo ležati, druge bi le stale; so take, ki jim je posebno všeč, če ležijo na svojem obrazu, in so druge, ki ne delajo drugače, kakor če ležijo vznak. Stenske ure imajo še to posebno lastnost, da jim ni vseeno, če so nagnjene za centimeter bolj na desno ali na levo stran. Po vsem tem so ure natančna — bitja — bi človek skoraj rekel — in so tudi zamerljive. Ne marajo, da jih pomikaš nazaj, a nič ti ne ugovarjajo, če »napredujejo« izven mere in časa. Pomekni kazavca za četrto ure, za uro, za več naprej — ne upirajo se. A poizkusi in deni jih nazaj za pet, deset minut, koj se jim zameri in vse užaljene se ustavijo in stojijo. Brž zbolijo in vse nič ne pomaga — ura se je uprla tvoji volji — stoji in celo na licu se ji pozna, da je užaljena v dno svoje duše. Res pa dobiš tudi uro, ki je bolj potrpežljiva, ki prenaša tvojo voljo in prenaša tudi tvoje muhe. Če se ustavi — mogoče je resno bolna —, pa potrpi in spet teče dalje, ko jo streseš, jo udariš ob mizo, jo premetavaš iz roke v roko in jo spet stresaš, da je revica vsa iz sebe in drhti in podrhteva zdaj nazaj, zdaj naprej, zdaj hitro in nemirno, zdaj počasi in kakor v joku in ječanju. Taka ura te pozna, nekako čuti s teboj in je zares popolnoma tvoja. Rekli bi, da ima dušo — seveda svoje vrste. In se ti tudi tako priljubi, da jo koj pogrešiš, in če je nimaš nekaj časa, ti je dolg čas, skoraj hudo po njej. Taka ura je kakor del tebe samega, tvojega telesa in tvoje duše. Iz posebnega rodu so ure budilke. Nič prijetna ni njihova zunanost in njih govorica je šklopotajoča in te venomer moti v delu in v miru. Ves dan te budi in zbuja, a tedaj, ko bi se morala zares izkazati v svojem »področju«, tedaj zaspri navadno tudi ona in te ne zbudi. Prav tedaj ali že uro prej se ustavi ali pa klepeče nemoteno dalje in kakor ne bi vedela, kaj želiš od nje, hiti dalje in dalje, in če je še tako navita, ne zbudi te in je tudi sram ni radi tega. Kakor bi bila vsa brez greha in do pičice točna

in »dolžnostna«, ti pokaže tebi nič meni nič naravnost v obraz svoje odkrito lice in ti na vsa usta pove, da je preteklo že uro in več časa od onega trenutka, ko bi te bila morala poklicati. In če se radi tega jeziš in jo karaš in ji očitaš »delomrznost« in netočnost in nered, te gleda vsa začudena in šklopota dalje, češ: »Poglej me, kako delam, a ti ležiš in spiš. Kaj hočeš še več?« Ne vem, če so take ure zares bolj ali kaj, ne pozdravijo se skoraj nikoli, pa če so desetkrat v bolnišnici pri urarju; gotovo pa je, da nimajo prav nobene inteligence in te prav nič ne razumejo.

Iz posebnega rodu so tudi ure na bitje. Mimo one govorice, ki jo povzročajo njihova »hoja«, imajo še poseben dar govorjenja: glasno ti povedo, koliko je ura, in so torej nekako bolj šolane ure, rekli bi, da so »takozvana inteligenca«; kakor človeka, spoznaš tudi tako uro koj po glasu in načinu »izgovarjave«, odkod je doma, če je v njenem rodu kaj zgodovine, če se pretaka zlahtna kri plemena ali le njene osebne kulture po njenih žilah, če je iz dobre ali slabe šole, če je vzgojena ali je kar naravnost s ceste in je prostaška. Nekatera taka ura zavpije nate, da se ves streseš in se je zbojiš, in se kar potuhneš ali bi se rad opravičil, da ni tvoja krivda, če si doma in jo morda motiš s svojo častito prisotnostjo duha in telesa. Druge take ure zacvilijo, da te zaščemi po glavi in se nehote ozreš nanje. Spet so druge, ki milo zajokajo, kakor bi jim bilo žal časa in žal svojega dragocenega glasu. Vse sanjave so in ne veš, kako bi jim pomagal. Take ure so tudi sicer kaj izbirčne in silno zamerljive. A nekatere so zares kulturne. Naravnost in resno ti povedo, da je ura toliko in toliko in nič več in nič manj. Druge ti zapojejo z bronastim glasom, da ti milo zadoni v ušesih in te gane v srcu in bi jih poslušal še in še. Take ure vedo, kaj so, in so vse plemenitaške in grajske. Nehote bi se priklonil in prazniško ti je v duši. Ponoči so take ure mehkega in božajočega glasu in točne so in neznansko bi se jim zamerilo, če bi dejal, da so se kaj zmotile. Nekaterne take ure govorijo hitro in zbegano, druge samozavestno in mirno, a nekatere tako prepričevalno in tako zmagoslavno,

kakor bi bile one edine na svetu in bi moral verjeti le njihovim besedam, pa čeprav se še tako motijo. Samoljubne so, da ne trpijo nikakega ugovora.

Cerkvene ure in sploh take, ki gledajo na cesto in poznajo vrvenje in borjenje človeških množic, so spet iz posebnega rodu. Že njihovo lice je največkrat prav zagonetno: namesto dveh imajo po štiri kazavce in precej časa jih moraš gledati, da spoznaš, kam merijo pravzaprav in kaj hočejo reči. Govorijo pa spet vse mogoče jezike. Druga druge ne razumejo, vendar se sovražijo ali vsaj prezirajo druga drugo, kakor gospe, ki nočejo, da bi imela še katera druga tako obleko, kakršno ima sama, take ure ne marajo, da bi kazale vse isti čas. Nalašč se razlikujejo za več minut in kličejo v svet vsaka zase svoj čas, in če greš ob takem času po cesti le četrt ure, slišiš bitje ves četrt ure, tako da doma zares že natančno veš, koliko je ura. Dopovedale so ti in zdaj veš. Pa kako se prerekajo v svoji govorici! Ta ti priteče oberoč nasproti in ti na vsa usta dopoveduje, da je toliko in toliko in nič več. Druga se smehlja in govori počasi in razločno, da nič nikar ne verjemi oni neučakanki, saj veš, da venomer klepeče in ne ve, kaj hoče. Spet tretja se ne zmeni ne za to in ne za ono in je vsa nekje v svojih sanjah in govori zamolklo in kakor iz devete dalje. Vseeno ji je, če jo slišiš in poslušаш ali ne. In ko že meniš, da

so ti vse tri ure zadostno dopovedale, koliko je ura, se nenadoma prebudi neka četrta ura, plane kakor brez uma, prihiti vsa nemirna z glasom za tabo in kliče, da je že vsa zasopla in se ti skoraj zasmili. Re- vica je bila zadremala in zdaj ji je hudo in ne ve, kako bi se opravičila, in podrhteva in jeclja in se prehitava v razburjenosti. To so tisti tenki, drobni glaski, ki te kakor otroci pobožajo in se zagledajo vate s široko razprtimi, vprašujočimi očmi. Nič jim ne zameriš in hudo ti je, da je njim hudo.

Tako živijo ure s človekom in merijo čas in ga merijo pozimi in poleti in jeseni in spomladi in v dežju in v solncu in v snegu in v megli. Navezan si nanje, zapovedujejo ti in ti prekinjajo veselje in žalost in spanje in sanje. Le v tistih zlatih dnevih otroške dobe, tedaj, ko si imel v rokah pozemsko in nebeško srečo, le tedaj ti ure niso zapovedovale. Otroek je mogočen vladar, ni mu mar časa in ne ur in kadar se zanima za ure, se zmeni zanje na svoj način, da jih odpre in razdere in pogleda vanje, kako pravzaprav živijo. In tedaj postane ura tudi kakor otrok, kaže opoldne šesto uro in bije ob treh dvanajstkrat. Takih ur je več in to so otročje ure. Ni jim za čast, ne zmenijo se za točnost in ne za dolžnosti. Svobodoljubne so kakor otroci. A mi »resni, dolžnostni ljudje« ne maramo prostosti, zato ne razumemo otrok in zametamo take ure.

Klic.

V sanjah koval sem srečo in lepše dni,
do zvezd sem hotel iz lastne moči,
a v praznoto sem segal in trošil kri...
In ni lepših dni
in ni moči
in sem brez krvi...

O Bog, ki si hodil križev pot,
reši me zmot!
O Bog, ki hodim še vedno križev pot,
pokaži, pokaži
mi k vstajenju pot!

Jan Plestenjak.

Bolnikova pomlad.

Na mojem oknu tuje ptičke pojo,
o daljnih rožah pojo.
Njihove rdeče pesmi v mojo dušo gredo,
v raztrgano dušo jokaje gredo.

Pod oknom nizke breskve cveto,
rožno cveto ko jutranje nebo,
Skozi okno na bele blazine črne veje vijo,
čez desno rokó in čez levo rokó,
čez srcé in čez glavó
belo-rdeče vence pleto —
za moj grob jih pleto.

Tone Potokar

Slepčeva pomladna.

Pa pravijo,
da zunaj je pomlad,
pa pravijo,
da že cvete nasad;
tako lepo je rdeč
kot gorka sveža kri,
tako lepo vabeč
kot radostne oči —

Janez Pucelj.

Za Cezarja.

Angleški spisala baronica Orczy. — Z dovoljenjem pisateljice prevel Jos. Poljanec.

Četrto poglavje.

»Predolgo upanje dela srce bolno.«
Preğ. XIII., 12.

Rimski bogovi so — žal — bogovi patricijev!
Tako malo se menijo za trpljenje in nadlogo ubogih osvobodencev in sužnjev!

»Kdo pa je ukazal posaditi dekletu tisti klobuk na glavo?« se je iznenada začul osorni prefektov glas.

Ves čas se ni bil genil od odra, ko se je množica hlapčevskih sikofantov in brezdelnih zaljubljenih mladičev gnetla okoli Dee Flavije. Potem je pa nenadoma preko rame nagovoril Huna Rhavasa, ki niti mislil ni, da prefekt pazi nanj, ko je njegova spletkata tako uspevala.

»Brez jamstva je, kakor je znano tvoji milosti,« je dejal Afričan skrbno in ponižno.

»Ni res! Lažeš, da mi je znano,« je odgovoril Taurus Antinor. »Kje je zapisnik, ki ga je sestavil cenzor?«

Tri dvojice uslužnih rok so hlastno segle po pergamentnih zvitkih, ki jih je prefekt želel; ena je bila toli srečna, da mu jih je izročila v roke.

»Kako je dekletu ime?« je vprašal, ko so njegove globoke oči pod vedno nagubančenim čelom pregledale drobno pisanje na pergamentnem zvitku.

»Nola, hči Menekrete, gospod,« je dejal eden izmed pisarjev.

»Imena Nole, hčere Menekrete, ne vidim tu med imeni tistih, katerim država ne jamči za spretnost, zdravje in stanje,« je odvrnil prefekt mirno. Njegov ostri glas, komaj višji od navadnega govora, je v ušesih uboge Menekrete pel mrtvaško pesem.

»Nola, hči Menekrete,« je nadaljeval in vnovič pogledal na pergamentni zvitok v roki, »je tukaj opisana, da ima šestnajst let, da je dobrega zdravja in čvrste narave vzlic šibkemu životu. Cenzor, ki je ta zapisnik sestavil, pravi, da je precej večča uporabe mazil in zdravilnih zelišč in da ume sukati šivanko ter spletati ženske lase. Tebi je vse to znano, Hun Rhavas, saj imaš prepis zapisnika pred seboj.«

»Tvoja milost,« je zamrmral Hun Rhavas in glas se mu je tresel, kolena šibila od strahu, »nisem vedel — mi — —«

»Državo si hotel ogoljufati v svoje nečedne namene,« mu je prefekt mirno prestregel besedo. »Hej! Til!« je pristavil in pomignil enemu svojih liktorjev, »odvedi tega človeka v ječo ter ga izroči nadčuvaju.«

»Tvoja milost — —« je vzkliknil Hun Rhavas.

»Tihol! Jutri prideš predme v baziliki. Privedi s seboj priče, če jih imaš, da bodo pričale v tvojo obrambo. Jutri lahko navedeš pred menoj vse oko-

liščine, ki bi morda mogle zmanjšati tvojo krivdo, da ti ne naložim tiste stroge kazni, kakršne so vredni zločini zoper državo. Sedaj pa drži jezik za zobmi! Nočem slišati nobene besede več.«

Vendar zamorcu ni dala kri, da bi se brez živahnega ugovaranja in obilne uporabe mogočnih pljuč podvržel takojšnji kazni sedaj in gotovi obsodbi drugi dan. Prefektove obsodbe v tržni lopi (baziliki), kjer je delil pravico, niso bile prizanesljive. Galeje, kamenolomi, dà, celo križ, vse je bilo mogoče, bič pa je bil čisto gotov.

Hun Rhavas je začel tako tuliti, da je odmevalo od templja do templja, od enega konca foruma do drugega.

Gube na prefektovem čelu so se poostrile. Videl je, kako so se mladi pohajkovavci — ki so se komaj trenutek poprej klečeplazno slinili okoli nosilnice Dee Flavije — namah obrnili proti odru. Tuljenje in javkanje Huna Rhavasa jim je vzbujalo upanje, da bi utegnili biti priča objestnega, nadvse krutega prizora, kakršni so neprestano zabavali njih pokvarjene čute.

Toda Taurus Antinor jim tega prizora ni privoščil. Njegova želja je bila samo ta, da hitro zopet napravi mir in red. Sleparski dražbenik ni bil v njegovih očeh nič drugega ko človek, ki je prekršil zakon. Vreden je bil torej kazni, kakršno je določal zakon, in nič več. Toda njegovo tuljenje bi bilo utegnilo zbuditi v srcih množice tisto najnižkotnejšo vseh strasti, ki ji je bil podvržen Rimljan na vrhuncu svoje civilizacije, strasti, da bi videli trpeti kako bitje, najsi bo človek ali žival; ta strast je ponižala rimskega državljana še pod žival. Zato je Taurus Antinor pred vsem hotel Huna Rhavasa umiriti.

»Še en glas iz tvoje grla, in dam te na mestu bičati in pred sodno obravnavo ožigosati za zločinca.«

Ta grožnja je zadostovala. Zamorec je spoznal, da ima drugi dan največ upanja na milost, če se sedaj ukloni. Dal se je torej mirno odvesti, a mladi patriciji, prevarani v pričakovanju zabave, so na glas ugovarjali.

»Ti pa, Hejron,« je nadaljeval prefekt in nagovoril belopoltega sužnja na govorniškem odru, ki je dotlej pomagal pri dražbi, »stopi na Rhavasovo mesto.«

Liktorjem je dal nekaj naglih povelj.

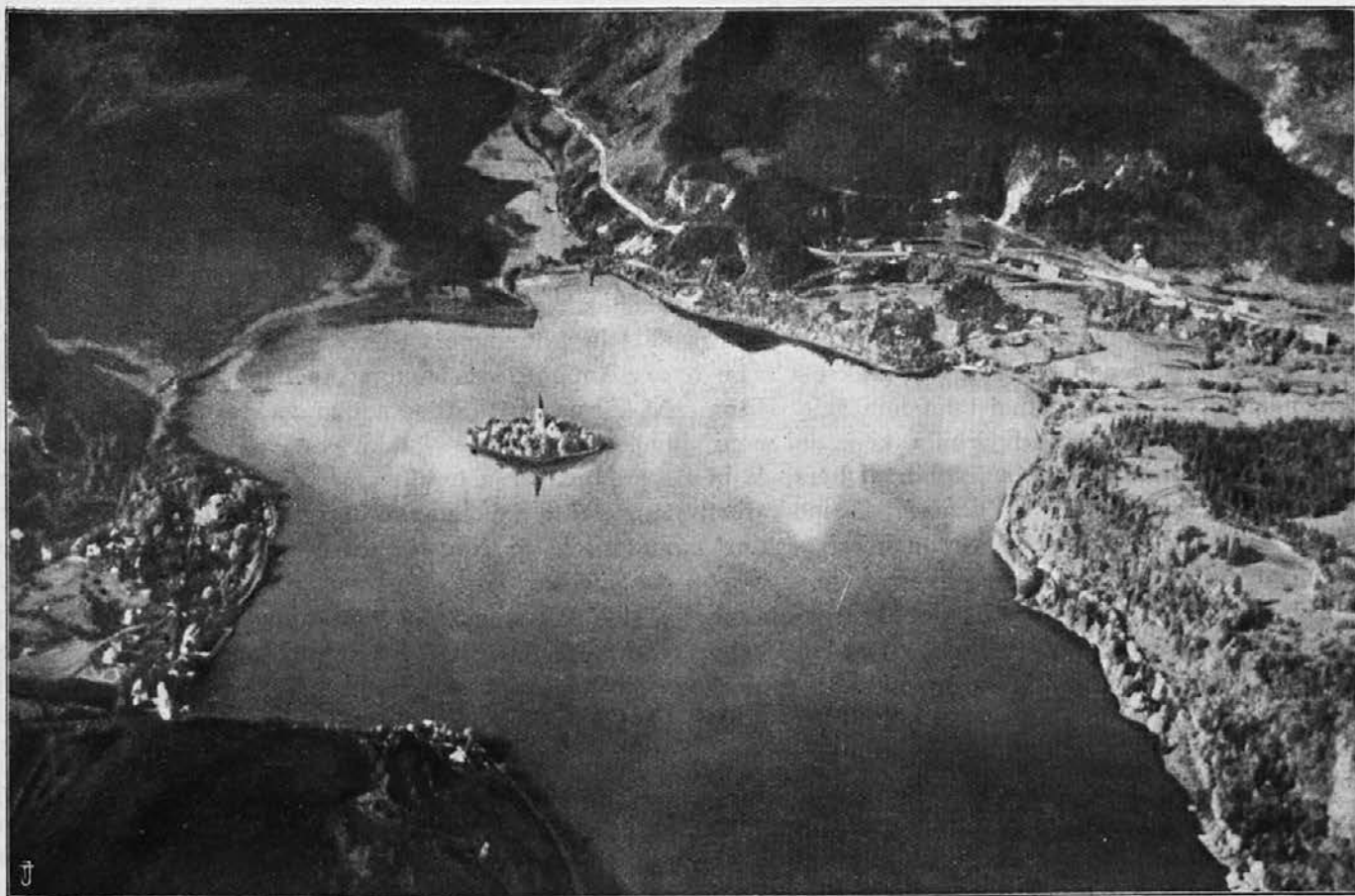
»Snemite tistemu dekletu klobuk z glave,« je velel, »in obesite ji deščico okoli vratu! Potem se izpostavi naprodaj, kakor določa država.«

Eden izmed liktorjev je urno pristopil k deklici in ji odstranil nepristojni klobuk, izpod katerega se je na rame usul živ curek zlatih las, ki je zbudil glasno začudenje med množico.

Menekreta je mahoma spoznala, da se mora vdati v neizogibno usodo. Že, ko se je na njenega sokrivca Huna Rhavasa razlila vsa prefektova jeza, si je komaj upala dihati. V silnem strahu je komaj čutila, da je živa. Tam na odru je stal njen otrok, ki ga je pačilo grdo pokrivalo, nudeč množici malo mikavnosti. Izpočetka se žena niti ni zavedala možnosti, da bi se njeni naklepi, rešiti hčerko, izjalovili. Tako strašna ji je bila že sama misel, da bi ji otrok danes izginil izpred oči za vse življenje, brez upa, da jo še kdaj odkupi, in da bi utegnila priti v last kakemu neznamemu tujcu, ki se ne bi več hotel ločiti od deklice,

tak dragulj. Morebiti se bo sam prefekt udeležil dražbe njenega otroka ali celo cesarjevi zastopniki! Vse, vse se je zdelo mogoče skrbnemu srcu matere, ki je bila vsa zaverovana v svojega otroka. In ko se je tista živa množica zlatih valov njenih las vedno bolj lesketala v poldanskem solncu, je Menekreta pozabila vso bojazen, vso slabost; z vso silo svojega obupanega srca se je prerila skozi množico in se z boleznim, prosečim krikom vrgla pred prefekta rimskega mesta.

»Milostiv gospod, imej usmiljenje, imej sočutje! Prosim te! V imenu bogov, v imenu tvoje matere, tvo-

Bled, fotografiran iz aeroplana.

v last morda kakemu poljedelcu tam daleč v Etruriji ali celo v Makedoniji, in ona, mati, ne bi mogla nikdar, nikdar več upati, da še kdaj vidi svojo hčer. To je bila tako grozna misel, da je že zaradi njene grozote ni mogla verjeti.

Sedaj, ko so morebitni kupci zagledali vse dekličine vrline, je prefekt s tistim ostrim, neusmiljenim glasom ukazal, naj se izvrši prodaja na običajni način. Dekličini zlati lasje bodo morda mikali oko kakega umetnika, njena tako pohvaljena izvedenost, njena spretnost v šivanju, njeno poznavanje zdravilnih zelišč, vse to bo morda vzbudilo pozornost marsikoga.

Materi se je zdelo, da prav vsak v tisti okrutni, zijalasti množici hrepeni imeti tak zaklad in da bo vsak rimski državljani rad potrosil vse svoje imetje za

jega otroka, če ga imaš, imej usmiljenje z menoj, imej usmiljenje!»

Liktorji so mahoma planili in skušali zgrabiti žensko, ki se je predrznila pred tako skrbno zastražene prefekta in se oklepala njegovih kolen in pritiskala obraz k njim. Eden izmed njih je vzdignil palico in udaril z okrutno močjo po tenko odetih plečih; žena pa se ni zmenila za udarec, morda ga ni niti čutila.

»Kdo ti jo je ukazal udariti?« je resno dejal Taurus Antinor liktorju, ki je bil že vzdignil palico za drugi udarec.

»Ženska nadleguje tvojo milost,« se je opravičeval možak.

»Sem mar kaj velel?«

»Ne, gospod, vendar sem mislil, da moram storiti svojo dolžnost — —«

»Ta misel te bo stala deset takih udarcev, kakršnega si zadal tej ženski. Pri Jupitru!« je pristavil osorno in prvokrat mu je v globokih očeh zažarela neka divjost kakor srditi zver. »Ako ne bo miru, dam do krvi bičati vse te sužnje. Ali naj tuljenje te ničvredne drhali ovira državne posle?«

»Proč, ženska,« se je zadril na Menekreto, ki se je pred njim zvijala, »proč odtod, sicer ti moji liktorji še kaj naložé.«

Ona pa se je z vso trdovratnostjo, ki jo rodi velika žalost, oklepala njegovih kolen in se ni hotela geniti.

»Milostni gospod, imej usmiljenje! Moj otrok je! Ako jo vzameš od mene, ločiš dve duši, ki so ju združili sami bogovi. Moj otrok je, gospod! Ali ti nimaš otrok?«

»Kaj brbraš?« je vprašal še vedno osorno. Bil je jako ozlovoljen. Ni mu bilo ljubo, ko je videl, da se zijalasta množica mladih puhloglavcev zbira okrog njega in trdovratne prosivke, ki se mu je vila h kolonom. »Tvoj otrok? Kdo je tvoj otrok? In kaj ima tvoj otrok opraviti z menoj?«

»Dete je še, gospod,« je rekla Menekreta z boječim, nežnim glasom, »šestnajst let ima šele. Hišna je bila pri umrlem Arminiju Kviriniju, ki je dal meni, njeni bedni materi, prostost, a je obdržal hčer, da bi si z nje prodajo pridobil več denarja. Gospod, šest let sem garala, da bi slednjč kupila hčeri prostost. Arminija Kvirinija ni več, jaz pa imam samo dvajset zlatnikov. Da je otrok obdržal klobuk sramote na glavi, bi bil pripadel meni — a sedaj, oh sedaj! Poglej jo, gospod, kako je zala! In jaz imam samo dvajset zlatnikov!«

Taurus Antinor je potrpežljivo poslušal Menekretino povest. Zagoreli njegov obraz je jasno kazal, kako silno skuša razbrati zamotane misli njenega zmešanega pripovedovanja. Tudi liktorji si niso več upali nadlegovati ženske. Prefekt danes očitvidno ni bil dobre volje: kečar se ga je polastila slaba volja, so pele palice.

»Zakaj me pa prej nisi prosila?« je vprašal čez nekoliko časa, ko je Menekreta umolknila.

Obraz mu je bil tako strašen, glas mu je zvenel tako osorno, da ni bilo čuda, če se je ubožica vsa tresla, ko je vsa solzna zašepetala:

»Nisem si upala, nisem si upala.«

»A vendar si se upala očitno varati zakon!«

»Otroka sem hotela rešiti.«

»Koliko zlatnikov pa si obljubila Hunu Rhavasu, da ti pomaga državo ogoljufati?«

»Samo pet, gospod!« je tiho rekla.

»Potemtakem,« je rekel resnobno, »nisi samo skušala ogoljufati državo, ki je v nje korist cesarski

ukaz odredil prodajo imetja pokojnega cenzorja, ampak si podkupila še drugega, sužnja državne zakladnice, da ti pomaga pri tej goljufiji.«

Menekreta se ni nehala oklepati prefektovih kolen, on pa se tudi ni genil, da bi se oprostil. Glava se ji je povsila na ramo in zamrmrala je z neznansko obupnim glasom:

»Otroka sem hotela rešiti!«

»Za tvoje prestopke«, je prefekt zopet povzel besedo, »prideš jutri pred mojo sodbo kakor tudi tvoj sokrivce Hun Rhavas in tam prejmeš kazeno, kakršno zaslužiš. Tukaj ni mesto, da bi te sodil, in prodaja se mora izvršiti, kakor določa zakon. Tvoja hči bo morala stati na stojalu. Ponudi še enkrat tistih dvajset zlatnikov zanjo in —« je pristavil jako pomenljivo, ko je vzravnaval glavo in z zapovedujočim pogledom ošinil zbrano množico, »če ne bo za Nolo, hčer Menekrete, višje ponudbe, postane tvoja last, kakor je določeno po zakonu.«

Pravi pomen zadnjih besed je bil jasen. Množica, ki se je bila nabrala okoli odra, da bi svojo radovednost pasla ob žalostnem prizoru, je prefekta gledala in ga razumela. Nihče ni smel Nole dražiti. Taurus Antinor, s priimkom Angličan, je tako namignil. Ni kazalo, pričkat se z njim za katerokoli sužnjico, pa naj je bila kupcu še tako pogodu.

Množica je torej molče pritrdila, ne samo, ker se je prefekta bala, ampak tudi zato, ker je krik obupane matere in ta žalostni prizor iz malega rodbinskega življenja vendarle genil srca rimskih državljanov. Saj v globinah svojih duš niso bili okrutni in rodbinske vezi so imeli v velikih čisljih. Oboje je pripomoglo, da se je vsak, ki se je izpočetka nameraval udeležiti kupčije, pokoril migljaju Taura Antinorja in se neutegoma oddaljil.

Menekreti je bilo, kakor da se ji je nebo odprlo. Iz brezna obupa se je naenkrat znašla na svetlem solncu upanja. Skoraj ni mogla verjeti, da so njena ušesa prav slišala prefektove besede.

Še vedno se oklepajoč njegovih kolen je dvignila glavo proti njemu. Njene oči, še vedno mokre od solz, so ga čudno zrlle v obraz, ustnice pa so slabotno šepetale:

»Si mar kak bog, da tako ravnaš?«

Očitvidno pa je prefektu tista mrvice potrpežljivosti, ki jo je od narave imel, kmalu pošla, zakaj osorno je potisnil žensko od sebe.

»Sedaj pa je dovolj tvojih prismodarij, ženska! Skoraj bo poldne. Več ne utegnem tratiti časa s tvojimi zadevami. Postavite dekline na stojalo,« je pristavil na običajni ostri in kratki način, »in odtrgajte roke te ženske od mojih nog!«

Čudno: ko so se liktorji s svojo privajeno sirovostjo lotili ženske, jim prefekt ni več branil.

(Dalje prihodnjič.)

P I S A N O P O L J E

Po okrogli zemlji.

Sionske stopnice.

Po zadnji večerji je šel Gospod s svojimi učenci s Siona čez potok Kidron v vrt Getsemani. Par ur pozneje so ga ujetega peljali po isti poti nazaj na Sion, kjer je imel Kajfa svojo hišo.

Da je šla s Siona naravnost doli v kidronsko dolino h kopališču Siloa pot, o tem pripovedujejo že najstarejši jeruzalemski romarji. Med drugim jo omenja neimenovani romar iz Bordeauxa v letu 333.

Francoski asumpcionisti so l. 1889 začeli kopati na strmem vzhodnem pobočju Siona. Od tedaj so odkrili že mnogo važnih in zanimivih starin.

Pobočje Siona je bilo v judovskih časih gosto naseljeno. Tudi Kajfova hiša je stala tam. Široka, s kamenitimi ploščami tlakana cesta je šla s Siona ob robu tiropejske doline proti severu skoz celo mesto do damascenskih vrat. In od te ceste se je cepila pot s Siona v kidronsko dolino. Ker je pobočje strmo, so napravili široke stopnice iz ogromnih kamenitih plošč.

Desno in levo od stopnic so stale hiše bogatih Jeruzalemčanov. Temelji se še dandanes vidijo.

Asumpcionisti so odkopali stopnice v dolžini kakih 300 metrov. Dalje niso smeli, ker sega njihova posest le do polovice pobočja. Njihov mejaš, bogat mohamedan, ki ima svoje vrtove niže doli, pa pravi, da se stopnice nadaljujejo tudi po njegovem posestvu. Le da je, pravi, lepe in velike plošče že pred leti za dober denar prodal —

Sionske stopnice, še prav dobro ohranjene, so dandanes znamenitost prve vrste v Jeruzalemu. Ni nobenega dvoma, da bi ne bile iz judovskih časov. Po njih je hodil naš Gospod. Tudi tistikrat po zadnji večerji. Tod ga je divja drhal zvezanega gnala v hišo Kajfe, velikega duhovna.

Polagoma vstaja iz sto- in stoletnih ruševin Jeruzalem Gospodovega časa.

Cerkev božjega groba.

Na severozapadni strani Jeruzalema, tik za obzidjem, se je dvigal 4 do 5 metrov visok gol, skalnat grič. Od mesta sem ni bil strm, njegov vrh je bil podoben lobanji, zato so mu pravili Golgota. Na zapad je skoraj navpik padal v plitvo dolinico. Onstran dolinice se je svet spet dvigal kakih 5 do 6 metrov. Med obema gričema je bil

vrt, last bogatega juda Jožefa iz Arimateje. Dal si je v skalnati vrh vsekati grobnico. Na vzhodni strani Golgote je bila gramozna jama in v njej stara, izsušena cisterna (kapnica). Mimo je peljala pot in skoz Sodna vrata so tod hodili meščani na svoje vrtove in v oljčne nasade.

Na tem prostoru se je vršil pretresljivi dogodek, ki njegov spomin obhajamo na veliki petek.

Razume se, da so že prvi kristjani ta kraj častili. Svetišča tam prva tri stoletja ni bilo nobenega. Da bi izbrisal spomin na sveti kraj in onemogočil češčenje, je dal poganski cesar Hadrian dolinico in oba griča zasuti, je svet podzidal in je na to višino postavil tempelj Venere in Kupida.

Dosegel je seve nasprotno. Sveta skala Golgote in božjega groba je ostala nedotaknjena pod nasutim kamenjem in cesarju Konstantinu ni bilo drugega treba ko odkopati kamenje in sipine, pa sta prišla na dan Golgota in sveti grob v vsej prvotnosti. Pri odkopavanju je našel v gramozni jami tudi sv. križ.

Postavil je na tistem mestu mogočno svetišče, ki je pod eno streho krilo Golgote in grob in kraj najdenja sv. križa. Seveda je dal v ta namen skalo Golgote obsekati, dobila je obliko kocke, kake 3 metre v dolžini in širini. Skalo, ki je bil vanjo vsekan Gospodov grob, je dal popolnoma odstraniti in prostor zravnati, ostala je le plošča, na kateri je ležalo Gospodovo telo. Nad njo je postavil mogočno kupolo. V glavni ladji je ležal prostor najdenja sv. križa, med obema pa skala Golgote. Leta 1009 so Mohamedani cerkev podrli. Temelji pa so ostali.

Križarji so cerkev obnovili na temeljih Konstantinove stavbe. Današnja cerkev božjega groba je z nekaterimi spremembami v bistvu taka, kakršno je postavil cesar Konstantin. Vhod je pa dandanes od juga, namesto od vzhoda, kakor je bil nekdanj. Desno od vrat je Kalvarija. Ko vstopiš, si na nekdanjem vrtu Jožefa iz Arimateje; Grki so tja postavili svojo »cerkev v cerkvi«, grd nestvor, ki ubija notranjost nekdanj silno veličastne stavbe. Dobrih dvajset korakov od Golgote na levo je kapela božjega groba, plošča, na kateri je ležalo Gospodovo telo, se še vidi. Za Golgote peljejo stopnice globoko doli v nekdanjo gra-

mozno jamo. Tam je kapela najdenja sv. križa.

Stavba je silno stara, potrebna popravila. Pa štiri vere si delijo posest cerkve in druga drugi brani popraviti le samo eno opeko na stavbi.

Lepega dne bodo prišli Angleži, sedanjí gospodarji Jeruzalema, bodo iz varnostnih oziror cerkev zaprli, jo popravili — ter dejali: »Sedaj je pa naša!«

Morda se do tedaj angleška cerkev že zedini s katoliško.

Jeruzalemski vodarji.

Jeruzalem leži na skalnati višini. Z vodo je še dandanes zelo slabo preskrbljen. Po večini pijejo Jeruzalemčani deževnico, ki se v deževnem (našem zimskem) času nateče s streh, tlakanih dvorišč itd. v ogromne kapnice, vsekane v živo skalo. Večina kapnic je še iz davne starozakonske dobe. Stari vodovod iz »Salomonovih ribnikov« pri Betlehemu so popravili, tu pa tam vidiš na ulicah pipe, v hiše pa vodovod ni napeljan.

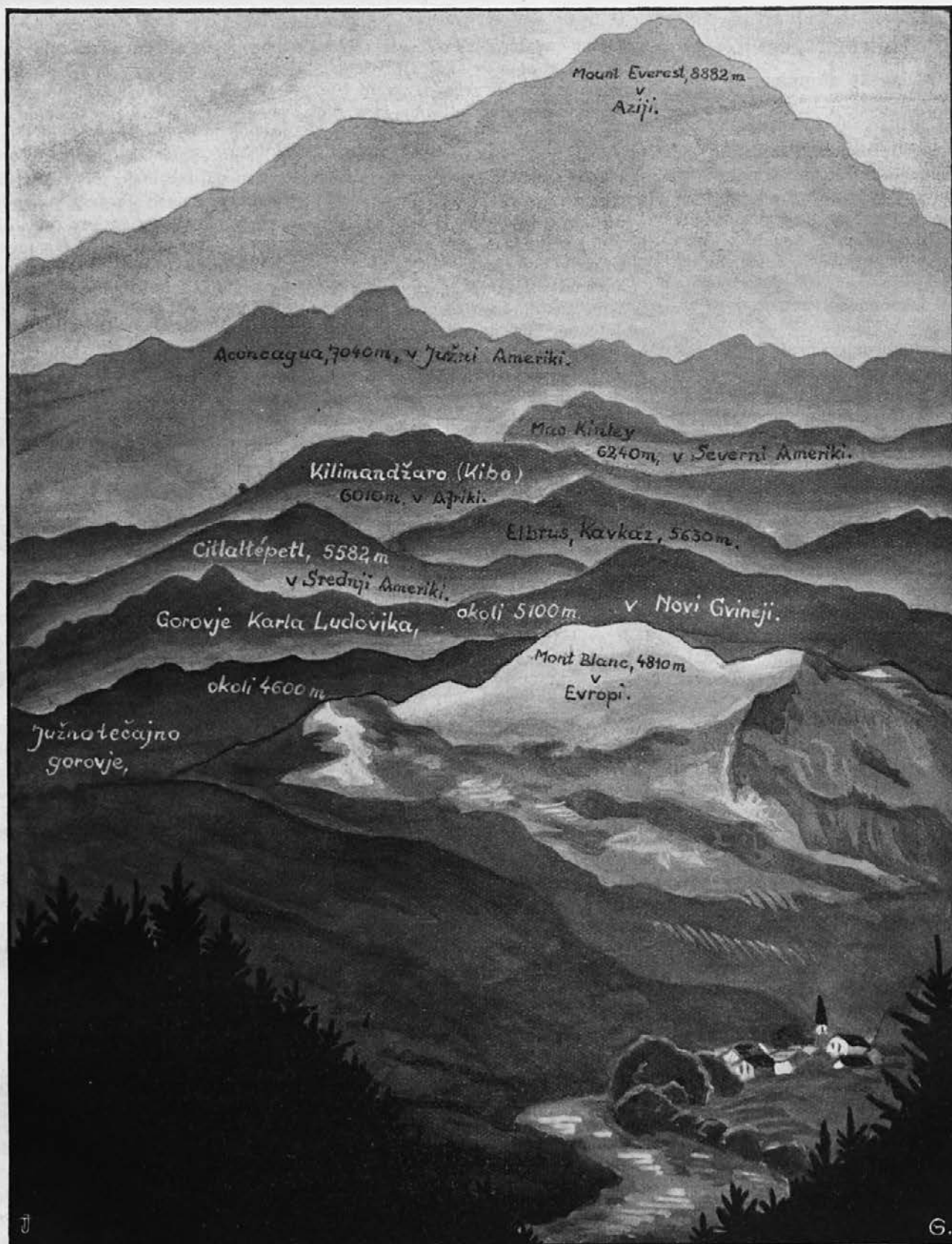
Ves Jeruzalem ima samo en živ studenec, Ain Sitti Marjam (Marijin studenec), starozakonski Rogel v kidronski dolini. Pa še ta ima slabo vodo.

Po hišah in po ulicah prodajajo vodo ljudje s čisto posebnim poklicem. To so vodarji. Sodi so v orientu skoraj nepoznana iznajdba. Ni lesa! Zato nosijo vodo na prodaj v kozjih mehovih. Ves dan jih gledaš, kako polnijo mehove pri Marijinem studencu ali pri eni javnih vodovodnih pip ter hodijo po ulicah, da se kar cedi za njimi. Pol piastra (pet kron) stane meh vode. Tako je napovedal prerok Jeremija (Žalostinke 5, 4): »Vodo za denar pijemo...«

Angleži delajo načrte za modern vodovod. Mislijo na Jordan, pa tudi na Elizejev studenec pri Jerihu. Speljati pa bi morali studenec tisoč metrov visoko gori v Jeruzalem! Kedaj bo to, še sami ne vedo.

Taka je z vodo v deželi, kjer se sicer »cedi mleko in med«. Nas druge zemljane je imel Bog vendarle še rajši. Tudi naša dežela se cedi mleka in medu, če le hočemo, razen tega pa kipi pri nas iz skale in zemlje živi studenci z obilico sveže, zdrave vode! Kdor je pil slabo vodo v Jeruzalemu, kdor ve, kaj je suša in žeja v teh krajih, ume bolje Kristusovo obljubo: »Se kozarec mrzle vode bo povrnen...«

Dr. Jehart.

Najvišje gore na zemlji.

Najvišje gore sveta.

Leta 1921, 1922 in 1924 so naskočili Angleži najvišjo goro sveta, Mount Everest; domačini ji pravijo Čomolungma, Kraljica in mati zemlje, prav pripravno ime. Morda sta prišla l. 1924 Mallory in Irvine na vrh; natančno tega ne vemo, nazaj ju ni bilo. Sedaj beremo, da bo naskočil Čomo-lungmo francoski aviatik Callizo. Ob gorovju samem so vetrovi tako hudi, da tam nikakor ne bi mogel gor; saj je prišel pri enakem poskusu lani izborni angleški aviatik Cobham samo do višine 6000 metrov, potem je bil pa vesel, da je sploh mogel nazaj. Zato si je zamislil Callizo stvar drugače. Na Francoskem se je dvignil on v aeroplanu že čez 12.000 metrov visoko (12.066 metrov); zato se hoče dvigniti v Indiji 10.000 do 11.000 metrov visoko in hoče plavati nato v horizontalni smeri proti Mt. Everestu; tako bi se ognil gorskim vetrovom. Nad vrhom bi spustil francosko zastavo dol in bi se obrnil nazaj. Pristati bi pa nikakor ne smel, ker bi se v onem redkem zraku ne mogel spet dvigniti. Po angleških poročilih gori tudi sploh ni toliko prostora, da bi mogel aeroplan pristati. Mi dvomimo, da bi se mu poskus posrečil; je več vzrokov za dvom. Prvi je pa pač ta, da so opazovali hude vetrove tudi visoko gori nad Čomo-lungmo, v podečih se oblakih. Callizo hoče prehiteti angleško ekspedicijo, ki bo letos — tako beremo — četrtič poskusila svojo srečo.

Zato bo zanimanje za gorske ekspedicije letos spet prav veliko, in je torej dobro, da si predočimo najvišje zemeljske vzpetosti; v lanskem letniku »Mladike« smo pa priobčili karto, ki nam kaže najvišje točke, do kamor so prišli Angleži pri svojih poskusih na Mt. Everestu.

Za najvišjo goro Evrope označamo navadno Mont Blanc (Bela gora), 4810 metrov. Nekateri prištevajo gorovje Kavkaz k Evropi, in ker se dviga tam Elbrus (Lesketajoča se gora) 5630 metrov visoko, bi bila to najvišja evropska vzpetost. Vendar gorovje Kavkaz kot evropsko gorovje ne drži, in zato ostanemo rajši pri Mont Blancu.

V Aziji so imeli za najvišji vrh do leta 1903 Gavrizankar in se to še do danes ne da izbiti ljudem iz glave. Nemški raziskovavec Schlagintweit je v petdesetih letih videl s severa neko goro, ki so jo domačini imenovali Gavrizankar, in je to goro zamenjal z najvišjim vrhom Himalaje. Odtod pomota. Beremo pa tudi še

druge razlage. Mt. Everest je visok 8882 metrov, Gavrizankar pa samo 7143 metrov in je po višini med njima še na stotine vrhov v Himalaji.

V Afriki so si tako glede najvišje gore kakor glede njenega imena veliko bolj na jasnem. Najvišja vzpetina je Kilimandžaro (gora Mažara, mraz prinašajočega gorskega duha), najvišji vrh v njej pa Kibo (Svetli), 6010 metrov. Leta 1889 sta bila gori profesor Hans Meyer iz Leipziga in znameniti turist Purtscheller. Meyer je izdal o tem posebno knjigo. Angleži so dvomili, da bi bila doseglja vrh; letos so se ga sami lotili, so prišli gor in bomo kmalu brali, ali se njih opis ujema z Meyerjevim.

Popolnoma nepojasnjeno je pa vrašanje o najvišjih gorah Severne in Južne Amerike. Cela desetletja so rekli, da je najvišji vrh Južne Amerike Čimboraso; saj ga je za takega označil tudi slavni Aleksander Humboldt. Premaгал ga je leta 1880 veliki angleški alpinist Whymper, oni, ki je bil premaгал leta 1865 sloviti Matterhorn. Danes vemo, da je v južni Ameriki najmanj 20 višjih gora kakor je 6310 metrov visoki Čimboraso (Snež v Čimbo). Katera je pa najvišja, ne vemo. Prvi, ki zahteva to čast zase, je Aconcagua. Prej so rekli, da je 6970 metrov visok; Pavel Güßfeldt, ki je dosegel leta 1883 višino 6400 metrov, je trigonometrično izračunal višino vrha na 7020 metrov. Zurbriggen, švicarski vodnik, in Vinez sta dosegla vrh in sta določila višino na 7039 metrov. Recimo torej 7040 metrov. Sta pa v Peru tudi gori Ampato, določena s 6950 metri, in pa Huascán ali Huascarán, ki ima na zemljevidih sicer samo višino 6720 metrov, ki mu pa prisoja Angležinja Peck 7000 metrov ali še več. Prišla je 6600 metrov visoko.

Tudi najvišji vrh Severne Amerike se skriva v meglo. Ime in lega sta nam znana, višina pa še ne natančno. Nekateri imajo za najvišjo goro še zmeraj Elijevo goro ob obali Alaske in Kanade, 5500 metrov visoko; drugi goro Logan, okoli 40 kilometrov bolj v notranosti ležečo, 5948 metrov visoko. Ob 63° severne širine so pa odkrili leta 1898 v Alaski novo goro, višjo kot Logan, in jo imenovali na čast tedanjemu predsedniku Zedinjenih držav Mac Kinley. Najbrž je to najvišja višina Severne Amerike, okoli 6240 metrov visoka. Tečajni raziskovavec Cook je trdil, da je bil na vrhu, pa mu prav tako malo verjamejo, kakor to, da je bil na severnem tečaju. Na vrhu sta bila pa vojvoda Abruški in misijonar Stuck.

Če računamo Mehiko k Srednji Ameriki, je najvišji vrh Srednje Amerike ugasli mehikanski ognjenik Citlaltépetl (slov. Gora zvezd), 5582 metrov. Imenuje se tudi po bližnjem mestu Orizaba (izg. Orisava). Večkrat imenovani Popocatépetl (Gora dima) je 160 metrov nižji. Če pa Mehiko računamo k Severni Ameriki, kar je tudi bolj prav, ne moremo za Srednjo Ameriko navesti najvišjega vrha; kajti za to prednost se borita Acatenango, okoli 3900 metrov visok, in ognjenik Fuego (Ogenj), čigar višina koleba med 3740 in 4200 metri. Tako različni so podatki.

Avstralija nam ne dela pregla-vic. Najvišji vrh je Mt. Townsend v Avstralskih Alpah, do 2241 metrov visok.

Otočja okoli Avstralije so pa deloma višja.

Na Novi Zelandiji se dviga Mt. Cook do višine 3768 metrov.

Na Novi Gvineji, smo brali nekoč, je Herkulova gora, ki naj bi bila 9000 metrov visoka, itd. Višina se je pozneje znižala, ko so začeli natančneje meriti, a čez 5000 metrov visoke gore ima Nova Gvineja vendarle. Navadno beremo o gorah Karla Ludovika, okoli 5100 metrov. Zadnjič nekoč smo brali o gori Carstenstop, 5700 metrov, itd. Torej med 5000 in 6000 metrov. Mi smo zarisali prvo skupino.

Tudi otoki Havai so zelo visoki (i izgovori kot i, ne kot j!), Mavna Kea na primer 4208 metrov.

Ekspedicije na Antarktiko so nam pokazale prostrane visoke planote, ki imajo vrhove velike višine. Takoj ob robu se dvigata že davno znana vulkanska stožca Erebus in Terror do višine 3763 in 3317 metrov. Gora Melbourne, pozneje odkrita, je 4570 metrov visoka. Novejši raziskovavci nam pravijo, da so gore v notranosti še višje.

Zanimivo je, da ima Azija, največja celina, tudi najvišjo vzpetost; druga po velikosti je Amerika, in je tudi njen vrh drugi po višini v vrsti celin; tretja je Afrika, vrh tudi; četrta Evropa, prav tako vrh; peta Avstralija, in vrh tudi.

Zanimivo je tudi primerjanje zemeljske vzpetosti z globino: največja doslej znana globina morja — 9947 metrov, ob vzhodni japonski obali — ne presega znatno najvišje zemeljske višine. Vse skupaj je pa prav neznatno v primerj z zemeljskim premerom: na globusu s premerom 130 cm je 10 kilometrov toliko kot 1 milimeter. Triglav ima na njem samo dobro četrтинko milimetra!

Dr. V. Sarabon.

Amerika.

Kako se Indijanci iznebivajo svojih političnih nasprotnikov.

Zgodovina nam pripoveduje, kako so razni mogotci že od nekdanj uporabljal strupe, da so uničevali svoje nasprotnike. Strup je nekaj, kar ne deluje očito, je nekaj skrivnostnega, ki človeka razjeda in ga umori, a ni tako sirov, kakor bodalo ali meč ali samokres. Znano je, kako so v srednjem veku izginjali politični veljaki v Italiji, kako jih nenadoma ni bilo več. Katarina Medicejska n. pr. je podarila kaki svoji nasprotnici rokavice, ki so bile polne strupa. Milanski voj-

ženi krog in krog. Nobenega belokožca ne pustijo k sebi. Tudi nočejo nič slišati, če jih kdo kaj vpraša o tem strupu, ki se imenuje camotillo. Izdelujejo ga iz neke rastline, ki je podobna našemu krompirju. To rastlino je težko dobiti in le nekateri izvoljenci poznajo kraje, kjer je doma. Indijanci, oziroma samo čarodejci med njimi, potrgajo sadeže te rastline, jih posušijo na solncu in napravijo praške iz njih. Oprezni so pri tem opravku, ker se bojijo, da ne bi dobil strupa kdo izmed njih. Dajejo ga le svojim političnim nasprotnikom. Kako ga tak obsojenec pravzaprav dobi, kako ga zastрупijo, še ni doznano. — Nekoč

zakaj trup Indijancev iz rodu Maya učinkuje vedno in ne izpusti nikdar svoje žrtve. Tako se hočejo Indijanci iznebiti belokožcev in njihove vlade in si hočejo na vsak način ohraniti svojo neodvisnost.

Drobtine.

O kraljih in kraljicah

poroča neka ameriška knjiga. In ondi beremo, kako je angleški prestolonaslednik delaven in priljubljen med ljudstvom in da ima 365 (za prestopno leto 366) oblek, torej za vsak dan drugo obleko. In da prav nič ne sluša svojih staršev in da se bo poročil, kadar se bo njemu zdelo, — prej in drugače ne. Angleški kralj Jurij — beremo dalje — je baje izvrsten človek, a ima to smolo, da ne more nikoli do veljave. Prej ga je zapostavljal njegov oče, zdaj mu je v napotje sin. Kraljica pa ni niti toliko prikupna kakor njen mož — a ljudstvo jo zelo spoštuje. Angleška kraljična Marija je na zunaj podobna materikraljici, a je prav tako delavna kakor njen brat prestolonaslednik. Preden se je poročila, je vstajala že ob šestih zjutraj in hodila po raznih opravkih, je sodelovala pri temeljnih kamenih, pri božičnicah in pri prireditvah za revne otroke, obiskovala bolnišnice in tako dalje. Njen mož, angleški plemenitaš, pa tako malo pomeni med angleškim plemstvom, da ga njen brat prestolonaslednik baje še videl ni nikoli... Pravi, da ga je kraljična vzela samo zato, ker si je to vtepla v glavo. Vsa drugačna je bila angleška kraljica-mati Aleksandra (mati kralja Jurija), ki pravi pisec o njej, da je bila kljub svojim osemdesetim letom najlepša, najvitkejša in najljubkejša gospa na angleškem dvoru. — Španski kralj Alfonz ustavi večkrat svoj avto sredi ceste in pobere umazane otročaje, jih posadi v avto in odpelje s seboj. O praznikih umiva noge beračem, če so veselice, pleše zunaj med ljudstvom, udeležuje se dirk, videti ga je vsepovsod in je tudi tako izvrsten »trгоvec« kakor angleški prestolonaslednik. Španska kraljica ni priljubljena, zamerila se je ljudstvu, ker noče gledati borb z biki in je sploh zelo varčna in so ji to štedljivost na dvoru zelo zamerili. Prav rada se da fotografirati, njenih slik je na preostajanje. — Belgijski kralj je baje tak kakor kak navaden ameriški trгоvec. Priden je in delaven in nič kraljevski. — O nizozemski kraljici pravi pisec, da je zato tako priljubljena, ker menijo Nizozemci, da je ona edini steber, ki jih varuje nem-

Angleški kralj se pelje v parlament.

voda Filip je zastрупil svojo ženo in ji namazal ustnice z rdečim strupom, da se je zastрупil tudi njen oboževatelj, ko je bil prišel in poljubil rajno. V tedanji dobi so prirejali v tajnih skrivališčih in delavnicah razna strupena mazila, brezbarvne kapljice in drobne praške. V prirejanju takih strupov je bila že kar umetnost, a dandanašnji so najuspešnejši v tej stroki srednjeameriški Indijanci iz rodu Maya. Ti izdelujejo neke vrste strup, ki je hujši od vseh srednjeveških strupov. Kdor zaužije ta strup, umrje čez pol leta ali čez leto dni, a ni zdravnika, pa če je še tako izboren, da bi mogel najti le sled o kaki boleznii v zastrupljenem človeku. Indijanci iz rodu Maya so edino pleme, ki ume prirejati ta strup; bivajo daleč v sredini dežele, sredi gozdov in goščav, in so zastra-

je šel eden izmed teh Indijancev v bližnje mesto, kjer sta isti dan priredila dva Španjolca, oba doktorja in šolana človeka, svoj političen shod. Pa je pristopil k nekemu poročevavcu za časopise mlad Indijanec in mu šepnil: »Sta že dobila camotillo. V šestih mesecih bosta mrtva.« Ves osupel se je okrenil oni poročevavec in vprašal: »Kdo je zastrupljen?« »Ga dva govornika,« je smejoč se odvrnil Indijanec in izginil med množico. Pričele so se volitve, oba politična kandidata sta imela že veliko glasov, pa so točno po šestih mesecih prinesli časopisi vest, da sta umrla za skrivnostno boleznijo: ohromela sta popolnoma, čeprav sta bila navidežno zdrava, in sta umrla. Zdravniki niso vedeli, kaj bi, in niso mogli razrešiti te čudovite uganke. Camotillo je storil svoje delo,

škega socializma in ruskega komunizma. Pripominja, da se mu smilijo Nizozemci, če nimajo nikake druge zaščite ... — O danskem kralju piše, da je pošten mož, ki se dobro razume na svoj posel in ki je nekoč dejal, da ne ve, če se izplača izšolati svojega sina za kralja. Sklepa pa ameriški pisec takole: »Kdo ve? Vsi ti evropski kralji in kraljice sede na tako trhljih prestolih, da se utegne zgoditi, da bo v Rusiji zavladal car Dimitrij, angleški prestolonaslednik pa utegne postati prvi državljani bodoče angleške republike.«

Ura,

Ure imenujemo one priprave, ki z njimi merimo čas. Dočim imamo danes precej zamotano sestavljene ure, so poznali stari narodi samo solnčne ure ali gnomove vodne ure ali klepsydre in peščene ure.

Vodno uro zasledimo že 600 let pred Kristusom pri Asircih, v 5. stol. pr. Kr. pri Grkih in leta 159 pr. Kr. tudi že pri Rimljanih. Taka vodna ura je bila iz kovinaste valjaste posode, katere dno je imelo majhno odprtino, skozi katero se je odtakala voda. Ob vsakem solnčnem vzhodu so jo napolnili in čez dan potem so po količini odtekle vode določali vsaj približno pravi čas. Te ure so se uporabljale tja do 17. stoletja, četudi so bile že tedaj ure na peresa.

Peščene ure so silno starodavne; rabil pa jo je še znameniti astronom Rivoltus (v prvi polovici 17. stol.) pri astronomskih opazovanjih. Taka ura je bila narejena iz dveh stožkastih na ožjem koncu združenih posod; zgornja je bila napolnjena z določeno količino peska, ki je v določenem času prešel iz zgornje posode skozi majhno odprtino v spodnjo posodo. Ko je bila zgornja posoda izpraznjena, so pripravo obrnili, tako da je bila zopet polna posoda na zgornji strani. Tudi astronom Tycho de Brahe si je napravil tako uro za astronomsko uporabo, nadomestil pa je pesek z živim srebrom. Danes peščene ure nimajo več pomena. Imajo jih tuintam še v kuhinjah, da določajo čas, kdaj je jajce v mehko prav kuhano, tudi pri nekaterih zdravniških pripravah jih imajo in še po nekaterih starih pričnicah se dobe, kjer so merile govornikom trajanje govora. Dandanes pa imamo ure s kolesi, ki jih delimo v ure z uteži in v ure na pero. Izumitelj teh sta najbrže pastor Pacificus iz Verone (v sredi 9. stol.) in Gerbert, poznejši papež Silvester II. (umrl leta 1003).

V 12. stoletju so imeli v raznih samostanih že ure z bitjem. Take ure so bile

v 13. stoletju po Italiji že dokaj razširjene. Ure na stolpih so se pojavile šele v 14. stoletju, in najslavnejša izdelovatelj teh sta bila znani Jakob Dondi iz Padove in Nемеc Heinrich von Wiek (ali Wyck). Ko so pa začeli izdelovati stolpne ure, niso bili ljudje zadovoljni samo s tem, da so jim kazale čas, hoteli so več: naj pokažejo tudi dneve v tednu, mesece, lunine spremene itd. Našli so se mojstri, ki so se tega lotili, in najstarejša taka ura je bila narejena v Nürnbergu (1361 l.). Začeli so jih delati tudi drugod: v Strassburgu, v Münchenu, v Pragi itd. Najznamenitejša taka ura je pač na mestni hiši v Pragi, ki je bila narejena 1419 ali 1490 in gre še danes. To je prava živa pratika. Vse ti kaže: ure, dneve, solnčni vzhod in zahod, tek solnca, tek lune, nebesna zname-

z uteži obremenjeno palico (krmilo), katere os je bila pritrjena na niti.

Ne smemo pozabiti današnjih električnih ur. Te delimo v dve vrsti, ure, ki urejajo točno čas za vse druge ure (po tovarnah, velikih pisarnah, mestih, po železniških postajah). Pri teh urah je glavna ura — ura matica — tista, ki je spojena po električnem toku z vsemi drugimi, tako da vse druge na sekundo točno gredo in bijejo. Druga vrsta električnih ur pa rabi elektriko za pogon nihala namesto uteži. Brez dvoma so prve večjega praktičnega pomena ko druge.

Največ tovarn za ure je v Švici (znana so mesta Biel, Genf in Locle), mnogo jih imata Nemčija in Francija, več Angleška (mesta London, Liverpool, Manchester), precej pa tudi Severna Amerika. Sestavil Tič.

Pantheon v Parizu.

nja, nepremakljive praznike, kmečke opravke na polju in doma ob raznih letnih časih itd. Razen tega priroma ob vsaki uri 12 apostolov, ko da smrt z zvonom znamenje. Ko apostoli odidejo in ura odbije, se na vrhu pojavi petelin in trikrat zapoje. Tej podobna, toda še vse bolj popolna in umetna ura je na stolpu v Strassburgu. Dasi je bila prvotna narejena že 1362, je sedanja iz leta 1842.

Okoli l. 1484 so uporabljali ure že za astronomska opazovanja. Žepne ure je izumil šele nürnbergski ključavničar Peter Henlein l. 1511. Več kot sto let pozneje (l. 1656) se je pojavila prva stenska ura, ki jo je izumil Huygens. Nekaj let nato pa so se pojavile prve repetirke Angleža Barlowa (l. 1676). Stolpne in stenske ure pa tedaj še niso imele nihala, temveč samo neko

Iz stare Meksike.

Pred 400 leti so odkrili Meksiko. Tedanji Meksikanci pa so bili tako kulturni, da jih utegnemo primerjati v tem oziru z najvišjo kulturno dobo Rimljanov. Ko so bili prišli Španci v Meksiko, so videli ondi velikanske tempeljne in stebrišča, izdelovalnice orožja, bolnišnice, zverinjake in botanične vrtove, parne kopeli in vodomete, čudovite preproge in slikarije, umetniško izdelane zlatnine, srebrnine in želvovine, krasne bombažaste plašče, dišave in vodovode za toplo vodo. Pošto so raznašali urni sli, ki so natančno in naglo izvrševali svojo službo. Stražniki in davkarji so bili na mestu svojega poklica. Bogataši so uživali razkošna jedila, divjačino, ribe, purane, čokolado, ki so jo imeli naj-

rajsi, in neke posebne vrste opojno pijačo iz aloe in kadili so tobak iz pozlačenih lesenih pip ali pa so imeli tudi cigarete, ki so jih kadili iz lepih srebrnih ustnikov. Ceste so bile tako snažne, da so dejali Španci, da si človek na njih prav tako ne umaže nog kakor rok. In pošteni so bili Meksikanci: hiš niso zaklepali, vedno so bile odprte, in če je odšel kdo zdoma, je kar paličico položil na prag in so drugi vedeli, da ga ni doma. Tatvine niso poznali in radi sleparstva ni bilo treba imeti sodniji nobenih opravkov. Samo njihova vera je bila kruta. Zahtevala je človeških žrtev, ki so jih duhovni odvedli o praznikih v tempelj, jim ondi z nožem odprli prsi in izrvali še gorko in kadeče se srce in ga položili na oltar. A tudi Rimljani niso bili v tem oziru nič manj sirovi; saj so se naslajali pri borbi sužnjev-gladiatorjev, ko so se klali v javnih gledališčih, rimska gospoda pa jim je ploskala.

M. K.

Hitrost sanj.

Če pogledamo na uro, nato zaspimo in čez nekaj časa spet pogledamo, se nam kar neverjetno zdi, koliko se nam je med tem časom nasanjalo. Prav zanimiv doživljaj pripoveduje Holandec Teudelor. »Že, ko sem bil enajst let star, se mi je neverjetno zdelo, kako hitro se velik dogodek izvrši v sanjah. V hiši, kjer sem takrat stanoval, je zvonil vsako jutro zvonec trikrat po štiri do pet sekund. Nekoč se mi je sanjala dolga pomorska dogodka, povzročena po prvem udarcu zvona. Ko sem se zbudil, je zvonil zvonec še par sekund, in sicer je bilo to še vedno prvo zvonjenje.«

Nekaj čisto podobnega pripoveduje dr. Wetzel v monakovskem polmesečniku »Narava in kultura«: »Zadnjič nekoč sem imel tako žive sanje, da mi posameznosti kar nočejo iz spomina. Stal sem na kolodvoru domače vasi in čakal na vlak, s katerim sem se nameraval odpeljati. Kolodvor je poldrug kilometer zunaj vasi, razgled je na vse strani prost, tako da vidiš prihajajoči vlak že na več kilometrov daleč. Nepotrpežljivo sem čakal, kdaj bo vlak prišel, sopotniki pa tudi. Ura je kazala, da bi bil vlak že davno moral odpeljati, pa še niti ni prišel. Neprestano sem gledal po tiru navzgor, neprestano sem gledal na uro, katere kazavci so se brez odmora pomikali naprej. Že sem bil čakal eno celo uro, podoba ure v roki mi je še prav živo v spominu, tedaj šele je zvonec na kolodvoru s svojimi značilnimi udarci naznanil prihod vlaka. Videl sem še, kako je

vlak hropel proti meni, tedaj sem se zbudil — in v prav tistem trenutku je začela moja budiljka drdrati. Ves dogodek se je vršil od prvega udarca budiljke do tedaj, ko sem se zbudil, torej samo par trenutkov; v sanjah je pa trajal celo uro.«

Nove knjige.

Mali lord, roman, angleško napisala F. H. Burnett, poslovenil K. Pribil. Založila Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani, Cena broš. 24 Din, v platno vez. 36 Din. — Ta povest gre sedaj drugič med Slovence v novem, prav lepem prevodu. Povest je najbolj znano in najbolj popularno delo sloveče angleške pisateljice Burnett in je prevedeno v prav vse kulturne jezike. Prvi slovenski prevod je bil takoj razprodan, zato bo nova izdaja posebno dobrodošla mladim in odraslim. Le nerad odlaga človek Malega lorda, ko ga prečita. Vso povest preveva neka mila in neobično ugodna prikupljivost, ki počasi premore tudi manj čustvenega človeka, da se mestoma ne more ubraniti solz. In ker tako blago vpliva na človeško srce, je pripravna za vse brave. In vprav v naši dobi, ko je še toliko nezabrisanih sledov vojnega propadanja, je taka knjiga prepotreben tovariš, ki te dviga iz brezsrčnega močvirja. R.

Božji vitez. Roman iz 13. stoletja. Hrvaško spisal dr. Izidor Kršnjavi. Izdala Družba sv. Jeronima v Zagrebu, 1925.

Kakor bomo imeli Slovenci letos povest iz življenja sv. Frančiška Asiškega, tako so dobili Hrvatje že za leto 1925 roman tega svetnika. Pisatelj dr. Izidor Kršnjavi se je zamislil v življenje sv. Frančiška, ko je bil leta še mladenič, »božji vitez«, in je opisal tedanje razmere in kakšen je bil »asiški ubožec« med njimi. Skoraj bi dvomili, ali je to roman; je pa pestra slika viteškega življenja in življenja asiških meščanov in bojev. Razni zgodovinski viri, a tudi izmišljeni dogodki so nanižani v prikupno celoto. Prav ta doba življenja sv. Frančiška je najmanj znana in doslej še nismo nikjer brali take zgodbe. Ker je knjiga pisana v lahko umljivi hrvaščini, bo zanimala tudi Slovence. Za to leto obeta Družba sv. Jeronima, ki je kakor pri nas Mohorjeva družba, drugi del življenja sv. Frančiška Asiškega: »Božji sirotac«. Knjigi je dodan kratek življenjepis 80 letnega pisatelja, učenjaka in poznavavca srednjega veka, dr. Izidorja Kršnjavega s sliko. Knjigo je opremil s slikami M. Rački. Slike so pa dokaj revne in prav malo umetniške. Km.

Slavko Savinšek: **Poredni smeh**. Ljubljana, 1925. Izdala in založila Kmetijska tiskovna zadruga v Ljubljani. »Poredni smeh« je zbirka pesmi za otroke. Prav dobre so te pesmi, otroci jih radi poslušajo in se iz vsega srca zasmejejo vsebini. Nekateri, kakor: Zlata kolesa, Poredno solnce, Dirjaj, konjič, dirjaj, Jaka-petelin, Mali Jakec, Biba leze — lahko postavimo v vrsto najboljših pesmi za otroke. Žal, je precej slovniških napak in neslovenskega besednega reda. — Knjigo je opremil Miha Maleš z lesorezi, ki so sicer umetniški sami po sebi, a so tako težki, da nimajo otroci prav ničesar od njih. Zdi se, da Maleš ni ilustrator mladinskih zbirk. Km.

Jožef Volc: **Roka božja**. Igrokaz v petih dejanjih. Ljubljana, 1924. Založila prodajalna Katol. tiskovnega društva. »Igra je razširjena po delu Ane Grossove: Gottes Führung« — je oznanjeno v knjigi. In prav to je mogoče slabo, saj poznamo g. pisatelja Volca, da piše bolje in lepše. Vendar bodo pričujočo igro brzkone radi uprizorjali društveni odri in jo priporočamo. Km.

Dr. Janko Kotnik, **Slovensko-francoski slovar** s seznamom nepravilnih glagolov. Založila Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. Cena vezanemu izvodu 70 Din.

Po vojni se je v naši mladi državi pojavilo neprimerno večje zanimanje za francoščino kot prej. Razmere same nas v to silijo. Zato nam je slovensko-francoski slovar dobrodošel. Na videz je drobna, zelo priročna knjiga, in vendar ima krog 25.000 slovenskih besedi. Zadošča torej tudi Francozu, ki marsikateri že bere naše knjige, da jih umeva. Slovar je povzel tudi izraze iz najnovejših del, kar je zelo važno. Zelo odveč pa je hrvaško »hvačanje« med slovensko družbo. Oprema slovarja je lična in naj bi vsi naši bili taki tudi v bodoče. (Laški je že.) Oba — spisatelj in založnik zaslužita vso pohvalo.

Boj za Koroško. Spominska knjižica ob 5 letnici koroškega plebiscita. Zbral in uredil dr. Valentin Rožič, profesor v Ljubljani. 1925. Založba »Jug«. Izdala in natisnila »Zadružna tiskarna« v Ljubljani.

Urednik dr. Rožič je zbral pesem in prozo, »žalostno pesem« in spomine premnogih odličnih sotrudnikov, dodal svoje in svoje žene doživljaje, statistiko, zgodovinske iveri itd. — vse tikajoče se koroškega plebiscita. Knjiga je bila napisana za spominski dan, je tedaj živahno učinkovala, pa bo tudi poslej vedno koristna. Takega čtiva o Slovencih izven domovine imamo

sploh premalo. Drugače drugi narodi čuvajo nad usodo svojih bratov.

Tisoč in ena noč. Zbirka pravljic z Jutrovega. Za odrasle priredil Andrej Rapè. II. zvezek. Založila Učiteljska tiskarna. — V pričujočem drugem zvezku teh orientalskih pravljic, ki so znane po vsem svetu, je troje daljših pravljic: Salomon in kraljica iz Sabe, Nur al-Din Ali in lepa Perzijska in Zgodba o kralju Omarju in njegovih sinovih. Vsebinska je mikavna in polna bujne in bajne domišljije, a je res le za odrasle. Založništvo pa je izdalo posebno zbirko pravljic »Tisoč in ena noč«, ki je pa pripravna za mladino. Pričujoča knjižga je pisana v lepem in lahkem jeziku in ima več ilustracij tudi v barvah. Stane 50 Din in ima 323 strani.

Gospodični Majdi. Vaša alegorična pesem »Usoda rož« se gladko čita, spotikam pa se ob njeni neresničnosti. Mlad vitez — tako požete — je utrgal rožico in jo odvedel v svoj grad, na zunaj ves zlat, znotraj pa »teman, pust in prazen noč in dan«. In nobene poti ni več vèn! In rožica plaka, ker nima več solnca. In vendar jo ima vitez rad, saj pravi: »Česa tu pogrešaš še — ali nisem jaz ti vse?« Rožica pa še naprej od tečobe umira. Kaj ji je pravzaprav? — Pričakujemo od Vas kaj vsebinsko močnejšega.

G. Nadin Nevenko. Vaš »Popotnik« se vrača iz tujine bogat, poln vselega upanja, da bo doma spet videl mater, brate, sestre, zlasti pa izbrano nevesto, ki bo v kratkem njegova žena. Vrača se pa ponoči; pot ga vodi skozi zarastlo tokavo, kjer pade v brezno, »ki zija ob poti«. Dragi g. N. N.! Kolikor je meni znano, vodi zdaj do vsakega sela kolikor toliko varna pot; ni verjetno, da vaščanje ne bi bili tistega brezna ogradili, zlasti, ker

je, kakor sami pravite, »že marsikoga ondi noč pogubila«. Vaša lirična pesem »Spet je praznična priroda« je pa močno prozaična, kar že naslov pove.

Gospodični Franji P. Svojo »Mamico« primerjate z zvezdami, z luno, s solncem, s cveticami, s ptičicami, dà, celo z mogočnimi zvonovi, in od vseh lepše gleda, sije, ogreva, cvete, poje, vabi k molitvi Vaša zlata mamica. Preveč primer ste nakopčili.

G. V. Bor. Tri drobne, drobčkane pesmi. V »Nemiru« še zeló robujete góspé rimi — v škodo pameti.

V meni trepet kljuje
boječe... še huje...

ali pa:

Mreže pretanke
tu in tam zame so težke uganke.

V pesmici »Srečen...« (vendar eden!) se nahajate sredi zimskega smrečja; s snegom pokrite smreke Vas spominjo snežnih lilij. Pa vprašujete: »O, od snežnih lilij — res je zame ena?« Zame ste še nepopisan papir.

Gospod Skaloviti. Zaradi Vas sem v pravi zadregi. Kar iz rokava sipljete čisto pravilne heksametre, pa tudi distihe. Poslali ste nam nekaj religioznih pesmi, obenem pa nekaj precej banalnih. Kakšna mešanica! Natisniti ne moremo nobene. Premalo ste izbirčni v izražanju. Vzemimo n. pr. pesem iz Vaše ječe, v kateri pripovedujete o nekih čudnih sanjah, ki ste jih ondi imeli:

Zazibal me je sen:
Devojk dvojica me je obiskala...
Posèt devojk je bil tako čaroben,
da divno pel je pesniški moj boben...

Ha, to je nekaj! Dozdaj so lirični pesniki imeli samo strune srebrne ali zlato, milodoneče piščali, javorove gosli, harfo, citre (»Prešmentane citre...«), Vi ste jim dali pa še boben. Mislim, da je to obogatitev inventarja.

Raznim psevdonomom. Pošiljatve brez točnega in razločnega podpisa romajo v koš v — nesvidenje. Odgovora ne bo.

Razgovor o moderni lirični tehniki smo morali odložiti za prihodnjo številko.

J. Krivogled.

Naše slike.

Kristus na križu. V Assisiju, rojstnem mestu sv. Frančiška, hranijo v cerkvi lesen križ, čigar postanek sega v davne čase, še v stoletje, ko je svetnik živel. Njegova cerkev v Assisiju je bila sezidana leta 1828—1253 in

verjetno je, da je križ kmalu potem nastal. Les, iz katerega je izrezan, je že črvojedeno, a še vedno živo govori o čuvstvovanju tistega stoletja, katero se je tako rado ukvarjalo z razmišljanjem o mukah Gospodovih. Brađa in lasje Jezusovi se nenaravno kodrajo, obličju se pozna, da umetnik, ki je delo izvršil, še ni prav dobro poznal sestava človeškega obraza, toda izraz trpljenja, ki je bil poglaviti namen njegovega upodabljanja, je na vso moč presunljiv. Glava je mrtvemu Zveličarju omahnila na levo stran, veke so se povesele na oči, usta s strahotno izsušenimi ustnicami so mu ostala odprta, na prsih mu zija (na naši sliki nevidna) globoka in široka rana, čelo mu krona (pozneje pridejani) trnjevi venec — podoba, ki more prav tako močno geniti gledavca našega časa, kakor je iskreno privrela iz pobožnega srca srednjeveškega podobarja.

Pot angleškega kralja v parlament. Angleži so hladen narod. Kaj malo poznajo ceremonij. Če se na ulici zaleti v diru v Angleža in se opravičuješ, se ti smeje. Kralj hodi po mestu kot navaden državlján. V gledališču ne trpe uniforme. Častniki morajo posečati javne prireditve (koncerte, gledališča itd.) v civilnih oblekah. Niti stražniki na ulici nimajo nobenega orožja. Kljub temu pa ljubijo Angleži ceremonije, in sicer tedaj, ko nastopi zanje pravi trenutek. Kadar se kralj pelje v parlament, da ima prestolni govor ali da ga otvori, tedaj pa je vse še tako, kakor je bilo v XVIII. stoletju: kočija, spremstvo, straža, oprema konj. To kaže naša slika.

Pantheon. »Svetišče za vse bogove« je bil prvotni namen te stavbe, sezidane za Avgusta I. 27 pred Kristusom v Rimu, l. 609 pa izpremenjene po papežu Bonifaciju IV. v cerkev. Ta stoji še danes prav taka kot je bila, seveda je bilo v teku stoletij marsikaj poškodovanega in odkrušenega. V tej cerkvi je pokopan Rafael, ki je sezidal cerkev sv. Petra in rekel, da bo Pantheon postavil kot kupolo na vrh, kar je res storil. Tudi prvi laški kralj, Viktor Emanuel, je v njej pokopan. Drugi najznamenitejši Pantheon je v Parizu. Leta 1764 so ga začeli zidati in ga namenili za cerkev sv. Genovefe. Toda v revoluciji (1791) so ga odločili za grob slavnih mož. Leta 1806 se je spet spremenil v cerkev, druga revolucija pa ga je spet cerkveni rabi odvzela in ga določila za grobni spomenik slavnih Francozov. Stenske slike so iz življenja sv. Genovefe, kralja Ludovika in Device Orleanske.

Slovníški in slovarski brus knjižne slovenščine.

I. Koštiál.

k sreči * na srečo; **k** naši žalosti * v našo žalost.
kakor * kakršen v primerih kakor: strastni lovci, kakor (kot) je moj brat * kakršen; ljubav, kakor jo je gojilo srce * kakršno je gojilo srce.
kakoršen * kakršen (ni iz prislova kakor, marveč je z r-om relativizirani kakšen).
kal (= klica) moškega spola * ženskega; n. pr. tak zdravi kal * taka zdrava kal. (Tak kal = taka luža, mlaka.)
kdor: mestnik pri komur * pri komer; orodnik s komur * s komer.
ki, nanašajoč se na zaimek srednjega spola * kar; n. pr.: gobec je zadel ob nekaj drugega, ki je dihalo * kar. Ki se nanaša vedno le na samostalnike.
ki * kakršen v takihle primerih: serec z zaobočenim grebenom, ki ga nahajamo pri arabski pasmi * kakrsnega; visokega konja, ki so bili last... * kakršni.
kinč (madž.) * kras; kinčati * krasiti, zaljšati.
kladvece * kladivce.
klaftra (iz nemšč.) * seženj.
kleveta (stsl.) * obrekovanje.
klina, klinja * rezilo, ostrina.
klešče * klešče.
klopčič in klopko * klobčič, klobko (ker se govori pred vokali b: klobec, klobek, shr. klubašce).
kmalu * kmalu (ker je dajalnik).
kmalu * skoraj, skoro(da) v takih primerih: kmalu bi bila padla obadva na tla * skoro sva padla..., malone sva padla.
-ko: samostalniki na -ko, sklanjani s priraskom -ot- * brez -ot-; n. pr. Jenkota, Murkotu, s Češkotom * -ka, -ku, -kom.
koji (shr.) * ki, kateri.
koketničati (ruski) * koketirati, -tovati, vesti se koketno.
kolek: rod. koleka, glagol kolekovati * rod. kolk, kolkovati.
kolikoršen * kolikršen.
koncem * konec (časovni tožilnik kot predlog), ob koncu.
končati (kadar osebek ni ime živega bitja) * končati se.
konečno * končno.
konservatorica * konservatoristka (ki je dovršila konservatorij).
kopelj * kopel (z obrazilom -el od glag. kopati, kakor zibel, svirel, piščal od zibati, piskati, svirati).
kot: znan kot fanatik * za fanatika; veljati kot veščak * za veščaka; preoblečen kot menih * v meniha.

kovaren * spletkarski.
kovčeg, -včga; **kovček**, -včka * kovčeg, -ega.
kozelnik (č.) * čarovnik.
kozolec (za žito) * kozelc. (Kozolec = korec iz drevesne skorje.)
kraljičina * -ična.
kregati * oštevati, zmerjati, grajati; kregati se * prepirati se, pričkati se; kreg * prepir.
kriv na čem (po nemšč.) * kriv česa; n. pr. kriv na prevari * prevare.
kroglja * krogla.
kruhoborba * kruhoborstvo; borba za kruh.
krvoprelitje * prelivanje krvi, klanje.
kupavati, -avam * kupovati, -ujem.
kupičiti * kopičiti (od »kopica«).
kviško * kvišku (ker je dajalnik: k višku).
lastavica * lastovica.
lasten v pomenu svojilnega zaimka * svoj, rodni: priznal je zločin iz lastne volje * svoje; z lastno roko * s svojo roko; na lastno pest * na svojo roko; z lastnimi očmi * na svoje oči; odtrgati od lastnih ust * svojih; lastnega brata je ubil * rodnega.
lastna imena nesklanjana, kadar so priredno pridejana občnim ali lastnim imenom * se morajo sklanjati; n. pr. v vasi Grublje * Grubljah; ob reki Sava * Savi; v mestu Bukarešt * Bukareštu; z gospo Kramaršič * -evo; od gospe Vrhunc * -čeve; na otoku Hydra * Hidri; pri Jožefu Rogina * Rogini.
lastna imena slovanskih krajev v nemški (polnemški) obliki * v slovanski obliki; n. pr. Austerlitz * Slavkov; Višava (nemški Wischau) * Vyškov; Prosnice (po n. Proßnitz) * Prostějov; Mor. Bela Cerkev (po n. Mähr. Weißkirchen) * Hranice; Komorn * Komarno; Kraljev Gradec (po n. Königgrätz) * Kraljičin Gr.; Tirnov (Bolg.) * Trnovo.
lastna in občna imena grška in latinska popačena (zaradi nepoznanja osnove ali debila); n. pr. Apolova družabnica * Apolonova; ob Proponti * Propontidi; centurijev meč * centurijonov; nima pravega nosa za Juno * Junono; Hermesova cesta * Hermejeva; iz rta Suniuma * z rtiča Sunija; pentelikonski * penteliški; Pireja je opustošena * Pirej je opustošen; Parce * parke (sojenice); odliček Venere Milonske * Milske ali Milske.
lažnjiv * lažniv.
lebdeti (madž.) * plavati; viseti (v zraku), zibati se.
leskeč * lesketajoč ali leščeč (od glagolov lesketati in leščati).
lest, ž. sp. * zvijača.

li v začetku stavka * na drugem mestu; n. pr. li veš? * veš li?
linija * črta.
listati * obračati liste, prebirati.
-ljej * -ljaj (obrazilo); n. pr. mahljej, grizljej, migljej, vzdihljej... * -ljaj.
ljubeznjiv * -niv.
ljubomorstvo (shr.) * ljubosumnost.
ljubše, najljubše v pomenu (naj)rajši (Kersnik) * (naj)rajši.
ljulika * ljuljka.
locenj * locen.
ločevati * ločiti; raz-, odločevati.
lopov (madž.) * ničvrednež, propalež, malopridnež, podlež.
lozinka (shr., iz nem.) * geslo.
lušiti (grah) * luščiti (od lusk!).
mal (pridevnik) * mali (če je v določnem pomenu), majhen (v nedoločnem pomenu).
marčeva številka »Lj. Zvona« * marčna številka.
mašinalen * mehaničen, mehanski.
mazinec * mezinec.
meditirati (lat.) * premišlj(ev)ati, razmišlj(ev)ati.
menezarija * menažerija.
menjica * menica.
mestjan * meščan.
mestnik edninski mošk. in sr. spola pridevnikov na -emu ali -im * na -em: na luni podobnemu obrazu debele M. * podobnem; po tistemu dnevu -em; pojutrišnjim * -em.
mestnik množinski samostalnikov sr. sp. na -ah * -ih: pri vratih * vratih; v jetrah, pljučah * -ih.
mesto z nedoločnikom * ne da bi...
meti, manem: II. tvornosed, deležnik meneč, maneč * menoč ali mencajoč.
miriti (s puško) * meriti (od meral!).
mladeneč, rod. -nča * -nič, -niča.
mnogobrojen * (mnogo)številčen.
mnogosloven * pomemben, pomenljiv.
množina, kadar se govori o dveh rečeh, živalih, osebah * dvojina; n. pr. A. in B. sta tepla psa z bičem in njih glasova sta mu zapovedovala * njuna glasova; čeljusti sta se zaprle * zaprli; dveh mladih medvedov, ki so se vlekli * sta se vlekla; kočija in jezdec so prehiteli gozd * sta prehitela; pred dvema urami * dvema urama; k obem prireditvam * k obema prireditvama. Pravilna pa je množina pri imenih udov (čutil), katerih imamo po dvoje: oči, ušesa, lica, ustnice, roke, noge, kolena, pete.
množinski imenovalnik in tožilnik sr. spola pridevnikov in zaimkov na -e * na -a; n. pr. katere vrata * katera; ene solidne pljuča bi zadostovale * ena solidna pljuča bi zadostovala; vrata, skozi katere prihaja Cvetana * katera. (Dalje prihodnjic.)

GOSPODAR IN GOSPODINJA

O lepem vrtu.

Inž. Ciril Jeglič.

Nagelj.

Nageljnov cvet ne spreminja in ne zgubi svoje žive barve ter velja zato za znamenje trajne lepote, za znak prijateljstva in ljubezni. Med fajgeljček in rožmarin je vpletla naša ljudska pesem tudi goreči nageljnov cvet, slovenska narodna poezija kar dehti od samih nageljnov. In če zajdeš v zapuščeno predmestno ulico, v hribovsko gorenjsko vas ali pa kam daleč v štajersko gorico, povsod ga najdeš, ki ti razveseli duha: nagelj v zelenem oknu — zvesta priča slovenskega srca. Stara babica v ubogi viničariji, samotna podeželska učiteljica, šegavi poštar in farovška kuharica, penzionirani profesor v predmestju pa skromna mlada mojškrecica in tam v zatišju še samotni gospod kaplan: hej, vsi po vrsti so postavili nagelj na okno, da jim cvete in ves živ ljubezen oznanjuje, in vsi jo pojo, eden tiše, drugi glasneje, vsak svojo in vsak po svoje...

K nageljnem prištevamo tudi znane kitajske nageljne (*Dianthus chinensis*), ki jih sejemo v pričetku aprila, da nam še isto leto cveto od junija do jeseni, in brkate klinčke ali turške nageljne (*Dianthus barbatus*), ki jih sejemo maja in junija in v prihodnjem letu takoj v prvem poletju bogato zacveto. A najdragocenejši in najbolj priljubljen je **vrtni nagelj** (*nagelj* v ožjem pomenu besede — *Dianthus caryophyllus*) s prelepo pitanim (napolnjenim) in vonjivim cvetjem v vseh mogočih zlahtnih barvah.

Razlikujemo tri glavne skupine vrtnega nagelja: 1. navadne vrtnega nageljne, ki jih vzgajamo iz semena ter prezimimo zunaj na vrtu; 2. ponavljajoče ali remontantne nageljne, ki jih razmnožujemo s semenom ali pa s potaknjenci in ki dolgo, ponovno cveto (remontirajo); 3. lončne nageljne, ki jih razmnožujemo s semenom, potaknjenci in grebenicami. Za okras vrta nas zanimata predvsem prvi dve skupini.

I. Navadni vrtni nageljni se sejejo v aprilu in maju v hladne gnojake, v zabožke ali lonce pod steklom ali pa tudi na planem na pripravne vrtno grede. Pri boljših sor-

tah in dragem semenu izvršimo setev takole:

Najbolje je, če vzamemo za setev nizke zabožke, ki jih napolnimo do 1½ cm izpod gornjega roba z dobro prezorelo in presejano kompostno zemljo, a spodaj na dnu zabožka položimo plast črepinj, da preobilna voda lahko brž odteče; prst naj bo nekoliko peščena, a ne sme vsebovati svežega gnoja. Kdor ima čas, naj pri setvi vsako zrno (zlasti, če je seme drago) vloži posamez v primerno razdaljo in po setvi seme potrosi s fino prstjo, a samo toliko, da se seme pokrije, in nato pazljivo poškropi z lahno prho, da bo zemlja dovolj vlažna. Kdor nima finega pršilnika, si lahko pomaga s krtačo, ki jo pomoči v vodo. Tako pripravljena setev se nato pokrije s stekleno ploščo in postavi na primerno toplo in temno (senčno) mesto. Seme izkali precej neenakomerno, navadno v dveh tednih. Kakor hitro se prikažejo mlade rastlinice, jih moramo navajati na svetlobo, da ne zdvajajo in oslabe. Najbolje je, če postavimo zabožke s sejančki tako, da jih obseva jutranje solnce, ter jih polagoma privajamo na zrak in svetlobo.

Mlade sejančke je dobro vsaj enkrat pikirati, da se utrde, preden jih posadimo na vrtno gredo. V poznem poletju mlade rastline posadimo na 20 do 25 cm narazen. Navadno se to izvrši v avgustu ali septembru, glavno je, da se presajene rastline pred zimo dobro in popolnoma ukoreninijo. Po potrebi rastline večkrat plitvo okopljemo.

Na planem nagelj ni izbirčen glede zemlje. Uspeva v vsaki dobro obdelani, močni vrtni zemlji, ki je dovolj propustna, da vlaga v njej preveč ne zastaja. Težka zemlja se najbolj zrahlja, če prekopana (preštihana) preko zime dobro premrzne. Dobra priprava in pravočasno obdelovanje zemlje je mnogo važnejše nego močno gnojenje. Zlasti se moramo ogibati gnojenja s svežim hlevskim gnojem, ker nerazkrojen gnoj zdravju rastlin bolj škodi nego koristi. Najboljša je zemlja, ki je bila gnojena pred enim letom.

Tudi pri saditvi nageljnov moramo malo skrbneje ravnati. Rastlin ne smemo saditi globlje, nego so bile poprej, sicer nam ob mokrem vremenu prično gniti nežni srčni listi, ki smo jih pri zalivanju zatrpali s prstjo. Seveda pa moramo nageljne, kadar je

treba, skrbno in temeljito zamakati. Kakor prevelika dolgotrajna moča, tako utegne napraviti mnogo škode tudi prevelika suša.

Najboljša lega za nageljne je na zavetnem, a zračnem kraju, kjer vlada jutranje solnce in ne brijejo ostri vetrovi. Nagelj zahteva svež, čist zrak, nižjo in enakomerno toploto in ob cvetju polno svetlobo.

Preko zime navadni vrtni nageljni ne potrebujejo nobene odeje, torej jih ni treba pokrivati z listjem, ker zlasti mlade, iz semena vzgojene rastline, ki še niso cvetele, niso občutljive za mraz. Mladi nageljni mnogo več vzdrže nego starejše rastline. Pod debelo odejo, če je mokra, se rada pojavijo gniloba, a če je suha, se v njej brž ugnezdijo gladne miši. Pod snegom ne more škoditi mladim rastlinam niti najhujša zima. Le v prav ostrem mrazu brez snega se priporoča, da pokrijemo rastline s smrekovimi vejami. Če pa mraz zlasti slabotno ukoreninjene rastline privzdigne iz zemlje, jih moramo nazaj pritisniti ali pa, če to ne gre, nekoliko prisuti z nezamrzlo prstjo, da se korenine ne izsuše.

Spomladi odstranimo rastlinam rumene in odmrle liste in obenem rastline pazljivo okopljemo. Do junija se razvijejo krepki, bujni grmiči, katerim moramo cvetne poganjke (stebelca) navadno privezovati na opore (palčice). Privezujemo jih rahlo. Popki razvijejo tem lepše in močnejše cvete, če na slabotnih steblih pustimo le po en, dva popka, a ostale takoj odščipnemo. Ko prično cveteti, odstranimo vse pomanjkljive (enostavne) in razpočene cvetove; tako preprečimo, da bi te napake podedovalo seme.

Bogato izbiro najlepšega in vonjivega cvetja za rezanje nam nudijo ti nageljni. Najprej (v juniju) prično cveteti nizki dunajski nageljni, ki nimajo baš velikih cvetov, a razvijejo obilo cvetja v bujno pestrih barvah; med njimi imamo danes že tudi sorte (križance), ki remontirajo. Njim sorodno plemo so nageljni Grenadin (Granat) z enostavnim in pitanim cvetjem, ki cveto 8 do 14 dni pozneje in se odlikujejo po močnem vonju in krepki (zlasti rdeči) barvi. Nato se pa v juliju začne glavna cvetna doba visokih pitanih vrtnih nageljnov z eno-, dvo- in večbarvnimi cvetovi.

(Dalje prihodnjic.)

Ali ste že posejali vso tisto povrtnino in cvetice, ki so bile našete v zadnji številki? Zadnji čas je za peteršilj, korenje, špinačo, čebulo, česen, grah, solato, zeleno, karfijolo, kolerabo, rano zelje, ohrovt, za astre, balzamine, cinije, petunije, šeboje, flokse, verbene, resedo, slak, dišečo grašico itd. Ali ste že pognojili in preštihali zemljišče in posadili rani krompir, prve kolerabe, solato, karfijole, obrezali in nakolili vrtnice, posadili georgine in gladijole, presadili sobne rastline, uredili in na novo posuli vrtna pota s peskom, osnažili trate, obrezali lepotično grmovje, pritlično sadno drevje in vinsko trto, precepili nerodovitno sadno drevje, poškopili vse drevje z arborinom, pripravili tobačni izvleček za listne uši?

O prehrani.

Piše dr. Anton Brečelj, zdravnik v Ljubljani.

4. Življenje v obilju.

Učinek obilne hrane na rastline, živali in človeka je očividno. Kako bohotno uspeva trava ali žito na dobro pognojeni zemlji, kako bujna je rast in zadovoljiv razvoj dobro krmljenih živali! Tudi otroci se razvijajo ob obilni hrani mnogo krepkeje kakor ob pičli ali nezadostni. Dokler je telo še nerazvito, uporablja večjo množino telotvornih snovi za močnejšo rast. (Toda zelo je dvomljivo, ali je večja telesnost za življenje več vredna kakor srednja ali manjša. Vsakdanja izkušnja nas uči, da prekašajo manjši in drobni ljudje po žilavosti in vztrajnosti hruste, ki so tolikrat neokretni in za delo manj zmogni.)

Kaj pa z obiljem silotvornih snovi?

Tolščice nam služijo kot kurivo za vzdrževanje telesne toplote. Ako dobiva telo vase več tolščice kot je potrebuje za proizvodnjo toplote, spravlja odvišno tolščico v shrambe. Shrambe za tolščico so v podkožju, v veliki gubi potrebušne mreže (ali opornjaku v trebuhu), v okolici obisti in srca in naposled v vsem vezivu med mišičjem in drugod. Neprevelike množine tako shranjene tolščice niso telesu v kvar, marveč v korist, dajejo drobju oporo in varujejo telo mraza. Večje množine tolščice pa so telesu znatna ovira in večkrat celo očitna škoda. Že radi teže je tolščica kot nedelavna telesna sestavina trajno in občutno breme, ki telesu sproti odjemlje in črpa moč. Nevarnejša postaja odvišna tolščica, ko se kopiči v mišicah in jih tako naravnost okvarja; mišice na udih izgubljajo okretnost in

moč, ogrožena je prav posebno delavnost srca, ki je v bistvu votla mišica, ako je zamaščeno. Primerna rejenost je znak zdravja, boljša ko zamaščenost je mršavost, zlasti v kesnejši življenjski dobi, ko začno pešati telesne moči. Zamaščeni ljudje imajo manj odporne sile zoper razne bolezni ko mršavi, srčna in možganska kap je pri njih bolj pogosta ko pri srednje ali slabo rejenih.

Ogljikovi vodani se izpreminjajo v naših prebavilih v sladkor, sladkor pa daje telesu delovno moč. Zato imenujemo ogljikove vodane kar sladkornine. Ako dobiva telo vase več sladkornin kot jih potrebuje za telesna opravila sproti, ne more kopičiti telesnega sladkorja v znatnih množinah, marveč ga pretvarja v tolščico in ga kakor tolščico shranja na prej opisanih mestih. Kakor se nam domače živali opitajo z žitnim zrnjem, ki sestoji večinoma iz škrobne moke, tako se odebelé tudi ljudje, ki uživajo obilo močnate hrane. Posledice takega zamaščenja so prav take kakor zamaščenja, ki izhaja iz preobite tolščice v hrani.

Vemo, da potrebujejo ljudje, ki opravljajo naporno delo, obilo sladkornin, navadno jih uživajo v obliki močnatih jedil, in vemo tudi, da delovni ljudje prenašajo obilico sladkornin brez motenj, ker sladkornine sproti izrabljajo. Ljudje pa, ki uživajo mnogo sladkornin, a telesno malo delajo, se odebele in mnogokrat zapadejo hudemu motenju notranjega presnavljanja. Prevelikih množin sladkornin, ki jih telo ne more sproti za delo izkoriščati, ne more trajno presnavljati in jih začne izločevati: v seči (»vodi«) se pojavi sladkor. Ako traja tako nepravno stanje dlje časa, se pokvari telesne naprave za presnavljanje in uporabljanje sladkorja in tako se razvije znana sladkorna bolezen z vsemi zlemi posledicami. Zanimivo je dejstvo, da se je proti koncu vojne po srednji Evropi tako razširjena sladkorna bolezen znatno zmanjšala radi občutnega nedostajanja sladkornin.

Pripomniti moram, da zamaščenost ali sladkorna bolezen ne izvira vsakokrat iz obilja v prehrani; zdravniška veda pozna še druge vzroke tega boleznima.

Telotvorne ali sestavne snovi dobivamo ponajveč iz živalskih ali rastlinskih beljakovinastih hraniv. Ko človek doraste, mu je treba sestavnih snovi razmeroma malo, približno eno desetino vseh hranivnih snovi, ker se telesne sestavine izrabljajo polagoma in je zato njih izmenjava omejena.

Kaj pa nastaja iz preobilo zaužitih telotvornih snovi? Razvito telo jih ne more kopičiti v sebi v večji množini, izvzemši v dveh primerih: po kakem shujšanju radi bolezni ali stradanja, kjer je treba nadomestiti izrabljene snovi do pravšne mere, ali pa če telo poveča žive, delovne sestavine. Vemo, da more človek tudi v odrasli dobi povečati žive sestavine svojega telesa, in sicer z delom. Čudovita je posebnost živega telesa, da se s pravšno in primerno rabo ne obrabi kakor kak stroj, marveč okrepi in ojači. Z delom se nam povečajo pred vsem delovni organi, mišice s kitami in ogrodje, pa tudi srce in žilje in vsi drugi organi se znatno očvrstijo.

Ako pa presega množina telotvornih snovi te potrebščine, nastajajo motenja in okvare v telesu. Omeniti je treba, da je prebavljanje in presnavljanje beljakovinskih hraniv zelo naporno kemikalno delo in da je zato preobilo uživanje takih hraniv, posebno mesa in jajec, nepotrebno preobremenjevanje telesnih naprav. Preobilne beljakovine telo časih pretvarja v tolščico, navadno jih pa izloča v obliki sečnine (z »vodo«). Telesu se nabira mrtva tolščica, hkrati pa trpe jetra, kjer se beljakovine presnavljajo, in obisti, kjer se razpadline beljakovin izločajo. Vsa kri je prenapolnjena s temi snovmi. Nastajajo najrazličnejša in huda motenja v vsem telesu, jetrne in obistne bolezni, okvare srca in žil, protin ali putika, razni kožni izpuščaji i. dr.

Iz povedanega je dovolj razvidno, da mora biti množina zaužite hrane v pravem razmerju z dejanskimi potrebami telesa. Rastočemu ali shiranemu telesu je treba primeroma več beljakovinskih snovi, v mrzavo več tolščice, pri delu več sladkornin. Telo izravnava povoljno in brez zlih posledic neprevelike razlike, odvišno hrano spravlja v obliki tolščice, trajno obilje hrane pa se bridko maščuje na zdravju in življenju. Obilje hrane in brezdelje sta vira vsakršnega zla.

(Dalje prihodnjič.)

Starši.

Zavest dolžnosti.

Konec druge tretjine šolskega leta, ko je šlo dijaštvo po »delavske bukvice« (tako ime so zdeli dijaki sedanji obliki spričeval), je bilo toliko razočaranja kot ne zlepa. Posamezni srednješolski zavodi so izključili po 15, 20, 30 in še več dijakov. Kadar je bil v starih časih izključen le eden, je bil to dogodek, ki je kar pretresal občinstvo. Danes pa frče iz šol dijaki kot čebele iz panja. Zakaj? Učiteljstvo ugotavlja: len je,

zanikrn, nemiren, nagajiv, uporen — le redkokdaj dostavijo: ni nadarjen. Ali ni tudi ta dogodek znamenje dni? Med premnogimi pridobitvami slabega slovesa, ki so dediščina svetovne vojne, je prav gotovo tudi ta, da se izgublja vsepovsod z a v e s t d o l ž n o s t i. Vsak človek, naj si je cestni pometlač, kravja dekla, dninar, ali pa visoko izobražen uradnik, profesor, duhovnik, ima vršiti važno socialno nalogo. Najskromnejše delo je prav tako pomembno za ustroj človeške družbe kakor dela učenjakov. Človeška družba je tako čudovito sestavljena iz tisočerihih poklicev, da ni mogoče kar nobenega izločiti, da ne bi nastal zastoj v tem zapletenem organizmu. Zato je pa ena izmed poglavitnih nalog pri vzgoji, da že v rani mladosti starši otrokom vsade in vzbude v srcu močno zavest dolžnosti. »Moram, ker je moja dolžnost!« S tem prepričanjem naj bi se vsak lotil svojega poklica. Kdor opravlja vse le površno, pridno le takrat, ko ga nadzoruješ, vestno samo tedaj, če se boji občutne škode ali kazni — tak človek nima zavesti o dolžnosti. Hlapec, ki ti popusti konje žejne in gre spat, ker se mu ne ljubi čakati, da bi se shladili, ko je prišel na noč domov, je škodljivec gospodarjev, brezsrčen mučitelj živali, pravi brezvestnež. Taki brezvestneži so pa prav vsi oni, ki kakorkoli zanemarjajo dolžnosti. In mednje spada vsa mladina, za katero plačujejo starši in jo dajejo v šole, ona pa nima niti smisla niti pojma o kaki dolžnosti. Staršem krade denar, učiteljstvo mori in ubija z lenobo in brezbriznostjo, sebe pa usposablja za vagabunde. Koliko brige imajo taki za igro, zabavo, sport! Skoro se zdi, da učeča se mladina v obilici sodi: vse je igra! Tudi šola, tudi življenje, vse ji je sport! In so tudi starši, ki mislijo, da so jim otroci samo za sport. Pride oče izključenega fanta v šolo in nadleguje: »Zakaj ste mi ga izključili? Kaj bi z njim? Pri Vas je bil vsaj še šolske ure tako lepo spravljen. Ali naj se jaz brigam sedaj zanj?« — Da, ni se brigal tak oče prej, ne bo se poslej. Ko bi mu bil vcepil modro in z ljubeznijo, pa tudi z vso strogostjo, če je treba, že zarana zavest dolžnosti, bi otrok vedel, da je njegova dolžnost šola in uk, in če te dolžnosti noče vršiti, je gnila zajedavka na človeški družbi, ki naj zgine. Stari časi so to (zato za mlade le posmeha vredni!), ko je sin z odličnim spričevalom prosil očeta majhne nagrade za dober uspeh v šoli, pa mu je oče (kmet) dejal: »Kaj se boš postavljaj z dobrim spričevalom — saj drugega dela nisi imel!« Ali ni sorta takih očetov izumrla?

Mati.

Brez tal,

Marsikdo bi menil, da je dovolj za življenje, če je ženska lepa, bogata in zdrava. In vendar obupajo tudi take ženske in usmrtijo same sebe.

Listi so poročali, da se je zastrupila navidezno brez pravega vzroka neka odlična Dunajčanka, ki je bila mlada, lepa in bogata. Bila je hčerka-edinka in jo je oče obsipaval z vsemi dobrinami tega sveta, ji kupoval prekrasne obleke in darila in jo odedal v ves sijaj, ki prija mlademu dekletu. A vendar — zadovoljnosti ni bilo. Dekle je bilo kakor v zlati kletki, vsega je imela v izobilju, a srce je bilo prazno. Obleke, lišp, veselice, zabave, čestilci — vse to ji ni moglo napolniti duše. Začutila je, kako tava brez tal med nebom in zemljo, ustrašila se je samote v srcu in se je zastrupila in umrla.

Druga je bila tudi mlada in lepa in bogata in je živela s svojim možem v največjem razkošju. Kakor metulj je letala od užitka do užitka, milijoni so šli, a razkošje je zahtevalo še več in več. Nekega dne pa je počilo, njen mož je prišel ob vse premoženje, žena-epotica je obupala, ni si mogla predstavljati življenja brez razkošja — zastrupila se je in umrla, ker ni našla tal za življenje brez sijaja pod seboj.

In bila je tretja, starejša, tudi lepa in bogata, ki se je iz vse duše zaljubila v moža, ki je ni maral. Rada bi bila živela zanj tudi v revščini — a brez njega ji ni bilo obstanka. Brez tal ji je bilo življenje brez izvoljenca — in šla je prostovoljno v smrt.

Taki dogodki se ponavljajo dan na dan. V Ljubljani se zastrupljajo že kar v kinu med predstavo! Brez tal hodimo ljudje okrog, brez volje in brez moči za življenje. Duševnega zdravja ni, praznota je v srcu, kjer ni Boga. Pomislite, matere, na to, ko pošiljate hčere v svet!

Marija Kmetova.

Otrok.

Kakor roža je otrok: solnce ljubi, radost ljubi in vsaka slana ga popari. In ima cvet, to je duša, in steblo je telo, in korenine, ki so starši, in je kri in je vzgoja. Ni kar tako, iz kakšne zemlje je otrok doma; ni vseeno če je teh ali onih staršev sad. Globoko v njem polje kri, ki zahteva svojih, posebnih zakonov, ki potrebuje svojih, posebnih sokov, da more rasti, se razvijati in se razcvesti po duši, duhu in telesu. Nima še moči, da bi ga povedla nožica v daljni svet, še tega ni zmožen, da bi obšel svet ozkih štirih sten. In vendar je v njem

že samostojno življenje, čeprav le mesec dni staro, ki ima svoje želje in potrebe in svoje muhe. In ljudje, ki so krogi njega, bodisi da so starši ali druge vrste oskrbniki, morajo paziti na vsako krettnjo, vsak duševni odmev, ki se izraža v telesu, in se vmišliti v človečka in mu pomagati — ne v razvado in v pretirano razneženost, ampak tako, da bo nekoč človek svoje osebe in osebnosti. In troje je, ki moramo imeti v mislih pri tem delu: da pomagamo otroku do otroka njegove lastne barve in izrazitosti; da mu razkrojimo in razrahljamo škodljive soke duha in telesa, ki so izšli iz krvi staršev — iz podedovanosti; da mu podamo novih, močnih snovi z vzgojo, s pomočjo reda in pouka. Pa ostane slednjič še ena pot, ki jo ima vsak otrok, vsak človek zase — in na to pot ne moremo. Ker je ta pot tista, ki poda slehernemu človeku posebno barvo, ki je lastna le njemu. In tako je vsak otrok začetek novega človeka, nove družine, novega odtenka iz dotične dobe.

Če tako pogledamo otroka, vidimo v njem zgodovino prihodnjih dni, vidimo novega zastopnika človeštva. Odprta knjiga leži pred nami. Odprimo srce, ljubezen vzemimo v roke in berimo to knjigo in pišimo vanjo z ljubeznijo. Vsemogočna je prava ljubezen.

Marija Kmetova.

Kaj bo iz naših otrok, zlasti deklic?

Časih nismo toliko razmišljevali o tem. Hčerke so ostale lepo doma, so šivale, krpale, vezle, se poročile, gospodinjile in rodile otroke. Sinovi so postali uradniki, čeprav smo dejali: »Gospodka služba je na dolgem kolu nasajena, a kaj slabo zagozdena.« Pa je počasi prihajala draginja, življenje je postalo težje in težje in smo prišli do tega, da bi bilo le dobro, če bi bile naše hčere kaj izučene — v primeru, da se ne bi omožile. Ali se še spominjate, kako nas je bilo groza, če bi izvedela ta in ona naša znanka, da je to in to ročno delo izvršila naša hčerka za trgovino in denar in ne za to, da bi ga imela doma? Pa so bile dostikrat stare gospodične prave reve, v napotje sebi in drugim in niso mogle in znale koristiti nikomur.

Pa je vendar prodrlo spoznanje, da ni sramotno, če si hčere služijo kruh s svojim lastnim delom. In dajali so jih v šole in dekleta so se učile pri šiviljah, modistkah in so postale tudi učiteljice. V novejšem času pa vse hiti v trgovske šole in imamo tipkarič na preostajanje in bančnih uradnic še več. Kakor prej ni hotelo nobeno

dekle v urad, tako hoče biti zdaj sleherna že »gospodična«, hoče lepo in udobno živeti in hiti v banko. A banke so prenapolnjene, uradi so prenapolnjeni — vsepovsod je preveč te vrste žensk. — Kaj pa zdaj?

Nazaj moramo! Naučite, matere, svoje hčere, da si znajo šivati same, da si znajo same napraviti klobuke, da znajo kuhati, da znajo skrbeti za dom! Naučite jih štedljivosti, predvsem tega — in da znajo spoštovati denar in upoštevati tudi najmanjši izdatek. Le tako bomo spet prišli do pametnih žensk.

K.

Gospodinja in služkinja.

Skoraj smo že pozabili na tiste čase, ko so imele gospodinje eno in isto služkinjo po več let; ko je bila »zvesta duša« v hiši po 40 let in jo je po materi podedovala hči. Zdaj živimo splošno bolj nemirno življenje, pa je zašel nemir tudi v zadeve o služkinjah, ki jih menjavajo gospodinje mesec za mesecem, tudi teden za tednom, da, časih tudi že čez nekaj dni. Zato razumemo, da so gospodinje prav srečne, če niso radi razmer primorane imeti služkinjo. A so vendar domovi, koder le ne morejo pogrešati pomočnice pri gospodinjstvu, in v tem primeru mora gledati gospodinja, da se sporazumeva s služkinjo, kolikor se le največ more. Večkrat je stvar gospodinje same, kako izhaja s svojo pomočnico v hiši. Če je gospodinja strpljiva in vsaj nekoliko potrpi in ima kaj srca za služkinjo, potem se že utegne sporazumeti z njo tudi v teh nemirnih in razdraženih živcev tako polnih časih. Toliko že pozna sleherna gospodinja človeka, da koj vidi, če bo dotično dekle kaj prida za njen dom ali ne. Če meniš, da ji ne bi mogla zaupati, tedaj ne jemlji takega dekleta v hišo. Zakaj mučno je živeti dan na dan s človekom, ki vedno kaj sumničiš o njem. Gospodinje naših srednjih slojev so navezane na to, da skupno živijo in delajo s svojo služkinjo. In gotovo ni vseeno, če nam je naša najbližja okolica dobrohotna ali nas sovraži, če je prijazna z nami ali pa nam nagaja nalašč, kjer le more. Pomisliti pa je treba, da je tudi to res, da so ljudje taki z nami — vsaj največkrat —, kakršni smo mi sami z njimi. Pregovor pravi: kakor posojuješ, tako se ti vrača. In lepa beseda lepo mesto najde.

Poglej se in premisli, če meniš, ali si res kaj višja in plemenitejša gospa, če vpiješ in rezko zapoveduješ služkinji? Vedno je bilo in je res, da so izobraženi in zares plemeniti in duševni ljudje vedno prijazni in spoštljivi vpricho

svojih uslužbencev. Gospodinji nikakor »ne pade krona z glave«, če je dobra in prijazna s služkinjo. Spoštovanje si pridobiš, če si stroga, pa vendar dobra, če si sama natančna in redna in točno izvršuješ svoje dolžnosti. Vendar ne bodi preveč zaupljiva s služkinjo; prijazna bodi in dobra, a ne prezaupna.

Kako se vedejo otroci s služkinjo — tudi to je poglavje zase, pa še prav važno poglavje. V slabi luči je vzgoja in ti sama, če se otroci obregajo na služkinjo, so zadirčni vpricho nje in se vedejo »z viška dol«. Prava mati in gospodinja tega na noben način ne sme trpeti. In tudi ne dopustiti, da otroci zahtevajo kaj od služkinje, temveč jih nauči, da prosijo. Če so otroci nevzgojeni in ošabni, tudi najboljša služkinja ne more vzljubiti gospodinje in hiše.

In še to: Imamo gospe, ki delujejo javno, ki nabirajo prispevke za različna dobrodelna društva, ki nastopajo tudi na govorniškem odru in se vnamajo za pravice nižjih slojev. A dom takih gospa često trpi.

Če bi take gospe obračale vso pozornost na svojo najbližjo okolico in bi bile dobre gospodinje svojim služkinjam, bi več storile za obči blagor, kakor ga napravijo v javnosti na shodih in sejah. Ni vse tisto, če na zunaj skrbimo, da imajo služkinje pravice. Skrbimo tudi v svojih domovih za take pravice, glejmo, da je naš dom tudi dom naše pomočnice, da ga vzljubi in čuti z njim kakor bi bil njena last. Tako bomo ohranile marsikako dekle, da ne zaide na slaba pota, da ostane poštena in zvesta v svoji službi.

Št. Str.

Otrok od prvega do sedmega leta.

V prvem letu.

Otrok je tu. Kakorkoli je tudi mati srečna v svojem materinstvu, takoj prvi dan se mora zavedati, da se z otrokovim rojstvom prične njeno vzgojno delo. Najvažnejše dejanje v prvi otrokovi vzgoji je, da daje mati svojemu otroku ono hrano, ki jo je Bog zanj pripravil. Ako zanemarja mati iz udobnosti ali iz kakega drugega malopomembnega vzroka to svojo dolžnost, se težko pregreši nad zdravjem in tudi nad otrokovo dušo. Naravna otrokova hrana ima pravilne sestavine in pravo toploto, ki godi otrokovemu zdravju. Pogosto vodi zanemarjanje te materine dolžnosti otroka v smrt in tako postane lastna mati otrokova morilka. Poleg tega pa se uniči organ, ki ne služi svojemu namenu; če ne doji mati, ne čez dvajset let njena hči in čez zopet dvajset let

njena vnukinja tudi ne, mine v poznejših rodovih zmoglost dojenja popolnoma. Kriva tega pa je prva mati, ki je zanemarila svojo materinsko dolžnost.

Usodepolnejše kakor na otrokovem telesu pa so posledice na njegovi duši. Znano je in dokazano, da se z materino hrano navzame otrok tudi dobršnega dela njenega značaja. Kateri krščanska mati bi se pač hotela odpovedati temu vplivu na svojega otroka ali celo odpreti vrata slabim vplivom, katerim bi bil otrok izpostavljen, ako bi ga prepustila tuji dojilji, morebiti še dvomljivega značaja?

Sploh naj mati že od prvih tednov pričeni nikomur ne zaupa svojega otroka, če ni prepričana, da je popolnoma zanesljiv. Kako lahko se iz neumnosti, površnosti ali celo iz hudobije kaj stori, česar posledice mora potem otrok vse življenje nositi.

Dobre krščanske matere prva skrb je, da otrok čimprej prejme sv. krst, da mu je, naj pride karkoli že, zagotovljena večna sreča. — Vsak človek ima pravico do sv. krsta, ki mu je ne more nihče vzeti. Zato naj mati novorojenčka ne izpostavlja nevarnosti, da izgubi to sveto pravico, in naj ga čimprej po botrih pošlje h krstu. Seveda morajo krščanski starši, zlasti pa mati, vedeti, kako se deli krst za silo, zato naj se o tem pouče iz katekizma.

Kakor hitro se mali zemljan z očmi in rokami začne zanimati za svojo okolico, se mora pričeti vzgoja v pravem pomenu besede. — Mati se mora brezpogojno premagati v svojem naravnem nagonu, ki jo nekako sili, da bi otroka neprestano negovala in mu izkazovala vse močnejše ljubeznivosti. Kar predstavlja si, mati, kako bi bilo, če bi te kdo od glave do nog zavil v rute in poveje, da bi se ne mogla geniti, pa bi te položil na blazino in bi ves dolgi dan tiščal svoj obraz k tvojemu obrazu in bi kričal in pel najraznovrstnejše glasove in bi spuščal vate najrazličnejše duhove s svojo sapo. Kako malo prijetno bi bilo to! In česar bi ti ne mogla trajno vzdržati, ne da bi zbolela, to zahtevaš od svojega malega? Morebiti puščaš tudi bratce, sestricice, vso družino in še goste, da z malim nebogljenčkom tako ravnajo. — Le ne poljublaj ga ves božji dan! Zlasti pa ne dovoli, da ga poljublajo tuji ljudje!

»A vendar, ko ga imam tako rada! Le poglejte ga, kako steza ročice po meni; kako me ima rad!« Toda vprašaj se prav resno: ali ne tiči v tej tvoji ljubezni velik kos samoljubja? Ne veš li, da prava in resnična ljubezen da je, ne pa jemlje? Prava materina ljubezen se rajši preмага in nudi vse iz sebe,

saj ji je otrok vse, zase pa ne zahteva nič. In vendar čutiš, kako je prijetno, če te objame tvoj mali, in kakšen neizrekljiv občutek ugodja imaš, ko ga pritisneš k sebi in poljubiš; s tem vendar otroku nič ne daš, pač pa pripravljaj sebi sladko ugodje.

Mati, ki neprestano na ta način otroka raznežuje, razvaja otroka in ga navadi na zahteve, ki jih niti ne bi smel poznati. Kmalu mu bo mati sužnja in otrokovo vedenje proti njej bo tudi temu razmerju primerno. Mati, ki se v svoji materinski nežnosti ne zna premagati, naj se nikar ne čudi, če bo otrok pozneje stavil docela neprimerne zahteve na življenje. Vsaka mati naj se zaveda, da njen otrok vendar ni neumna živalca, ampak z razumom obdarjeni človek. Četudi prve čase razum še nekako spi v otroku in se le počasi zbujaja, se mu vendar vtisnejo tudi že v prvem času življenja vplivi, ki se pozneje le težko, težko ali pa sploh ne dajo izbrisati. Zato, mati, premaguj se!

Še težje pa je materino premagovanje — a zato nič manj potrebno —, če otrok izrazi kako željo. Umevno je, da dobra mati vé in tudi gotovo oskrbi, kar je za otroka potrebnega. Toda, mati, če je otroček zdrav, sit in suh ter če veš, da mu ničesar ne manjka, pa če kriči: naj le kriči! Ne hodi k njemu, ne jemlji ga k sebi, ne postani njegova igrača! Ako si ob vsaki taki priliki in na vsak prvi krik že pripravljena, da ga tešiš in miriš, potem otrok kaj kmalu začuti, da je gospodar v hiši. A ne samo to: vsak dan imaš priliko opazovati na cesti, v vlaku, v cerkvi in drugod, da matere svojim malim niso več kos, da jih ne ubogajo, nego da mali pritlikavci ukazujejo materam. Tudi ponoči ga pusti, če si prepričana, da mu ničesar ne manjka, naj le kriči. Ko bo nekaj noči zastonj kričal, bo že prišel počasi do spoznanja, da je noč za spanje in ne za nadlego vsem, zlasti materi.

Prva vzgoja v pokorščini.

Ko je otrok nekako eno leto star in hoče s kričanjem kaj doseči, ga opomni z nekaj udarci. S tem mu ne škoduješ, otrok pa prav dobro razume, da ne sme več kričati. In če tak opomin pomaže, je dokaz, da je treba resno pričeti z vzgojo v pokorščini. — Če pa kriči otrok, ker je dobre volje in vesel, naj pa le kriči; saj si tako krepki pljuča. Seveda pa potrebuje mati za tako vzgojo mnogo premagovanja. Toda, če je vztrajna in premisli vzgojo prav, se pokažejo kmalu lepi sadovi. Temelj celotne vzgoje je tu.

Z otrokom pa mora obenem rasti tudi materino samopremagovanje, da neizprosno zahteva brez pogojnopokorščino. Otrok se n. pr. igra pa pride čas jedi ali počitka. (Oboje mora biti točno ob določenem času, da se otrok navadi reda.) Mati ukaže: »Pospravi zdaj igrače!« Otrok mora slušati na prvo besedo. Če ne uboga takoj, ne ponavlja ukaza na noben način! Kvečjemu opomni otroka: »Ali nisi slišal?« Če otrok ne sluša, mora slediti njegovi starosti primerna kazen (telesna kazen, odtegljaj kake dobrine ali kakega veselja). Kaznovati pa ga je treba popolnoma mirno, toda ne z zaušnicami ali s suvanjem. Sploh ne spadajo v vzgojo sirovosti, tudi ne razneženja!

Mati, kaznuj otroka, ko si sama z njim! Ne vpričo očeta ali drugih otrok ali celo vpričo tujih ljudi! Otrok ima tudi čut za svojo osebno čast, ki jo moraš upoštevati. Res je, da pravijo nekateri vzgojitelji obratno, da vzbujajo kaznovanje v prisotnosti drugih ljudi čut za čast. Dokazano pa je, da ni ta pridobitev niti najmanj tako velika kot pa je izguba zaupnosti, ki jo je imel otrok do matere. Ako je kaznovala mati otroka med štirimi očmi, ji bo vse življenje hvaležen, ker bo vedel, da mati čuti z njim. Če pa je z javno kaznijo prišel ob svojo čast, otopi popolnoma in se ne sramuje več kazni, ki potem tudi nič ne zaleže.

Marsikatera mati ima navado, da zažuga otroku: »Le čakaj, saj pride oče domov!« Ali pa ne čuti, da s tem pove, kako se sama ne upa kaznovati? Na drugi strani pa postane oče za otroka strašilo. Otrok se mora veseliti očetovega prihoda, ne pa, da bi se ga bal! — Zato naj mati sama uredi otrokovo kazen in naj očetu tega niti ne omeni. Ne samo, da se oče, ki pride truden in zdelan domov, ne more ukvarjati s takimi zadevami, nego vzame tako tožarjenje vsakršno zaupanje do matere.

Ta zaupnost pa je baš najnežnejša v otroški ljubezni. Otrok mora čutiti, da se zna mati tudi premagati, da je vredna njegovega zaupanja in se ji more v vseh slučajih in zadevah popolnoma zaupati. Pogosto se pritožujejo matere, da se jim odtujujejo otroci. Odkod to? Mati je pač izgubila s tem, da je vse malenkosti v prestopkih in razne kazni zatožila očetu, že v prvih letih zaupanje svojih otrok.

Kar velja tu o očetu, velja seveda mnogo bolj še o drugih ljudeh. Ne samo, da je za obisk gotovo žaljivo, če mora poslušati tožbe in grajo o otrokih, je izguba otrokove časti in materinega zaupanja še večja.

Kakor pa ne smeš po izvršeni kazni govoriti drugim o njej, prav tako je ne omenjaj otroku. Kar je bilo, bodi pozabljeno! Po kazni govori z otrokom v navadnem tonu! S kaznijo je izbrisana krivda in tudi spomin nanjo. Če zopet in zopet vlečeš stare stvari na dan, zažganiš otroku skupno domače življenje.

Važno pa je, da mati upošteva tudi drugo stran: da se ne pusti odvrniti od kazni ne s prošnjami ne s prilizovanjem. Se slabše pa ravna one matere, ki po prestani kazni tešijo otroka z darovi.

Največje vzgojne napake pa napravijo naše matere, ko grajajo in kaznujejo otroke za stvari, ki jih otroci niso zakrivali hoté, n. pr. če sicer previden otrok kaj ubije, če si umaže predpasnik ali stori kaj sličnega.

Po Wiesebachu A. Lebarjeva.

Kosmetika.

Piše Lea Fatur.

Možgani.

Dr. Klenke pravi, da so možgani posoda duha, značaja in čustvovanja. Vendar ne verjame, da bi vplivala velikost možganov na razum človeka ali živali: ptiček ima drobnoglavico, a se nauči marsikatero reči, čeprav so njegovi možgani prav majhni. Marsikatera slavna oseba je imela majhno glavo in majhne možgane. Divjak ima prav tako velike možgane kakor omikan Evropec.

Popolnoma razviti možgani tehtajo po tri do tri in pol funta (približno poldruho do tri četrt kile), pri posebno razviti duševnosti so možgani še težji. Razvijajo se navadno do 25. leta, v posameznih slučajih tudi še dlje, in se obdržijo do 50. leta na vrhuncu svoje moči; potem se nekam krčijo in na starost postaja njih kemična sestava taka, kot je bila v nezreli dobi. — Ako je res ves razum v možganih, potem ne velja to pravilo v splošnem, ker je bilo mnogo učenjakov, pesnikov, diplomatov, vladarjev in tudi preprostih ljudi še v visoki starosti v popolnem razmahu svoje duševnosti in so v prejšnjih časih bili stari ljudje sploh vzor modrosti.

Nobena žival nima v primeri s svojo postavo tako velikih možganov kakor človek. Največji konj je zadovoljen z možgansko težo dveh funtov, kitvelikan ima pet in pol funtov možganov, slon, ki je posebno pametna žival, pa devet funtov.

Možganska teža znaša pri človeku v primeri s težo ostalega života 1 : 50 do 1 : 60, pri kanarčku 1 : 14.

Vsak človek in vsaka žival iz vrst sesavcev ima pravzaprav tri oddelke v možganih: sprednje, srednje in zadnje ali velike in male možgane. Sprednji ali veliki možgani se vijejo nad srednjimi in malimi možgani, in kolikor bolj zakrivajo veliki možgani male, toliko več prostora jim mora napraviti lobanja. O velikih možganih menimo, da so sedež duha, srednje so kuhinja, kjer se razvija organsko kemično življenje, mali možgani so središčni organ vsega nižjega telesnega življenja.

Organsko in kemično, tvorno in prilagodno življenje možganov se zrcali v duši in se udeležuje kot čuvstvovanje, ljubezen, sovraštvo, plemenitost in vse drugo, kar razgiblje duha. Velja nazor: močno razviti sprednji možgani kažejo zelo razvit um; močno razviti srednji možgani kažejo krepko delovanje čutov; močno razviti zadnji možgani pa močno voljo in strasti.

Na podlagi takih spoznanj in nazorov se je razvila veda o možganih (frenologija). In tako so določili vsakemu čuvstvu in lastnosti svoje mesto v možganih in nazvali male vzbokline in nižine ali jamice med njimi, da je sedež tega ali onega čuvstva. Plemenitejšje lastnosti so razdelili po čelu in okoli ušes, vse, kar je bolj prozaično, je zašlo v zatilnik. Dr. Fr. Gall je uvedel ali poglobil v Nemčiji to vedo, pisal in predaval je o njej in pošiljal svoje merivce na potovanja, da so premerili čim več lobanj.

Ker velja načelo, da mora imeti zelo razumen človek velike možgane, ne smeš imeti premajhne glave. Möbius je premeril nešteto glav (kakor jemljemo mero za klobuk) in je dožgal, da meri obseg glave pri moških v bolj-ših krogih povprečno 57—58 cm; najvišja mera bi bila po njegovem 62.5 cm, najnižja pa 56 cm. To velja za normalne ali pravilne glave; možka glava, ki meri samo 53 cm, ni pravilna.

Ženske imajo povprečno manjšo lobanjo kakor moški. Tarnovski je premeril mnogim Rusinjam glave in je navedel te številke: 50 izobraženih žena je imelo v obsegu glave po 53.8 cm, kmečke žene 53.7 cm, tatice 53.6 cm. Izmeril je glave 100 zloglasnih žensk; vse so merile 53.2 cm. Marco je izmeril v Zgornji Italiji glave hudodelk: imele so 53 cm. Androniko je premeril glave 200 zloglasnih žensk, 87% od teh je imelo neverjetno majhen obseg: 48—50 cm. Möbius je izmeril 50 ženam glave: povprečna mera je bila 53.15 cm. Med temi je bilo več žena velike postave, kar je Möbiusa zelo zanimalo, ker se je tako uveril, da ni glava velikih žensk navadno nič večja kakor glava majhnih.

Povprečna mera za obseg glave pri moškem je 55 cm (najmanj 53 cm), pri ženski pa 53 cm (najmanj 51 cm).

Pravilna glavica novorojenčka meri v obsegu 34 cm, ob letu 42, v 10. letu pri dečkih 49, pri deklicah 47 cm.

Italijanski profesor C. Lombroso je sodil po nepravilnih oblikah lobanj, da je tak človek že rojen za hudodelstvo. Tako je postala veda o lobanjah važna tudi za vzgojitelje in policijo.

Vendar vsa ta pravila niso, da bi prisegli nanje. Že dr. Klenke se je posmehoval neutrudnim merivcem človeških glav, ki ugibljejo in ugamejo toliko napačnega. Dostikrat tiči sirov razbojnik v najlepši glavi, a pošten in plemenit človek v glavi sirove oblike. Samoljubna hvala belega plemena, da je namreč samo ono tisto, ki sme biti za gospodarja kulturnih zakladov in lepote, ne drži več. Vsak narod uveljavlja svoj nazor o lepoti. Lepo je, kar je komu drago. Največja lepota pa je zdravje. Kratkoglav ali okrogloglav človek je lahko lep na svoj način. V omiki pa dosejajo tudi kosozoba plemena kavkaško: zamorec polaga svoje izpite na univerzi z istim uspehom kakor njegov belopolti tovariš studij; zamorka zahteva in se bori za ženske pravice z isto vnemo kakor sufragetka v Londonu in mongolsko pleme skuša izpodriniti gospodujoče kavkaško pleme.

(Dalje prihodnjč.)

Kuharica.

Zeleni rezanci za v juho.

Napravi testo iz pičlega pol litra moke, enega velikega jajca ter ene polne žlice kuhane in pretlačene špinace; testo zvaljaj v krpo, za nožev rob debelo; ko se osuši, ga zreži na drobne rezance in jih kuhaj v slani vreli vodi 12 minut. Stresi jih na rešeto, da se odtečejo, polij jih še z vodo in stresi v pripravljeno govejo juho.

Por z drobtinami.

Deset porov osnaži, operi, zreži na 3 cm dolge kose in kuhaj v slani vodi 15 minut. Por odcedi, stresi ga v kozo in zalij z juho, da je pokrit; prideni mu veliko žlico v masti zarumenelih drobtin in nekoliko kisa ter kuhaj še četrť ure. Preden ga postaviš na mizo, prilij žlico kisle smetane. Ta por postavi s krompirjevim pirejem na mizo.

Por v smetani (vegetariansko).

Deset porov osnaži, operi, zreži na 3 cm dolge kose in kuhaj v slani vodi, kuhane odcedi in stresi v kozo, v kateri si blede zarumenila 4 dkg moke v 6 dkg sirovega masla; potem pore

dobro premešaj in prilij par žlic juhe; ko nekoliko povre, prideni nekaj žlic kisle smetane. Preden deneš na mizo, zamešaj v pore en sirov rumenjake in nekaj kapljic limonovega soka.

Krompir s parmazanskim sirom.

Skuhaj $\frac{1}{2}$ kg opranega krompirja, kuhanega zreži in stresi v pomazano kozo. Zmešaj eno jajce, par žlic kisle smetane, eno žlico parmazanskega sira in nekoliko soli; to mešanje devaj med krompir in navrh, postavi v pečico in speci. Postavi ta krompir kot samostojno jed s salato na mizo.

Pomarančni orehovi rogljički.

Deni na desko 40 dkg moke, zdrobi vanjo 20 dkg sirovega masla, prideni pol kavne žlice soli, 3 rumenjake, 2 dkg drozja, namočenega in vzhajanega v osmih žlicah toplega mleka z eno žlico sladkorja. Vse to urno pogneti v testo, prevallaj, skupaj zloži, in sicer trikrat zaporedoma, kakor putrovo testo. Položi na desko, pogrni s prtičem, potreseni z moko, in pokrij testo z gorško skledo. Ko 2—3 ure vzhaja, razvaljaj za mezinec debelo in nadevaj s sledečo nadevo: Kuhaj kakih 10 minut 12 dkg sladkorja v eni desetinki litra vode, prideni 20 dkg zmletih orehov, drobno zrezane lupine ene pomaranče in eno žlico ruma. Zvaljano testo razreži v trikotne krpe, položi na vsako krpo pičlo kavno žlico nadeva in zavij od široke strani, da nastane rogljič. Te rogljičke pokladaj na pomazan pleh in postavi za pol ure na gorško, da vzhajajo. Nato jih pomaži z raztepenim beljakom in peci v srednje vroči pečici. Pečene potresi s sladkorjem in postavi gorke ali mrzle na mizo.

Pomarančna salata.

Olupi dve pomaranči, jih razdeli na krlhle in stresi v skledo. Osminko litra vode in žlico sladkorja kuhaj 10 minut. S to vodo polij krlhle. Pokrij jih za dve uri, nato zopet odlij in prevri ter polij še enkrat krlhle. Nato jih naloži na okrogel krožnik v obliki zvezde, na sredo pa naloži pet krlhlev tako, da je kakor polovica pomaranče.

Sadni pomarančni kruh.

Napravi sneg iz 3 velikih beljakov in zamešaj vanj 3 rumenjake in 8 dkg sladkorja ter mešaj 5—10 minut. Nato prideni 6 dkg moke, 2 dkg rozin, nadrobno zrezane lupine od cele pomaranče in polovice limone, 2 dkg dateljnov, 2 dkg orehov, 3 fige in 4 kuhane hruške, vse drobno zrezano. Ko vse narahlo premešaš, stresi v podolgasto dobro namazano in z moko potreseno pekačo.

M. R.

Š A L E I N U G A N K E

Za smeh.

A.: »Kaj pa stikaš pod posteljo?«
B.: »E, šment, snoči sem se ga nazonbal, sedaj pa ne vem, kam sem postavil en čevelj.«

Kuharica: »Nimam nič drobiža, pridite po peti uri, ko bo gospa doma.«
Berač: »Ni mogoče. Jaz delam samo od osmih do štirih.«

Neka ženska se je dala fotografirati. Naslednji dan naj bi prišla pogledat, ali je dobro izpadlo; ker je bila zadržana, je poslala tja svojega moža. Fotograf mu je pokazal samo eno pločo, češ, da druga slika ni dobra, ker se je žena zasmejala in se vidi konec jezika.

»O jej,« pravi nato mož, »pokažite mi, prosim, ono pločo, ker do danes nisem vedel, da ima jezik moje žene tudi konec.«

»Nežika, zdi se mi, da preveč hitite z možitvijo. Kako pa se piše stražnik, ki Vas snubi?«

»Imena res ne vem, a zapomnila sem si njegovo številko.«

Dama, ko je na ulici srečala zdravnika, ki ga je pred dvema dnevoma povabila na večerjo, a se ni odzval: »Res škoda, da Vam ni bilo mogoče priti, gospod doktor, ne bi bilo slabo za Vas.«

Zdravnik: »O, tudi tako ni slabo zame, pravkar sem trem Vašim gostom zapisal zdravlila.«

»Nikdar se ne bližajte konjem od zadaj, ne da bi jih ogovorili,« je razlagal narednik rekrutom; »sicer konji obrcajo vaše debele betice tako, da bomo imeli same kruljave konje v hlevu.«

Gostitelj odhajajočemu gostu: »Moja čemerna tašča je skoro počila od smeha ob Vaših smešnicah. Prosim, pridite še in ostanite dlje časa.«

»Jaz bi rada lep klobuk, biti mora zadnja novost, po najnovejši modli.«

»Prosim, sedite, gospa, in par trenutkov počakajte, ker se moda pravkar menjava.«

Kuharica neke stare gospe je morala vsako jutro k zdravniku s poročilom, kako je njeni gospodinji. Vselej je pričela: »Gospa se priporoča in...« Nekega jutra pride spet, rekoč: »Gospa se priporoča in snoči ob osmih je umrla.«

Sinko se vrača z očetom, ki je velik skopuh, od maše, pri kateri je bila nabirka za zamorčke.

Sinko: »Jeli, oče, da zamorčki nimajo nič obleke?«

Oče: »Tako je.«

Sinko: »Kam pa bodo prišli potem tisti gumb, ki ste ga Vi danes spustili v puščico?«

Nekemu lekarnarju je žena ušla z drugim. Nato je lekarnar dal priobčiti sledeči inserat: »Stem obveščam onega, ki me je rešil moje žene, da sem mu pripravljen dobaviti mazila, obveze, arniko, spalne praške, bergle itd. po lastni ceni.«

Tiskovna napaka.

Če si pogledal v hlev, si videl poleg mršave krave stati še dva suha kola.

Čarodejev kotiček.

Novec v jajcu.

Kako deneš novec v jajce, ne da bi razbil lupino?

Sveže in celo jajce namakaj pet do šest dni v močnem (belem) jesihu, da se lupina zmehča. Ko je mehka, potisni novec previdno v jajce in pogladi s prstom zarezo. Jajce položi v mrzlo vodo, kjer se kmalu spet strdi.

Jačce v steklenici.

Kako spraviš celo jajce v steklenico?

Zažgi kos papirja in potisni gorečega v steklenico. Pusti, da nekoliko časa gori. Nato pokrij odprtino steklenice s trdo kuhanim jajcem (brez lupine) tako, da ne propušča zraka. Ko ogenj v steklenici ugasne, se jajce zdaljša in zleze polagoma v steklenico.

Uganke.

Urednik: Peter Butkovič-Domen,
Zgonik, p. Prosek, Italija

1. Pišče.

(Nace Cuderman, Tupaliče.)

2. Posetnica.

(Rihteršič Boris, Celje.)

Vinko Klop

3. Pečat.

(Plašnik, Škofja Loka.)

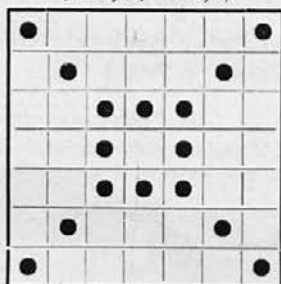

4. Jagnje.
(Domen, Zgonik.)

EIKTA · JGR I SEAJDT ·
SMHAE · LAKJN ·
CBCAD ·
Domen

5. Zlogovnica.
(Miroljub, Kočevje.)

Razvrsti zloge: ca, da, di, ko, lo, me, na, ni, po, ri, ri, so, ve, vi, zi, ži v gornjem liku (namesto pik) tako, da dobiš 8 besed, ki jih boš čital vodoravno od leve proti desni, navpično od vrha navzdol in poševno od zunanjih voglov proti središču.

6. Črkovna podobnica.

(S. O., Sele.)

K—R gOL omeri DEne NE EzRitttAR.

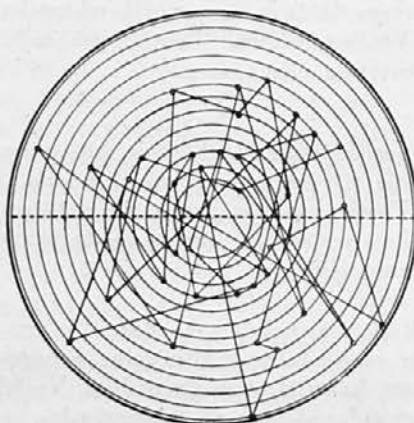
7. Čarobni krog.

(Stric Jože, Bloke.)

Nariši si krog in na krožni črti 18 majhnih krogov. Enega izmed njih zaznamovaj in z njim začni šteti do devetega, ki ga prečrtaj, in tako dalje, dokler niso vsi krogi prečrtani. Prečrtanega kroga ne smeš več prečrtati. Kako boš to izvršil?

8. Ariadnina nit.

(Miroljub, Kočevje.)

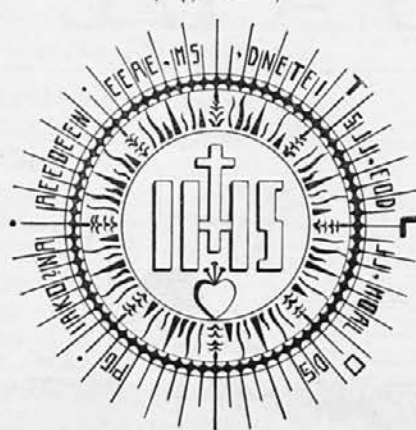
9. Šaljivka.

(Stric Jože, Bloke.)

Kateri stan imajo dekleta in gospodične najrajši?

10. Hostija.

(Rap, Maribor.)

11. Zanka.

(Stric Jože, Bloke.)

Zapiši enajsttisočenajststoenašt!

12. Zemljepisna zastavica.

(Domen, Zgonik.)

V kateri državi je mesto Oslo?

Razpis nagrade.

Za pravilno rešitev vseh ugank: Ivana Cankarja III. zvezek zbranih spisov. Ako bo več rešivcev, določi žreb.

Vse rešitve — tudi iz inozemstva — je treba poslati vsaj do 20. aprila 1926 v zaprtem pismu na naslov:

Uprava „Mladike“, Prevalje.

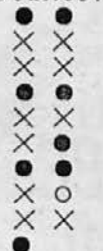
Rešitev ugank v 3. številki.

1. Domine:

2	5	1	4	8
1	6	8	1	4
8	4		7	1
3	5	7	5	—
6	—	4	3	7

2. Računska naloga.

Deklice:

Dečki:

S križci (X) zaznamovane deklice so bile obdarovane, s krožci (O) označeni sedeži so bili prazni.

3. Grešnika. Nikdar se ne moreta srečati, ker hodita z enako hitrostjo po enakih prostorih. Obsojena sta torej v pekel.

4. Dama na šahovnici: Boljši mala gospa ko velika dekla.

5. Vremensko poročilo. Najprej uredi imena mest po redu, ki ga kaže zračni tlak. Nato vzemi črke iz mest po številah v stolpcih, „zračna temperatura“ in „padavine“. Dobiš:

Kar se sušca zeleni, rado se še posuši.

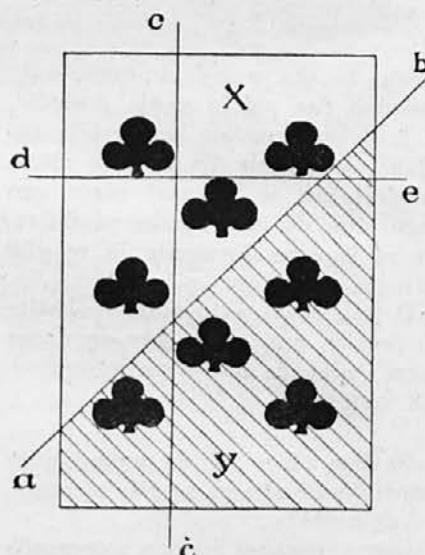
6. Črkovnica: Romar — ropar.

7. Krojna pola. Mreža, ki tvori podlago slike, sestoji: 1. iz glavne (debelejše) mreže, ki ima 25 polj (abeceda); 2. vsako polje glavne mreže je zopet razdeljeno v 25 delov ter odgovarjajo tudi ti deli črkam abecede. Vsaka kroglica ima torej dve črki, prvo od glavne in drugo od male mreže. Začneš v desnem kvadratu zgoraj, kakor kažejo puščice. Prva kroglica je torej v petem kvadratu glavne mreže (črka d) in v šestem male mreže (črka e) ter odgovarja potemtakem zlogu „de“; nadaljuješ po zveznih črticah ter prideš do druge kroglice, ki znači (trinajsti kvadrat glavne mreže — črka l — ter prvi kvadrat male mreže — črka a) zlog „la“. Tako nadaljuj do konca in odbrane kroglice ti dajo rešitev:

Delaj, kakor da boš živel večno, a živi, kot da imaš že jutri umreti.

9. Ključ. Vzemi najprej črke, ki stoje zraven gornjega znamenja na ključevi bradi, potem črke, ki so zraven srednjega, in nazadnje črke, ki so zraven spodnjega. Dobiš: **Našel sem ključ, ki mi je odprl uganko.**

8. Kvarta:

Prvikrat prerežeš po a—b kvarto v dva enaka dela x in y. Položi oba drugega vrh drugega in prereži še drugič in tretjič po c—c in d—e.

10. Demant:

